

ตอนที่ ๑

วิชาบาลีไวยากรณ์

พ.ศ.๒๕๑๑ - ๒๕๕๕

๔๔ ปี

ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

๑. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษามีเท่าไร อะไรบ้าง พวกไหนได้ชื่อว่าสระ ทีฆะ และรัสสะฯ

๒. การต่ออักษรด้วยอักษรก็ดี สนธิกริโยปกริก็ดี มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ

สมตาสุมมา และ อิจฺเจว เป็นสนธิอะไร ตัดต่ออย่างไร ฯ

๓. แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง

ก. นามศัพท์

ข. ลิงค์

ค. วจนะ

ฌ. วิภัติ

ง. การันต์

๔. คำว่า อาขยาต ได้แก่อะไร ประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัติหมวด วุตมามา,

อชฺชุตฺตนิ, กาลาติปฺตติ, เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ

๕. ศัพท์ที่ท่านให้เสร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ เรียกว่าอะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ

สยมฺภู (ชโน) และ รมฺมาที (ปฺกฺคฺโล) ลงปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. คำว่า สมาส นั้น ว่าโดยกิจ และโดยชื่อ มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ

สปรุโรโส, คนฺธมาลาทีหฺตฺตา (มนฺธุสฺสา) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มา

โดยลำดับ ฯ

๗. คำว่า ตัทธิธ นั้น โดยสังเขปแบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ฯ เฉพาะข้อต้นแบ่งออกไป

อีกเป็นอย่างไร ฯ ปญฺณวา, ปจฺจิม, ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิธไหน จงตั้งวิเคราะห์
มาดูด้วยฯ

เฉลย ประโยค ๑-๒

บาลีไวยากรณ์

๑. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษามี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ, ก ข ค ฌ ง, จ ฉ ฆ ฐ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห พ ๑
- อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ
- อา อิ อุ เอ โอ ๕ ตัวนี้ ชื่อที่มะ
- อ อิ อุ ๓ ตัวนี้ ชื่อรัสสะ
๒. การต่ออักษรด้วยอักษร ซึ่งเรียกว่า “สนธิ” มี ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ๑ สนธิกิริยาปกรณ มี ๘ อย่าง คือ โลโป-ลบ ๑ อาเทโส-แปลง ๑ อากโม-ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร-ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ-ปกติ ๑ ทีโหม-ทำให้ยาว ๑ รสฺส-ทำให้สั้น ๑ สญฺโฆโก-ซ้อนตัว ๑ ๑

สมตายสุมา เป็นสระสนธิ ตัดบทเป็น สมตฺ-อายุสุมา ลบสระหน้า คือ อุ ที่สุดแห่งศัพท์ สมตฺ เสย สนธิเป็น สมตายสุมา

อิจุเจว เป็นพยัญชนะสนธิ ตัดบทเป็น อิติ-เอว สระอยู่หลัง แปลง ติ ที่ท่าน ทำเป็น ดย แล้วให้เป็น จุจ สนธิเป็น อิจุเจว ๑

๓. แบ่งได้ดังต่อไปนี้

(ก) นามศัพท์ แบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑

(ข) ลิงค์ แบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ ปุลิงค์ เพศชาย ๑ อิตถิลิงค์

เพศหญิง ๑ นปุสกลิงค์ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑

(ค) วจนะ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ เอกวจนะ คำพูดสำหรับออกชื่อของสิ่งเดียว ๑

พหุวจนะ คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียวคือ ตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑

(ฌ) วิภัติ แบ่งเป็น เอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ รวมเป็น ๑๔ ตัว คือ :-

	เอก.	พหู.
ปฐมา	ที่ ๑ ลี	โย
ทุติยา	ที่ ๒ อัม	โย
ตติยา	ที่ ๓ นา	หิ
จตุตถิ	ที่ ๔ ส	นัม
ปณฺจมิ	ที่ ๕ สุมา	หิ
ฉกฺขี	ที่ ๖ ส	นัม
สप्तตมิ	ที่ ๗ สุมิ	สุ

(ง) การันต์ แบ่งเป็น ๓ พวก ตามลึงค์ทั้งสาม คือ :-

(๑) पुलिङ्ग มีการันต์ ๕ คือ อ อิ อี อุ ู

(๒) อิตถิลिङ्ग มีการันต์ ๕ คือ อา อิ อี อุ ู

(๓) นปฺสกลिङ्ग มีการันต์ ๓ คือ อ อิ อุ ู

๔. อาขยาต ได้แก่ศัพท์กล่าวกริยา คือความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน

ดื่ม ทำ พูด คิด ฯ ประกอบด้วย วิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจก และปัจจัย ฯ

วตฺตมานา		อหฺขตฺตนิ	
เอก.	พหู.	เอก.	พหู.
ป. ตี	อนฺติ	ป. อี	อุ
ม. ลี	ถ	ม. โอ	ตุถ
อุ. มิ	ม	อุ. อี	มฺหา

กาลาติปตติ

	เอก.	พหู.
ป.	สุสา	สุสํสุ
ม.	สุเส	สุสถ
อุ.	สุสั	สุสามหา

๕. ศัพท์ที่ท่านให้เสร็จมาแต่รูปวิเคราะห์เรียกว่า “สาธนะ” มี ๗ อย่าง คือ
กัตตุสาธนะ, กัมมสาธนะ, ภาวสาธนะ, กรณสาธนะ, สัมปทานสาธนะ,
อุปทานสาธนะ, อธิกรณสาธนะ ฯ

สยมญฺ ลง กุวิ ปัจจยฺ มีวิเคราะห์ว่า สยํ ภาวตีติ สยมญฺ (ชโน)

ธมฺมวาที, ลง ฌี ปัจจยฺ มีวิเคราะห์ว่า ธมฺมํ วตติ สีนินาติ

ธมฺมวาที, ธมฺมํ วตตุ สีสมุตฺตาติ วา ธมฺมวาที (ปุคฺคโล) ฯ

๖. สมมติว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมมติที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้วเรียกว่า
“ลุตฺตตสมาโส,” สมมติที่ท่านยังมีได้ลบวิภัตติ เรียกว่า “อลุตฺตตสมาโส,” ฯ
ว่าโดยชื่อมี ๖ อย่างคือ กมฺมธรรโย, ทิคุ, ตปฺปรีโส ทวนฺทโว,
อพฺยธิภาโว, พหุพฺพิหิ ฯ

ตปฺปรีโส เป็น วิเสสนบุพพบท กัมมธรรยสมาส

วิ. สนฺโต ปรีโส ตปฺปรีโส ฯ

คณฺฐมาลาติหตุตา เป็น นัฏฐิณินาธิกรณพหุพพิหิสมาส มีอสมหารทวันทว-
สมาส และ นัฏฐิตุลยธิกรณพหุพพิหิสมาสเป็นท้อง มีวิเคราะห์ ตามลำดับ ดังนี้

อ. ทวันทว. คณฺโธ จ มาลา จ คณฺฐมาลา

นัฏฐิ. ตฺล. พหุพ. ตา อาทโย เยสํ ตานิ คณฺฐมาลาทีนํ (วตฺถุณิ)

นัฏฐิ. ภันฺน. พหุพ. คณฺฐมาลาทีนํ หตุเตสุ เยสํ เต คณฺฐมาลาติหตุตา (มนุสฺสา) ฯ

๓. ตัทธิธ โดยสังเขปแบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ สามณฺณตฺตฺธิธ, ภาวตฺตฺธิธ, อพฺพยตฺตฺธิธ ฯ

เฉพาะ สามณฺณตฺตฺธิธ ขัณฑ์แบ่งออกไปอีกเป็น ๑๓ อย่าง คือ โคตฺตตฺตฺธิธ,
ตฺรตฺยาทิตฺตฺธิธ, ราคาทิตฺตฺธิธ, ชาตาทิตฺตฺธิธ, สมฺมตฺตฺธิธ, ฐานตฺตฺธิธ, พหุลตฺตฺธิธ
เสฏฺฐตฺตฺธิธ, ตทสฺสตฺตฺธิธ, ปกคิตฺตฺธิธ, สงฺขยตฺตฺธิธ, ปุณฺณตฺตฺธิธ, วิภาคตฺตฺธิธ ฯ

ปณฺณว ลง วณฺตุ ปัจจย ในคทฺสสฺสตฺตฺธิธ

วิ. ปณฺณว อสฺส อคฺคิธิ ปณฺณว

ปจฺฉิโม ลง อิม ปัจจย ในชาตาทิตฺตฺธิธ

วิ. ปจฺฉา ชาโต ปจฺฉิโม ฯ

ประโยค ๑-๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

-
๑. สรรต่างจากพยัญชนะอย่างไร สระไหนบ้าง ชื่อรัสสะ ทีมะ กรุ และ ลหุ ฯ
 ๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง โลโป-ลบนั้น มีกี่อย่าง อะไรบ้าง จดอุปมาเขหิ คัดต่ออย่างไร ฯ
 ๓. สัพพนามคืออะไร แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ย อญญ ตุมห จัดเป็น สัพพนามชนิดไหน จงแจก ย ศัพท์ เฉพาะอดีตถึงค์ ด้วยวิภัติทั้ง ๗ มาดู ฯ
 ๔. ในอาขยตแบ่งกาลที่เป็นประธานไว้เท่าไร อะไรบ้าง จะรู้จักกาลได้ต้องหมายรู้ ด้วยอะไร จงเขียนวิภัติหหมวดปโรกษา และหิยตุตนิ ฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ
 ๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับนามกิตก์ และกริยากิตก์ แบ่งเป็นกี่หมวด และมีปัจจัยอะไรบ้าง อรุโค ทุกุกร โกรโน ลงปัจจัยอะไร จงตั้ง วิเคราะห์มาดู ฯ
 ๖. เรียกว่าสมาสอะไร
 - ก. สมาสที่มีอุปสัคค์หรืออนิบาตอยู่หน้า
 - ข. นามนามตั้งแต่สองศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน
 - ค. กัมมธารยสมาสมีสังขยาอยู่หน้า
 - ฌ. ปญญาปโชโต, วิตราโค (จงตั้งวิเคราะห์มาดูด้วย) ฯ
 ๗. โคตตตัทธิต สมุหตัทธิต และภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง นาวิโก จกขุมา เป็นตัทธิตไหน ลงปัจจัยอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ
-

ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักษรเบื้องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โ อ ที่ชื่อสระนั้น ออกเสียงได้ตามลำพังตนเอง และทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้ ส่วนพยัญชนะ ต้องอาศัยสระจึงจะออกเสียงได้ ฯ ในสระ ๘ ตัวนั้น สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อรัสสะ มีเสียงสั้น, เหมือนคำว่า อติกร, สระอีก ๕ ตัวอื่นจากรัสสะ ๓ ตัว คือ อา อี อุ เอ โอ ชื่อทิมะ-มีเสียงยาวเหมือนคำว่า ภาคี วฐู เสโห เป็นต้น แต่ เอ โอ ที่มีพยัญชนะสังโยค คือซ้อนกันอยู่เบื้องต้นหลังท่านกล่าวว่าปรัสสะ เหมือนคำว่า เสโย โสตุธิ เป็นต้น สระที่เป็นทิมะล้วน และสระที่เป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อครุ - มีเสียงหนัก เหมือนคำว่า ภูปาโล เอสี มนุสฺสินฺโท เป็นต้น สระที่เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตเบื้องหลังชื่อลหุ-มีเสียงเบา เหมือนคำว่า ปติ มุณี เป็นต้น ฯ
๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เบื้องต้นครบทั้ง ๗ ขาดแต่ สยฺโยโล อย่างเดียว คือ โลโป-ลบ ๑ อาเทโส-แปลง ๑ อาคโม-ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร-ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ-ปกติ ๑ ทีโหม-ทำให้ยาว ๑ รสฺส-ทำให้สั้น ๑ ฯ
โลโป-ลบ ที่ต้น
มี ๒ อย่าง ลบสระหน้า ๑ ลบสระหลัง ๑ ฯ จดูหปาเยหิ ตัดเป็น จดูหิ - อปาเยหิ สระทั้งสองคือสระหน้าและสระหลังเป็นรัสสะ แต่มีรูปไม่เสมอกัน เมื่อลบสระต้นแล้วไม่ต้องทิมะสระที่ไม่ได้ลบ ต่อกันเป็น จดูหปาเยหิ ฯ
๓. สัพพนาม เป็นชื่อสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู แบ่งเป็น ๒ คือ บุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ
ย อนุย จัดเป็นวิเสสนสัพพนาม ตุมฺห จัดเป็นบุริสสัพพนาม ฯ

ย ศัพท์ในอิตถิลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	ยา	ยา
ท.	ยัม	ยา
ต.	ยาย	ยาหิ
จ.	ยสุสา	ยาสัม ยาสานัม
ปญ.	ยาย	ยาหิ
ฉ.	ยสุสา	ยาสัม ยาสานัม
ส.	ยสุลัม	ยาสู

๔. ในอาขยาดแบ่งกาลที่เป็นประธานไว้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้าเรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้วเรียกว่า อดีตกาล ๑ กาลยังไม่มาถึงเรียกว่า อนาคตกาล ๑ ๆ ต้องหมายรู้ด้วยวิภัตติ ๘ หมวดมีวตุตมานา เป็นต้น ๆ

ปโรกษา			หิยตุตนิ		
ปรสฺสพท			ปรสฺสพท		
ป.	อ.	อุ.	ป.	อา.	อุ.
ม.	เอ.	ตุถ	ม.	โอ.	ตุถ
อุ.	อัม	มฺห	อุ.	อัม	มฺห

๕. ปัจจัยสำหรับประกอบกับนามกิตก์ และกริยากิตก์นั้น แบ่งดังนี้ :-

ก. ปัจจัยสำหรับประกอบกับนามกิตก์ แบ่งเป็น ๓ พวก คือ :-

- (๑) กิตปัจจัย อย่างนี้ กุ วิ ฌิ ฌวุ ตฺ ฐ
- (๒) กิจปัจจัย อย่างนี้ ข ฌย
- (๓) กิตกิจปัจจัย อย่างนี้ อ อิ ฌ เฑว ติ ตฺ ย

ข. ปัจจัยสำหรับประกอบกับกริยากิตก์ แบ่งเป็น ๓ พวก คือ :-

- (๑) กิตปัจจัย อย่างนี้ อนุต ตวนตุ ตาวิ

(๒) กิจจปัจจยฺย อย่างนี้ อนนฺย ตพฺพ

(๓) กิตกิจจปัจจยฺย อย่างนี้ มาน ต ตฺน ตฺวา ตฺวาน

อฺรโก กฺวิ วิ. อฺเรน กฺจฺนตฺติ อฺรโกฯ

ทฺกฺกรํ ข วิ. ทฺกฺเขน กฺริยตฺติ ทฺกฺกรํ ฯ

โกธโน ยฺ วิ. กฺษุณฺติ สฺสเณนํ โกธโน ฯ

๖. ชื่อสมาสดังต่อไปนี้ คือ

ก. อํพยํภาวสมาส

ข. ทวันทวสมาส

ค. ทิคุสมาส

ฃ. ปณฺญาปโชโต อวธารณบุพฺพท กัมมชารยสมาส

วิ. ปณฺญาเอว ปโชโต ปณฺญาปโชโต ฯ

วितฺราโค ปณฺญามีพฺพพิหฺสมาส วิ. วิโต ราโค ยสุมา โส วิตฺราโค (ภิกฺขุ)

๗. โคตตตฺทริต มีปัจจย ๘ ตัวคือ ณ ฌายน ฌาน ฌะยฺย ฌิ ฌิก ฌว ฌะร

สมุหตฺทริต มีปัจจย ๓ ตัว คือ กณฺ ฌ ตา

ภาวตฺทริต มีปัจจย ๖ ตัว คือ ตต ฌย ตตนฺ ตา ฌ กณฺ

นาวิโก เป็น ตฺรตฺยาทิตฺทริต ลง ฌิก ปัจจย วิ. นาวาย ตฺรตฺติ นาวิโก

จกฺขุมา เป็นตทตฺตตฺติตฺทริต ลง มนฺตุ ปัจจย วิ. จกฺขุ อสุส อตุถิํ จกฺขุมา ฯ

ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหาบาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๑๓

๑. ฐานกรณ์คืออะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ
๒. นิกคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง โทป-ลบนิคคหิตสนธิ นั้น จะลบได้ในที่เช่นไร วิทูนกุก, อริยสัจจานทสนธิ, ตัดต่ออย่างไร ฯ
๓. ศัพท์ที่มีวิธีแจกอย่างหนึ่งต่างหากซึ่งเรียกว่ากติปยศัพท์นั้น ได้แก่ ศัพท์อะไรบ้าง ศัพท์ไหนเป็นได้ลึงค์เดียว ทวิลึงค์และเอกวจนอย่างเดียว จงแจก “ภควนุตฺ” ด้วย วิกัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ
๔. บุรุษในอาขยาตมีเท่าไร อะไรบ้าง จะทราบบุรุษได้ต้องอาศัยอะไร จงเขียนวิกัตติ หมวดปัญจมี และสัตตมี เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ
๕. ศัพท์เช่นไรชื่อ กัตตุสาธนะ กัมมสาธนะ ภาวสาธนะ กรณสาธนะ และสัมปทาน สาธนะ สาธนะเหล่านี้ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ
๖. จงบอกชื่อ สมาสต่อไปนี้
- ก. นามศัพท์มี อ วิกัตติเป็นต้นในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย
 - ข. สมาสอย่างหนึ่งมีบทอื่นเป็นประธาน
 - ค. พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรตนํ
 - ฅ. สมโธ จ วิปสฺสุนา จ สมถวิปสฺสุนํ
 - ง. ภตุตฺตสฺส ปจฺจนา ปจฺจนาภตุตฺตํ
๗. ทรตยาทิตฺถริตฺต ชาดาทิตฺถริตฺต และตทสฺสทิตฺถริตฺต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง, มาคโร, โกสลุลฺ ลงปัจจัยอะไร ในตฺถริตฺตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย

.....

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาบาลีไวยากรณ์

๑. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระ มี ๖ คือ กณฺโง-คอ ๑ ตาตุ-เพดาน ๑ มุทฺธา-ศีรษะ หรือปุมเหงือก ๑ ทนฺโต-ฟัน ๑ โอฏฺโง-ริมฝีปาก ๑ นาสิก-จมูก ๑ ๑
กรรมคือที่ทำอักขระ มี ๔ คือ ชิวฺหามฺหฺณ-ท่ามกลางลิ้น ๑ ชิวฺโหปฺคฺ-ถัดปลายลิ้นเข้ามา ๑ ชิวฺหุคฺ-ปลายลิ้น ๑ สกฺกฺจฺจํ-ฐานของตน ๑ ๑
๒. นิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรรม ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกฺติ ๑ ๑
เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าได้บ้าง เช่น ตาสฺ-อหํ เป็น ตาสาหํ เป็นต้น ๑ วิทฺถนุคฺ ตัดเป็น วิทฺถน-อญฺ-สระอยู่หลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้า ต่อกันเป็น วิทฺถนญฺ ๑ อริยสฺสจฺจํ ตัดเป็น อริยสฺสจฺจํ-ทสฺสนํ พยัญชนะอยู่หลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้า ต่อกันเป็น อริยสฺสจฺจํ-ทสฺสนํ ๑
๓. ได้แก่ศัพท์ต่อไปนี้ คือ อตฺต พฺรหฺม ราช ภควนฺตุ อรหฺนฺต ภวนฺต สตฺถ ปิตฺ มาตุ มน กมฺม โค ๑ อตฺต พฺรหฺม ภควนฺตุ สตฺถ ปิตฺ มาตุ กมฺม เป็นลิงค์เดียว โค(โค) สามัญญ์ไม่นิยมว่า ผู้เมีย ใน ปุ. โคณ ใน อิต. เป็น คาวี ๑ ราช อรหฺนฺต ภวนฺต มน เป็นทวิลิงค์ ๑ อตฺต มน เป็นเอกวจนอย่างเดียว ๑
ภวนฺตุ (พระผู้มีพระภาค) เป็น ปุลิงค์ แจก อย่างนี้ :-

เอก.	พหู.
ป. ภควา	ภควนฺตา ภควนฺโต
ทุ. ภควนฺตํ	ภควนฺเต ภควนฺโต
ต. ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตหิ
จ. ภควโต	ภควตํ ภควนฺตานํ
ปญ. ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตหิ
ฉ. ภควโต	ภควนฺตํ ภควนฺตานํ
ส. ภควติ ภควนฺเต	ภควนฺเตสุ

อา. ภคว ภควา

ภควนฺตา ภควนฺโต

๔. บุรุษในอาชยาคมี ๓ คือ ปฐมบุรุษ ๑ มัชฌิมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑ ๑ ต้องอาศัยวิภัติ

ปณฺจมี

สตุตฺตมี

ป. ตุ อนุตุ

เอยฺย เอยฺย

ม. หิ ถ

เอยฺยาสี เอยฺยาสถ

อุ. มิ ม

เอยฺยามี เอยฺยามี

๕. ศัพท์ใดเป็นชื่อของผู้ทำ คือผู้ประกอบกิจยานั้น ศัพท์นั้น ชื่อกัตตุสาธนะ แปลว่า

“ผู้...” ถาลงในอรรถคือตัสสึละ แปลว่า “ผู้-โดยปกติ” ๑ ผู้ทำ ทำซึ่งสิ่งใด

ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้น ชื่อกัมมสาธนะ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า “เป็นที่...”

ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า “เป็นที่อันเขา...” ๑ ศัพท์บอกกิจยา คือความทำของผู้ทำ

ชื่อภาวสาธนะ แปลว่า “ความ...” ก็ได้ “การ...” ก็ได้ ๑ ผู้ทำ ทำด้วยสิ่งใด

ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้น ชื่อกรณสาธนะ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า “เป็นเครื่อง...”

ก็ได้ “เป็นเหตุ...” ก็ได้ ที่เป็น กัมมรูป แปลว่า “เป็นเครื่องอันเขา...” ก็ได้

“เป็นเหตุอันเขา...” ก็ได้ ๑ ผู้ทำให้แก่ผู้ใดหรือแก่สิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของผู้นั้น

หรือของสิ่งนั้น ชื่อสัมปทานสาธนะ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า “เป็นที่...” ที่เป็น

กัมมรูป แปลว่า “เป็นที่อันเขา...” ๑

๖. ชื่อสมาสดังต่อไปนี้

(ก) ตปฺปวิสสมาส

(ข) พหุพพิทสมาส

(ค) อวธารณบุพพท กัมมธารยสมาส

(ง) สมาหารทวันทสมาส

(จ) อภัยยิภาวสมาส ๑

๗. ตรตยาতিตฺถิต มีปัจจัย ๑ คือ ฦก

ชาตาติตฺถิต มีปัจจัย ๓ คือ อิม อีย กีย

ตทิสฺสํตติตฺถิต มีปัจจัย ๕ คือ วิ ติ อิก อี ร วนฺตฺ มนฺตฺ ฦ

มากฺโข ฦ ในราภาติตฺถิต วิ. มกฺเช ชาโต มากฺโข

โกสฺสํ ฦ ในภาวตฺถิต วิ. กุสฺสํสฺส ภาโว โกสฺสํ ๑

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร

เจดย

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้

ประโยค ๑-๒
และเปรียบเทียบ ปีที่ ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔

-
๑. อะไรชื่อว่าอักษร และอักษรนั้น แปลว่าอย่างไรได้บ้าง
๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร อะไรบ้าง เอวส เป็นสนธิอะไร
ตัดต่ออย่างไร
๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่าอภัยศัพท์ และใช้อย่างไร จงแจก ทิ ศัพท์ (สังขยา) เฉพาะ
อิติลึงค์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู
๔. อะไรจัดเป็นวาก มีเท่าไร อะไรบ้าง จงเขียนวิภัตติในหมวดวตุดมานา และ
กาลาติปกตติ เฉพาะอัตตโนบท มาดู
๕. กิตก์เป็นชื่อของอะไร แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและ
สาธนะอะไร
- ก. อวสนฺติ เสดฺถาติ อวาโส
- ข. กจฺญิตฺเตติ คมนํ
๖. จงบอกชื่อสมาสต่อไปนี้
- ก. รณฺโณ ปุตุโต ราชปุตุโต
- ข. จนฺทิมมา จ สุริโย จ จนฺทิมสุริโย
- ค. จิตฺตา สิริ ยสฺมี โส จิตฺติริ
- ฅ. ปพฺพตฺตสฺส ติโร ติโรปพฺพตฺ
- ง. สงฺขํ อิว ปณฺฑริ สงฺขปณฺฑริ
๗. รากาติตฺทริตฺต จานตฺทริตฺต เสฏฺฐตฺทริตฺต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง กาสาว
เมธาวิ ลงปัจจัยอะไร ในตฺทริตฺตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหาบาลีไวยากรณ์

๑. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่าอักษร แปลว่า ไม่รู้จักสั้นอย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑
๒. ได้สนธิกริโยปกรณ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สยัญญโค ๑ ๑ เอวส เป็นโลปพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น เอว-อสฺส เมื่อลบสระเบื้องปลายที่มีติดกติดอยู่หน้าแล้ว ถ้าพยัญชนะเรียงกัน ๒ ตัว ลบเสียตัวหนึ่ง ต่อกันได้รูปเป็น เอวส ๑
๓. ศัพท์จำพวกหนึ่งซึ่งจะแจกด้วยวิภัติทั้ง ๑ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว เรียกว่า อพยยศัพท์ ๑ นี้ เป็น อุปสัคค์บ้าง นิบาตบ้าง ปัจจัยบ้าง ๑ อุปสัคค์ สำหรับใช้นำหน้านาม และกริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม มีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากริยา มีอาการคล้ายกริยาวิเศษณะ นิบาต สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กริยาศัพท์บ้าง บอกอาการขณะกาล ที่ เป็นต้น ปัจจัย ลงท้าย นามศัพท์ เป็นเครื่องหมายวิภัติบ้าง ลงท้ายธาตุ เป็นเครื่องหมาย กริยาบ้าง

ติ ศัพท์ ในปกติสังขยา อิตถิลิงค์ แจกอย่างนี้

พหู.

ป.	ติสุโส
ท.	ติสุโส
ต.	ติหิ
จ.	ติสุสนนํ
ปญ.	ติหิ
ฉ.	ติสุสนนํ
ส.	ติสุ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภคติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ ปัจจัย จัดเป็นวาก
คือกล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา มี ๕ อย่าง คือ กัตตุวาก ๑ กัมมวาก ๑
ภาววาก ๑ เหตุกัตตุวาก ๑ เหตุกัมมวาก ๑ ฯ

วตุตมานา		กาลาติปตุติ	
เต	อนฺเต	สฺสถ	สฺสึสุ
เส	วฺเห	สฺสเส	สฺสวฺเห
เอ	มฺเห	สฺสํ	สฺสามฺหเส ฯ

๕. เป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบปัจจัยหมู่หนึ่งซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมาย
เนื้อความของนามศัพท์ และกิริยาศัพท์ที่ต่างๆ กัน แบ่งเป็น ๒ คือ เป็น
นามศัพท์อย่าง ๑ เป็นกิริยาศัพท์อย่าง ๑ ฯ

ก. เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ

ข. เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

๖. ก. นัฏฐิตัปปริสสมาส

ข. อสมหาหารวันทวสมาส

ค. สัตตมิตฺตฺลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส

ฅ. อภัยยิภาวสมาส-นิปาตปุพพกะ

ง. วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส-อุปมาปุพพบท

๗. ราคาติคัทธิต มีปัจจัย ๑ คือ ณ ฯ ฐานคัทธิต มีปัจจัย ๑ คือ อีย ฯ

เสฏฐคัทธิต มีปัจจัย ๕ คือ ตร ตม อียิสฺส ก อีย อิกฺข ฯ

กาสาวํ ณ ปัจจัย ในราคาติคัทธิต วิ. กสาเวน รตุตํ วตุตํ กาสาวํ

เมธาวิ วิ ปัจจัย ในตทสสคัทธิต วิ. เมธา อสฺส อตุถิติ เมธาวิ ฯ

ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามีเท่าไร อะไรบ้าง จัดเป็นพวกได้เท่าไร พยัญชนะไหน
จัดเป็นโฆสะ และอโฆสะ ฯ
๒. อาเทส สนธิกริโยภกณฺ์ มีในสนธิไหนบ้าง อുകุยาคาริ์ ตัดต่ออย่างไร ฯ
๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าสังขยา แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง จตุ ศัพท์เป็นได้กี่ลึงค์ จงแจก
จตุ ศัพท์ เฉพาะในอิตถิลิงค์ ด้วยวิภัตติ ทั้ง ๗ มาดู ฯ
๔. วิภัตติอาขยาต จัดเป็นกี่หมวด หมวดนั้นๆ บอกกาลอะไร ท่านบัญญัติให้แปลว่า
อย่างไร จงเขียนวิภัตติหมวดปัญจมี และสัตตมี เฉพาะอัตตโนบทมาดู ฯ
๕. กิตก์แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้เป็นรูปสาธนะและปัจจัยอะไร
- ก. ทุกฺเชน กรียตฺติ ทุกฺกริ์
ข. สยฺนติ เอตฺถาติ สยฺนํ
ค. วินติ เตนาคิ วินโย
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
- ก. จตฺสฺโส ทิสฺสา จตฺตฺทิสํ
ข. วุฑฺฒานํ ปฏฺธิปาณฺธิ ยถาวุฑฺฒํ
ค. สงฺขํ อิว ปณฺฑริ์ สงฺปนฺฑริ์
ฅ. วิโต ราโค ยสฺมา โส วิตราคิ
ง. สงฺโฆ จ ปณโว จ สงฺขปณโว
๗. พหุลัตถิตฺ สังขยาลัตถิตฺ และปฺรณตฺถิตฺ มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง
ราชคหิโก ปณฺฑิจํ ลงปัจจัยอะไร ในตฺถิตฺไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

เฉลยประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหาบาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามี ๓๓ ตัว คือ ก ข ค ง ฉ จ ฉ ฆ ฐ ฑ ฒ ณ
 ต ถ ท ธ น ป ผ ฝ ภ ม ย ร ล ว ส ห พ
 จัดเป็น ๒ พวก คือ วรค ๑ อวรค ๑๑ พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ใน วรคทั้ง ๕
 คือ ก ข จ ฉ ฎ ฐ ต ถ ป ฝ และ ส ๑๑ ตัวนี้ เป็น อโหมสะ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔
 ที่ ๕ ในวรรณทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง ฌ ณ ฑ ฒ ณ ท ธ น ฬ ภ ม และ ย ร ล ว ห พ
 ๒๑ ตัวนี้ เป็น โหมสะ
 นิกคหิต นักปราชญ์ผู้รู้ศัพทศาสตร์ ประสงค์เป็นโหมสะ ส่วนนักปราชญ์ ฝ่ายศาสนา
 ประสงค์เป็นโหมสาโหมสวิต พ้นจากโหมสะและอโหมสะ ฯ
๒. อาเทส มีในสนธิทั้ง ๓ คือ สระสนธิ พยัญชนะสนธิ และนิกคหิตสนธิ
 อคุยาดาร์ ตัดเป็น อคุคิ-อकारิ อิ แห่ง อคุคิ อยู่หน้า มีสระ อยู่เบื้องหลัง แปลง อิ
 ตัวหน้าเป็น ย พยัญชนะซ้อนกัน ๓ ตัว ลบพยัญชนะที่มีรูปเสมอกันเสียตัวหนึ่ง
 ต่อกันได้รูปเป็น อคุยาคาริ ฯ
๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่าสังขยา สังขยา นั้นแบ่งเป็น ๒ คือ
 ปกติสังขยา อย่าง ๑ ปุณณสังขยา อย่าง ๑ ๑ จตุ ศัพท์ เป็นได้ ๓ ถึง ๓
 จตุ ศัพท์ ในอิตถิลิงค์ แจกอย่างนี้
ป.	จตุสโต
ทุ.	จตุสโต
ค.	จตุหิ
จ.	จตุสสนุนิ
ปญ.	จตุหิ
ฉ.	จตุสสนุนิ
ส	จตุสุ

๔. วิภัติอาขยต จัดเป็น ๘ หมวด

วตุตมานา บอกปัจจุบันกาล ปัจจุบันแท้ แปลว่า “อยู่” ปัจจุบันใกล้อดีต
แปลว่า “ขอม” ปัจจุบันไกลอนาคต แปลว่า “จะ”

ปญฺจมี บอกความบังคับ ความหวัง และความอ่อนนอน เป็นต้น บอก ความ
บังคับ แปลว่า “จง” บอกความหวัง แปลว่า “เถิด” บอกความอ่อนนอน
แปลว่า “ขอจง”

สตฺตมี บอกความขอมตาม แปลว่า “ควร” บอกความกำหนด แปลว่า “พึง” บอก
ความรำพึง แปลว่า “พึง”

ปโรภฺยา บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด แปลว่า “แล้ว”

หิยฺตฺตฺนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้ แปลว่า “แล้ว” ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า
“ได้...แล้ว”

อฺหฺยฺตฺตฺนี บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้ แปลว่า “แล้ว” ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า
“ได้....แล้ว”

ภวิสฺสณฺติ บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน แปลว่า “จัก”

กาลาติปฺตฺติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต แปลว่า “จัก...แล้ว” ถ้ามี อ อยู่หน้า
แปลว่า “จักได้...แล้ว”

ปญฺจมี

สตฺตมี

ตํ	อนฺตํ	เอถ	เอริ
ศฺสุ	วโห	เอโถ	เอยฺยวโห
เอ	อามฺหเส	เอยฺยํ	เอยฺยามฺเห

๕. กิตก์ แบ่งเป็น ๒ คือ เป็นนามศัพท์ อย่าง ๑ เป็นกิริยาศัพท์ อย่าง ๑ ๑

ก. ทุกฺกัรํ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ข ปัจจัย

ข. สยณํ เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ยฺ ปัจจัย

ก. วินโย เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ อ ปัจจัย

๖. ชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ คือ :-

ก. จตุทฺทิสํ สมหาทิกุสสมาส

ข. ยถาวุทฒํ นิปาตปุพพก อพยยิภาวสมาส

ค. สงฺขปณฺฑรํ วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส

ฌ. วิตรโค ปัญจมีตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส

ง. สงฺขปณฺวํ สมหาทวันทวสมาส

๗. พหุลัตถิตีมีปัจจัย ๑ ตัว คือ อาตุ

สังขยาตถิตี มีปัจจัย ๑ ตัว คือ ก

ปฺรณตถิตี มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ดิย ถ จ ม อี

ราชคหิโก ลง ฉิก ปัจจัย ในตรตยาตถิตี

วิ. ราชคเห ชาโต ราชคหิโก

ปณฺทิจจํ ลง ญย ปัจจัย ในภาวตถิตี

วิ. ปณฺทิตสุส ภาโว ปณฺทิจจํ

ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖

๑. พยัญชนะอวรรคมีเท่าไร อะไรบ้าง นิคหิตและอนุสารแปลว่าอย่างไร ใช้ต่างจากพยัญชนะอื่นอย่างไร ฯ
๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกร์เท่าไร อะไรบ้าง เอวสา ตัดต่ออย่างไร ฯ
๓. มโนคณะ คืออะไร ได้แก่ศัพท์อะไรบ้าง มีวิธแจกอย่างไร เมื่อเข้าสมาสแล้วนิยมทำอย่างไร จงแจก มาตุ ศัพท์ด้วยวิภัติทั้ง ๑ มาดู ฯ
๔. ธาตุคืออะไร ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด อะไรบ้าง และ ธาตุนั้นแบ่งเป็นกี่ชนิด อะไรบ้าง จงเขียนวิภัติหมวด หิยตุตนี้ เฉพาะฝ่ายอัตตโนบทมาดู ฯ
๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. รูป สาธนะ และปัจจัยอะไร
 - (๑) รมมํ วทติ สีเลนาติ รมุมวาที
 - (๒) สุเขน ภริยตีติ สุภโร
 - (๓) ลิกขณํ ลิกขหา
 - (๔) ทุสฺสตี เตนาติ โทโส
 - (๕) อวสนฺติ เหตุภาติ อวาโส
 - ข. ธาตุ ปัจจัย และวาจกอะไร
 - (๑) กริยมาโน
 - (๒) สุนนฺตี
 - (๓) กรณียํ
 - (๔) ภูตฺโต
 - (๕) สุตวา

๖. ศัพท์ต่อไปนี้เป็นสมาสอะไร ตั้งวิเคราะห์อย่างไร อลิหตุโธ (โยโธ) ขตุติยมาโน
เอกบุคฺคโล อาคนตุกฺกตฺตํ อุปนฺนํ ฯ
๗. ปกติศัพท์ วิภาคศัพท์ อพยยศัพท์ มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง โอโยมยํ ปทโส
ลงปัจจัยอะไร ในศัพท์ไหน จงตั้งวิเคราะห์มาให้ด้วย ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เจตย ประโยค ๑-๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะอวรรคมี ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห พ ฯ นิคคหิต แปลว่า กดสระ หรือ กรณ คืออวัยวะที่ทำเสียง เวลาเมื่อจะว่าไม่ต้องอ้าปากเกินกว่าปกติเหมือน ว่าที่มะสระ ฯ อนุสาร แปลว่า ไปตามสระ ฯ นิคคหิตหรืออนุสารนี้ ไม่อาศัยสระ อื่นออกเสียง ใช้เฉพาะตามหลังสระ อ อี อุ เท่านั้น เหมือนคำว่า อหิ อกาลิ เสตุ เป็นต้น ฯ
๒. ได้สนธิกริโยปกรณ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคม ๑ ปกติ ๑ สยัญญโค ๑ ฯ เอวสา ตัดเป็น เอว-อสฺสา เมื่อลบสระเบื้องปลายที่มีนิคคหิตอยู่หน้าแล้ว ถ้าพยัญชนะซ้อนเรียงกัน ๒ ตัว ลบเสียตัวหนึ่ง ต่อกันได้รูปเป็น เอวสา ฯ
๓. คือหุมุศัพท์ ๑๒ ศัพท์ มี มน ศัพท์เป็นต้น ได้แก่ มน อย อฺร เจต ตป ตม เตช ปย ยส วจ วย สิริ ฯ มีวิธีแจกเหมือน มน ศัพท์ วิธีแจคนั้นก็ไม่ผิดกับแบบ
 อ. การันต์ใน ปุ และ นปฺสกลิงค์นํก แปลกอยู่ ๕ วิภัติ คือ นา กับ สุมา เป็น
 อาส ทั้งสองเป็น โอ, สฺมี เป็น อิ, แล้วลง ส อาคม เป็น สา เป็น โส เป็น สิ และ
 เอา อ เป็น โอ ได้บ้าง ฯ เมื่อเข้าสมาสแล้วเอาสระที่สุดของคนเป็น โอ ได้
 เหมือนคำว่า มโนโณ อโยมยํ เป็นต้น ฯ

มาตุ (มารดา) แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	มาตา	มาตโร
ทุ	มาตริ	มาตโร
ตุ	มาตฺรา มาตุยา	มาตฺราหิ มาตฺราภิ มาตุหิ มาตุภิ
จ.	มาตุ มาตุยา	มาตฺรานํ มาตฺนํ

ปญจ. มาตรา	มาตราหิ มาตราภิ มาตฺหิ มาตฺภิ
ฉ. มาตุ มาตุยา	มาตรานํ มาตฺนํ
ศ. มาตริ	มาตราสุ มาตฺสุ
อา. มาตา	มาตโร

๔. คือกิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ท่านจัดไว้เป็น ๘ หมวด คือ ๑. หมวด ภู ชาติ

๒. หมวด รุ ชาติ ๓. หมวด ทิ ชาติ ๔. หมวด สุ ชาติ ๕. หมวด กี ชาติ

๖. หมวด กห ชาติ ๗. หมวด ตน ชาติ ๘. หมวด จุ ชาติ ฯ

จัดเป็น ๒ ชนิด คือ สกัมมชาติ ชาติเรียกหากรรม ๑ อกัมมชาติ ชาติไม่เรียกหากรรม ๑ ฯ

วิภัตติหมวด หียตฺตนิ ฝ่ายอดีตโนบท

ป.	ตถ	ตถ
ม.	เส	วหิ
อุ.	อี	มฺหเส

๕. ตอบคำถามดังต่อไปนี้

ก. รูป สาธนะ และปัจจัย

(๑) ฐมฺวาที เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งคัสสี่สะ นิ ปัจจัย

(๒) สุภโร เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ข ปัจจัย

(๓) ลิกฺขา เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ อ ปัจจัย

(๔) โทโส เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ณ ปัจจัย

(๕) อาวาโส เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ณ ปัจจัย

ข. ชาติ ปัจจัย และวาก

(๑) กรียมาโน กร-ย และ อี อากมหน้า ย-มาน ปัจจัย กัมมวาก

(๒) สฺจนฺตี สุ-ณา-อนต ปัจจัย กัตตุวาก (อิตถิลิงค์ ลงอี เป็น สฺจนฺตี)

(๓) กรณีย กร-อนีย ปัจจัย กัมมวาจก

(๔) ภูตโต ภูช-ต ปัจจัย กัมมวาจก

(๕) สุตวา สฺ-ตวนฺตุ ปัจจัย กัตตุวาจก

๖. อติหตุโธ เป็นฉัฏฐีภินนาธิกรณพหุพพิหิตสมาส

วิ. อติ หตุเถ ยสฺส โธ อติหตุโธ (โยโซ)

ขตุติยมาโน เป็นสัมภวานบุพพบทกัมมธารยสมาส

วิ. ขตุติโย (อห) อิติ มาโน ขตุติยมาโน ฯ

เอกปฺปคฺคโน เป็นอสมอาหารทิกุสสมาส

วิ. เอโก ปฺปคฺคโต เอกปฺปคฺคโต ฯ

อาคนตุกภตฺตํ เป็นฉัฏฐีตปฺปริสสสมาส

วิ. อาคนตุกสฺส ภตฺตํ อาคนตุกภตฺตํ ฯ

อุปนกรํ เป็นอุปลักคปฺพพกะ อัพยยิภาวสมาส

วิ. นกรสฺส สมิปฺ อุปนกรํ ฯ

๗. ปกตัตถิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ มย

วิภาคัตถิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ธา โส

อัพยยัตถิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ธา ถิ

อโยมยํ ลง มย ปัจจัย ในปกตัตถิต

วิ. อยสา ปกตํ อโยมยํ ฯ

ปทโส ลง โส ปัจจัย ในวิภาคัตถิต

วิ. ปเทน วิภาเคน ปทโส ฯ

ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๓

๑. อะไรชื่อว่าพยัญชนะ พยัญชนะวรรคมีเท่าไร อะไรบ้าง และลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะซ้อนกันได้ (เฉพาะพยัญชนะวรรค) มีหลักอย่างไร ฯ
๒. อะไรเรียกว่าสนธิ มีการต่อเท่าไร อะไรบ้าง ดุยาห์ และ อิธปุปโหมติ ตัดต่ออย่างไร ฯ
๓. ปัจจัยในอักษยศัพท์เฉพาะที่ลงท้ายนามมีเท่าไร อะไรบ้าง เป็นเครื่องหมายวิภัตติอะไร เอต ศัพท์ เป็นได้กี่ลิงค์ จงแจก เอต ศัพท์ ในอิตถิลิงค์ด้วยวิภัตติทั้ง ๓ มาดู ฯ
๔. บทและวณะในอาขยาตมีเท่าไร อะไรบ้าง จงเขียนวิภัตติหมวดปโรกษา อชฺษตฺตนิ และ ภวิสฺสฺนฺติ เฉพาะฝ่ายอัตตโนบทมาดู ฯ
๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้
- ก. รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้เป็น รูป สาธนะ และปัจจัยอะไร
- (๑) ภูยฺชิตพฺพนฺติ โภชนํ
 - (๒) สรติ เอตายาติ สติ
 - (๓) ปฐมํ ภวติ เอตฺสฺมาติ ปภโว
 - (๔) หิตํ กโรตฺติ หิตกฺกโร
 - (๕) คจฺจนฺติ เอตฺถาติ กติ
- ข. กิริยาต่อไปนี้เป็น ธาตุ ปัจจัย และกาลอะไร
- (๑) ภูตฺตาวินิ
 - (๒) วุจฺจมาโน
 - (๓) นิกฺขมฺม
 - (๔) กเถนฺตี

(๕) อรุษ

๖. สราชิกา (ปริสา), นรสีโท, เอกรตุติวาโส (ชโน), อปุตโตโก, สพุพรตติโสภโน (จนุโท) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ
๗. อะไรเรียกว่าตัทธิต สามณณํ อายสุมา, มายุโร, กายิกํ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน มีวิเคราะห์อย่างไร ๆ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒
และเปรียบเทียบ ปีที่ ๑-๒
ปัญหาบาลีไวยากรณ์

๑. อักษรที่เหลือจากสระ ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคหิตเป็นที่สุดชื่อว่าพยัญชนะ

๑ พยัญชนะวรรคมี ๒๕ ตัว คือ

ก ข ค ฅ ง เรียก ก วรรค

จ ฉ ช ฌ ญ เรียก จ วรรค

ฎ ฏ ฐ ฒ ณ เรียก ฎ วรรค

ด ถ ท ธ น เรียก ด วรรค

ป ผ พ ภ ม เรียก ป วรรค

ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะซ้อนกันได้ เฉพาะพยัญชนะวรรคนั้น มีหลักดังนี้ :-

(๑) พยัญชนะที่ ๑ ซ่อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของ ตนได้

(๒) พยัญชนะที่ ๓ ซ่อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของ ตนได้

(๓) พยัญชนะที่ ๕ สดวรรค ซ่อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้

ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว มิได้มีสำเนียง

ในภาษาบาลี ซ่อนหน้าตัวเองไม่ได้ ๑

๒. วิธีต่อศัพท์และอักษรให้ต่อเนื่องกันด้วยอักษร เพื่อจะย่ออักษรให้น้อยลง

เป็นอุปการะในการแต่งฉันทและให้คำพูดสละสลวย เรียกว่าสนธิ ๑ มีการต่อ

๒ อย่าง คือต่อศัพท์ที่มีวิภัติให้เนื่องด้วยศัพท์มีวิภัติเหมือน จตุตาโร + อิม

ต่อเข้าเป็น จตุตาโรเม เป็นตัวอย่าง ๑ ต่อบทสมาส ย่นอักษรให้น้อยอีก

เหมือน กตอุปกาโร ต่อเข้าเป็น กโตปกาโร เป็นต้น อย่าง ๑ ๑

ตุยาหิ ตัดเป็น เต-อหิ เอ อยู่หน้า มีสระอยู่เบื้องหลัง แปลง เอ ตัวหน้าเป็น ย เป็น ตฺย-อหิ สระหน้าและสระหลังมีรูปเสมอกัน คือ เป็น อ ทั้งสอง ลบสระหน้าแล้ว ที่จะมีสระหลังที่ไม่ได้ลบเป็น อา ต่อกันเป็น ตฺยหา ฯ อิธปฺปโมทติ ฯ ตัดเป็น อิธ-ปโมทติ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน คือ ต่อกันเป็น อิธปฺปโมทติ ฯ

๓. ปัจจัยในอักษยศัพท์เฉพาะที่ลงท้ายนาม มี ๑๗ ตัว คือ :-

- (๑) โค เป็นเครื่องหมายดิยาวิภัตติ และปัญจมีวิภัตติ
 - (๒) ตฺร ตฺถ ห ฐ ธิ หี หิ หิณฺณ ว เป็นเครื่องหมาย สัตตมีวิภัตติ ฯ
 - (๓) ทา ทานิ รหิ ฐนา ทางนํ ชฺช ชฺชฺช เป็นเครื่องหมาย สัตตมีวิภัตติ ลงในกาล ฯ
- เอต ศัพท์เป็นได้ ๓ ลิงค์ เอต ศัพท์ในอิตถิลิงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. เอสา	เอตา
ท. เอตํ เอนํ	เอตา
ค. เอตาย	เอตาหิ
จ. เอตสุสา เอติสุสา เอติสุสาย	เอตาสํ เอตาसानํ
ปญ. เอตาย	เอตาหิ
ฉ. เอตสุสา เอติสุสา เอติสุสาย	เอตาสํ เอตาसानํ
ส. เอตสุสํ เอติสุสํ	เอตาสู

๔. บทมี ๒ คือ ปรัสสบท ๑ อัคตโนบบท ๑ ฯ วจนะมี ๒ คือ เอกวจนะ ๑

พหูวจนะ ๑ ฯ

ปโรกฺษา	อฺขฺยตฺตฺนํ
ป. ตฺถ เร	ป. อา อุ
ม. ตโถ วโห	ม. เส วหํ
อุ. อี มุเห	อ. อํ มุเห

ภวิสฺสํ

ป.	สฺสเต	สฺสนฺเต
ม.	สฺสเส	สฺสวฺहे
อุ.	สฺสํ	สฺสามฺเห

๕. ตอบคำถามดังนี้

ก. (๑) โภชนํ	เป็นกัมมรูป	กัมมสาธนะ	ยู	ปัจจัย
(๒) สติ	เป็นกัตตุรูป	กรณสาธนะ	ติ	ปัจจัย
(๓) ปภโว	เป็นกัตตุรูป	อปาทานสาธนะ	อ	ปัจจัย
(๔) หิตทุกโร	เป็นกัตตุรูป	กัตตุสาธนะ	อ	ปัจจัย
(๕) คติ	เป็นกัตตุรูป	อิกรณสาธนะ	ติ	ปัจจัย
ข. (๑) ภุตฺตาวินิ	ภุช-ตาวี	อดีตกาล		
(๒) วุจฺจมานโน	วจุ-ช-มาน	ปัจจุบันกาล		
(๓) นิภูขมฺม	นิ-ขมฺ-ตฺวา	อดีตกาล		
(๔) กเถนฺตี	กถ-อนฺต	ปัจจุบันกาล		
(๕) อารุญฺห	อา-รฺห-ตฺวา	อดีตกาล		

๖. สราชิกา เป็นสหบุพพบท พหุพพิทิสมาส

วิ. สห รมฺญา ยา วตฺตตีติ สราชิกา (ปริสา)

นรสีโห เป็นกัมมชารยสมาส, วิเสสโนปมบท, อุปมานุตตรบท

วิ. นโร สีโห อิว นรสีโห

เอกรตฺติวาโส เป็นนัจฺฐิณินนาธิกรณ พหุพพิทิสมาส

วิ. เอกรตฺติ วาโส อสุสาติ เอกรตฺติวาโส

อปฺปุตฺตโก เป็น นบุพพบท พหุพพิทิสมาส

วิ. นตฺถิ ตสฺส ปฺปุตฺตาติ อปฺปุตฺตโก

สพฺพรตฺติโสภโณ เป็นทุตฺติยา ตปฺปริสสมาส

วิ. สพฺพรตฺติ โสภโณ สพฺพรตฺติโสภโณ (จนฺโท)

๓. ปัจจยหมู่หนึ่ง เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เนื้อความย่อ สำหรับใช้แทนศัพท์
ย่อคำพูดให้สั้นเรียกว่า ตัทธิต ๑

สามญญํ ลง ญย ปัจจย ในภาวตัทธิต

 วิ, สมณสุส ภาโว สามญญํ

อายสุมา ลง มนตุ ปัจจย ในตัทธิตัตถิตัทธิต

 วิ, อายุ อสุส อตุถิติ อายสุมา

มายุโร ลง ณ ปัจจย ในสมุหตัทธิต

 วิ, มยุรานํ สมุโห มายุโร ๑

กายิกํ ลง ฦก ปัจจย ในตรตยสทิตัทธิต

 วิ, กาเยน กตํ กมุम्मํ กายิกํ ๑

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร

สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย,

ตรวจแก้,

เฉลย ประโยค ๑-๒
และเปรียญตรี ปีที่ ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามีเท่าไร พยัญชนะไหนจัดเป็น อโฆสะ โฆสะ สิริล
และธนิศ ฯ

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามี ๓๓ ตัว

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฎ ฏ, ต ถ, ป ผ, และ ส

๑๑ ตัว นี้เป็น อโฆสะ

พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ,
ท ธ น, พ ภ ม และ ย ร ล ว ห พ ๒๑ ตัวนี้เป็น โฆสะ

นิคคหิต นักปราชญ์ผู้รู้ศัพทศาสตร์ประสงค์เป็น โฆสะ ส่วนนักปราชญ์ฝ่าย
ศาสนา ประสงค์เป็น โฆสาโฆสวิมุต พ้นจากโฆสและอโฆส

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๓ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น สิริล

พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น ธนิศ

ในคัมภีร์กัจจายนเภท แสดงไว้ว่า พยัญชนะที่สุตวรรค ๕ ตัว ก็เป็นสิริล แต่ใน
คัมภีร์ทั้งหลายอื่น ท่านมิได้กล่าว ฯ

๒. ทิฆะสนธิกริโยปกรณในสระสนธิ แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง กิสุธ, สทุธิธ
ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. ทิฆะสนธิกริโยปกรณ ในสระสนธิ แบ่งเป็น ๒ คือ ทิฆะสระหน้าอย่าง ๑

ทิฆะสระหลังอย่าง ๑ ฯ

กิสุธ ตัดเป็น กิสุ-อิธ สระหน้าและหลังเป็นรัสสะมีรูปไม่เสมอกัน ลบได้ตัวหนึ่ง
ในที่นี้ลบสระหลัง คือ อิ แล้วทิฆะสระหน้า คือ อุ เป็น อุ ต่อกันเป็น กิสุธ

สทฺธิธ ตัดเป็น สทฺธา อธิ สระหน้าเป็นทิมะ สระหลังเป็นรัสสะ ลบสระหน้า
คือ อา แล้วทิมะสระหลัง คือ อี เป็น อี ต่อกันเป็น สทฺธิธฯ

๓. คุณนามคืออะไร แบ่งเป็นกี่ชั้น อะไรบ้าง เป็นลिंगค์อะไร จงแจก ราช ศัพท์
ด้วยวิภัติทั้ง ๖ มาดูฯ

๓. คือนามที่แสดงลักษณะของนามนาม สำหรับหมายให้รู้ว่า นามนามนั้นดีหรือชั่ว
เป็นต้น แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ เป็นได้ทั้ง ๓ ลिंगค์

ราช ศัพท์แจกอย่างนี้

	เอกวณะ	พหูวณะ
ป.	ราชา	ราชาโน
ท.	ราชานํ	ราชาโน
ต.	รตฺถญา	ราชูหิ ราชูภิ
จ.	รตฺถโณ ราชิโน	รตฺถญํ ราชูณํ
ปญ.	รตฺถญา	ราชูหิ ราชูภิ
ณ.	รตฺถโณ ราชิโน	รตฺถญํ ราชูณํ
ส.	รตฺถญู ราชินิ	ราชูสุ
อา.	ราช	ราชาโน

๔. ปัจจัยในอาชยาคจัดเป็น ๕ หมวดตามวาก วากไหนลงปัจจัยอะไรบ้างฯ

๔. (๑) กัตตุวาก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ณ ณา นา ณาหา โอ ฌ ฌย

(๒) กัมมวาก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อากมหน้า ย ด้วย

(๓) ภาววาก ลง ย ปัจจัย

(๔) เหตุกัตตุวาก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ ฌ ฌย ณาเป ณาปย

(๕) เหตุกัมมวาก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัย คือ ณาเป ด้วย ลง ย

ปัจจัย กับทั้ง อิ อากมหน้า ย ด้วยฯ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปลพร้อมทั้งบอก รูป สาธนะ และปัจจัยของรูป วิเคราะห์ต่อไปนี้

- (๑) กโรติ เตนาคี กรณั
- (๒) รมุม วทติ สีเลนาคี รมุมเวที
- (๓) กจฺจนฺตึ เอตุถาคี คติ

ข. รุฬุโห, อุปฺปชฺช สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๕. ก. (๑) (เขา) ย่อมทำ ด้วยสิ่งนั้น เหตุนั้น (สิ่งนั้น) ชื่อว่า เป็นเครื่องทำแห่งเขา

เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ยฺ ปัจจัย ฯ

(๒) (ผู้ใด) ย่อมกล่าว ซึ่งธรรม โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้กล่าว
ซึ่งธรรมโดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสละ
ณิ ปัจจัย ฯ

(๓) (ชนทั้งหลาย) ย่อมไป ในภูมินั้น เหตุนั้น (ภูมินั้น) ชื่อว่า เป็นที่ไป
(แห่งชนทั้งหลาย) เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ติ ปัจจัย ฯ

ข. รุฬุโห รุฬุ-ต ธาตุมี หุ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น พุห แล้วลบที่สุดธาตุ
สี ปฐมาวิภคติ สำเร็จรูปเป็น รุฬุโห

อุปฺปชฺช อุป-ปท-ตฺวา อุปสัคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุมี หุ เป็นที่สุด
อยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น ชฺช สำเร็จรูปเป็น อุปฺปชฺช

๖. อะไรชื่อว่าสมาส อสุสรโธ, อนริโย, ยาวชีว์, พุรหุณฺสฺสโร (ภควา) เป็นสมาส
อะไร ตั้งวิเคราะห์อย่างไร ฯ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่สองขึ้นไปท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า สมาส

อสุสรโธ เป็นตติยาตปฺปฐิสสมาส

วิ. อสุเสน ยุตฺโต รโธ อสุสรโธ

อนริโย เป็นอุกยตปฺปฐิสสมาส หรือ กัมมธารยมี น เป็นบทหน้า

วิ. น อริโย อนริโย

ยาวชีว์ เป็นอภัยยัสภาส นินาตปุพพะ

วิ. ชิวสุส ยตโก ปริจเโท ยาวชีว์

พฺรหฺมสุสโร เป็นฉฐีอุปมาพหุพหิสมาส

วิ. พฺรหฺมโน สโร อิว สโร ยสุส โส พฺรหฺมสุสโร (ภควา)

๗. โคตตัตถิตมิปัจจยเทไธ อะไรบ้าง ปัจจยเหล่านั้นเมื่อลงแล้ว ต้องทำอะไรบ้าง

โสวณณมยฺ ฌฏฺโฐ ลงปัจจยอะไรในตัตถิตไชน ตั้งวิเคราะห์อย่างไร ฯ

๗. โคตตัตถิต มิปัจจย ๘ ตัว คือ ฌ ฌาณ ฌาน ฌะย ฌิ ฌิก ฌว ฌเณร, เมื่อ

ลงปัจจยที่มี ฌ ถ้าสระที่อยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคอยู่

เบื้องหลัง ต้องพฤทธิ คือ ทิมะ อ เป็น อา, วิการ อี เป็น เอ, อุ, เป็น โอ,

เว้นไว้แต่สระที่อยู่หน้าศัพท์ เป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง หรือเป็นทิมะ

ไม่ต้องพฤทธิ และพยัญชนะคือ ฌ นั้น ต้องลบเสีย คงไว้แต่สระที่ ฌ อาศัย

และสระพยัญชนะอื่นๆ

โสวณณมยฺ ลง มยฺ ปัจจย ในปกตัตถิต

วิ. สุวณฺเณน ปกตํ โสวณณมยฺ, สุวณฺณสุส วิกาโร वा

โสวณณมยฺ.

ฌฏฺโฐ ลง ฐ ปัจจย ในปรุณตัตถิต

วิ. ฌนฺนํ ปฺรโณ ฌฏฺโฐ ฯ

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร

เฉลย.

สนามหลวงแผนกบาล

ตรวจแก้.

ในศัพท์นิทิวา ลง ห อากมก็ได้ อุทาหรณ์ว่า สฺ - อฺหฺ เป็น สฺหฺหฺ ,
 สฺ - อฺหฺหฺหฺ เป็น สฺหฺหฺหฺหฺ ๑

๓. อพยยศัพท์คืออะไร ได้แก่ศัพท์จำพวกไหน เฉพาะนิบาตใช้อย่างไร และจัดเป็น
 นิบาตบอกอะไรบ้าง จงเขียนนิบาตออกความถามมาดู ๑
๓. คือศัพท์จำพวกหนึ่ง จะแจกด้วยวิภัติทั้ง ๙ ตัว แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือน
 นามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ได้แก่ศัพท์จำพวกอุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง
 ปัจจัยบ้าง เฉพาะนิบาตนั้นใช้สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง
 จัดเป็นนิบาตบอกอาลปะนะ, กาล, ที่, ปริจเจต, อุปไมย, ปฏิเสธ, ความได้ยิน
 เล่าลือ, ความปรักปรำ, ความถาม, ความรับ, ความเตือน เป็นต้น ๑

นิบาตบอกความถาม

ก็ หรือ, อะไร	นฺหฺ มิใช่หรือ
กถํ อย่างไร	อุทาหฺ หรือว่า
กจฺจิ แลหรือ	อาหฺ หรือว่า
นฺหฺ หนอ	เสยฺยลิตํ อย่างไรนี่

๔. ข น ส และ อาย อีย ปัจจัยในอาชยาดใช้ประกอบกับอะไร เป็นไปในความ
 อะไร จงยกอุทาหรณ์พร้อมทั้งคำแปลมาด้วย ๑
๔. ข น ส ปัจจัย ใช้สำหรับประกอบกับธาตุ เป็นไปในความปรารภนา
 อุทาหรณ์ดังนี้ พุกฺกขติ ปราณนาจะกิน (ภฺข-ข-พุกฺกข-ติ) ชิมฺมจฺจติ ปราณนาจะกิน
 (ฌสฺ-จ-ชิมฺมจ-ติ) ชิกิํสฺติ ปราณนาจะนำไป (หฺร-ส-ชิกิํส-ติ)
 ส่วน อาย อีย ปัจจัย ใช้สำหรับประกอบด้วยค่านามศัพท์ให้เป็นกิริยาศัพท์
 อุทาหรณ์ดังนี้ จิรายติ ประพตฺติชํอญฺ (จิร-อาย-ติ) ปุตุตฺติยติ ย่อมประพตฺติให้
 เป็นเพียงดังบุตร (ปุตุต-อีย-ติ)
๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
 - ก. จงเขียนคำแปลพร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห้ต่อไปนี้

(๑) สุเขน ภริยตีติ สุภโร

(๒) ปาริ คจฺจติ สีเลนาคิ ปารคฺ

(๓) อวสนฺติ เอตุถาคิ อวาโส

ข. กิริยาภิกถ์ต่อไปนี้แปลอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร วณียํ อุปฺปชฺช ฯ

๕. ตอบคำถามนั้นดังนี้

ก. (๑) (ผู้ใด) อันเขาเลี้ยงได้ โดยง่าย เหตุนั้น (ผู้ใด) ชื่อว่า ผู้อันเขาเลี้ยงได้
โดยง่าย ฯ กัมมรูป กัมมสาธนะ ข ปัจจย ฯ

(๒) (ผู้ใด) ย่อมถึง ซึ่งฝั่ง โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้ใด) ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ
กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ รุ ปัจจย ฯ

(๓) (ภิกษุ ท) ย่อมอาศัยอยู่ ในประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า
เป็นที่อาศัยอยู่แห่งภิกษุ ท. ฯ กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ณ ปัจจย ฯ

ข. วณียํ อันเขาพึงกล่าว วจฺ ชาติ ในความกล่าว อนีย ปัจจย ลี ปฐมาวิภคฺติ
นปฺ. สำเร็จรูปเป็น วณียํ ฯ

อุปฺปชฺช เกิดขึ้นแล้ว อุ-ปทฺ ชาติ ในความเกิด ตฺวา ปัจจย อุปสัคคฺอยู่หน้า
แปลง ตฺวา เป็น ย ชาติมี ทฺ เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ย กับที่สุดชาติเป็น
ชชฺ สำเร็จรูปเป็น อุปฺปชฺช ฯ

๖. อะไรชื่อกัมมธารยสมาส กัมมธารยสมาสนั้นมีเท่าไร อะไรบ้าง มหาธานิ,
ลิตสมญฺจํ, จัดเป็นอย่างไรน ฯ

๖. นามศัพท์สองบท มีวิภคฺติและวณะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน
คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือ เป็นคุณนามทั้ง
สองบท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมธารยสมาส
กัมมธารยสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ วิเสสนปฺพุพปโท, วิเสสนุตฺตรปโท,
วิเสสนโนภยปโท, วิเสสนโนปมปโท, สมุภาวนปฺพุพปโท, อวธารณปฺพุพปโท ฯ
มหาธานิ จัดเป็นวิเสสนบุพพบท มีบทวิเสสนะอยู่ต้น บทประธานอยู่ข้างหลัง

สัทสมภูจํ จัดเป็นวิเสสโนภยบท มีบททั้งสองเป็นวิเสสนะ มีบทอื่น
เป็นประธาน ฯ

๑. ซาตาทิตฺตทิตฺตมิปฺปจฺจเฑาโร อะโรปํง ปุซฺนึโย, ทยาลฺ, มฺหุตฺตา, ลงปฺปจฺจอะโร
ในตฺตทิตฺตไหน จตฺถํวิเคราะหฺมาคฺคฺคํ ฯ

๑. ซาตาทิตฺตทิตฺต มิปฺปจฺจ ๓ คีอ อิม อีย กีย ฯ

ปุซฺนึโย ลง อีย ปจฺจย ในฐานตฺตทิตฺต

วิ. ปุซฺนํ อรหิติ ปุซฺนึโย

ทยาลฺ ลง อาลฺ ปจฺจย ในพหุลตฺตทิตฺต

วิ. ทยา อสฺส ปกฺติ ทยาลฺ ทยา อสฺส พหฺลฺลา วา ทยาลฺ ฯ

มฺหุตฺตา ลง ตา ปจฺจย ในภาวตฺตทิตฺต

วิ. มฺหฺตฺโน ภาวโ มฺหุตฺตา ฯ

ประโยค ๑ - ๒

และเปรียญตรี ปีที่ ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐

๑. พยัญชนะไหนบ้างเป็นอักษสระ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่อนั้นอย่างนั้น ๑
๑. พยัญชนะเหล่านี้ คือ ขรลวสทพ ๗ ตัวนี้ เป็นอักษสระ เพราะมีเสียงกึ่งสระ คือ กึ่งมาตรา เพราะพยัญชนะเหล่านี้ บางตัวก็รวมลงในสระเดียวกันด้วย พยัญชนะอื่น ออกเสียงพร้อมกันได้ บางตัวแม้เป็นตัวสะกด ก็คงออกเสียงหน้อยหนึ่ง พอให้รู้ได้ว่าตัวนั้นสะกด จึงเรียกชื่อว่า อักษสระ ๑
๒. นิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณเท่าไร อะไรบ้าง ในที่เช่นไร จึงอาเทศนิคคหิตได้ จงชี้แจงพร้อมทั้งอุทาหรณ์ ๑
๒. นิคคหิตสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกดิ ๑ ๑ อาเทศนิคคหิต ได้ในที่ต่อไปนี้ คือ
๑. เมื่อมีพยัญชนะอยู่หลัง นิคคหิตอยู่หน้า แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรคได้ทั้ง ๕ ตัว ตามสมควรแก่พยัญชนะวรรคที่อยู่เบื้องหลัง ดังนี้

เป็น ง อุทาหรณ์ว่า เอวฺ-โง	เป็น เองฺ-โง
เป็น ฌ อุทาหรณ์ว่า ฌมฺ-จเร	เป็น ฌมฺ-ญจเร
เป็น ฌ อุทาหรณ์ว่า ฌ-จิตติ	เป็น สญ-จิตติ
เป็น น อุทาหรณ์ว่า ตํ-นิพพุตํ	เป็น ตนฺ-นิพพุตํ
เป็น ม อุทาหรณ์ว่า จิริ-ปวาสี	เป็น จิรมฺ-ปวาสี

๒. ถ้า เอ และ ห อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตเป็น **ญ** ดังนี้

ปัจจุตฺต-เอว เป็น ปัจจุตฺตญฺเอว

เอว-หิ เป็น เอวญฺหิ

๓. ถ้า ย อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตกับ ย ปัจจัย เป็น **ญ** ดังนี้

ตํ-โยโค เป็น สญฺโยโค

ในสัททนีติว่า ถ้า ล อยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิต เป็น **ล** อุทาหรณ์

ปฺ-ลึงค์ เป็น ปฺลฺลึงค์

ตํ-ลกฺขณา เป็น สลฺลกฺขณา เป็นต้น

๔. ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น **ม** และ **ท** ดังนี้

ตํ-อหิ เป็น ตมฺหิ,

เอตํ-อโวจ เป็น เอตทโวจ ฯ

๑. อะไรจัดเป็นนามนาม แบ่งออกเป็นเท่าไร อะไรบ้าง และเป็นได้กี่ ลิงค์ จงแจก
 พุรหุม ศัพท์ ด้วยวิภัติทั้ง ๗ มาดู ฯ

๑. นามที่เป็นชื่อของคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ เป็นนามนาม แบ่งออกเป็น ๒ คือ
 สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ เป็งลิงค์เดียว คือ จะเป็น ปฺลึงค์ อิตถิลิงค์
 หรือ นปฺสกลิงค์ ก็อย่างเดียวกันบ้าง เป็น ๒ ลิงค์ คือ ศัพท์อันเดียว มีรูปอย่างเดียวกัน
 เป็นได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์ เป็นอันเดียว เปลี่ยนแต่สระที่สุกดให้แปลกกัน
 พอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง เช่น อคาโร อการิ เรือน, อรหา หรือ
 อรหิ อรหฺนตี พระอรหันต์ เป็นต้น ฯ

พุรหุม ศัพท์แจกอย่างนี้

เอก,

พหู,

ป. พุรหุมา

พุรหุมาโน

ทุ. พุรหุมานิ

พุรหุมาโน

ต. พุรหุมนา

พุรหุเมหิ, พุรหุเมภิ

จ. พุรหุมนุ

พุรหุมานั

ปญ. พุรหุมนา

พุรหุเมหิ, พุรหุเมภิ

ฉ. พุรหุมนุ

พุรหุมานั

ส. พุรหุมนิ

พุรหุเมสุ

อา. พุรหุเม

พุรหุมาโน

๔. อ และ อิ อากมในอาขยาด ลงที่ไหน ในวิภัตติหมวดไหน อ อากมเมื่อ
ลงแล้วให้แปลว่าอย่างไร ๑ ภิกขุ คามั ปิณฺฑทาย ปาวิสี แปลว่าอย่างไร ๑

๔. อ อากม ลงหน้าธาตุที่ประกอบในวิภัตติหมวด หิยตฺตนิ อหฺขตฺตนิ กาลาติปตฺติ,
อิ อากม ลงหลังธาตุและปัจจัยที่ประกอบ ในวิภัตติหมวด อหฺขตฺตนิ ภวิสฺสณฺติ
กาลาติปตฺติ ๑

อ อากม เมื่อลงแล้วให้แปลว่า “ได้” ๑ ภิกขุ คามั ปิณฺฑทาย ปาวิสี แปลว่า
“ภิกขุ ได้เข้าไปแล้วสู่บ้าน เพื่อบิณฑะ”

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. จงเขียนคำแปล พร้อมทั้งบอก รูป, สาธนะและปัจจัยของรูป วิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) กาทพฺพนฺติ การิยํ

(๒) สํวณฺณิยติ เอตยาติ สํวณฺณา

(๓) ชานาติติ ฌาตา

ข. กิริยาภิตกต์ต่อไปนี้ แปลว่าอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร อารพฺภ, ลทฺธิ ๑

๕. ก. (๑) กาทพฺพนฺติ การิยํ (กรรมใด) อันเขา พึงทำ เหตุนั้น (กรรมนั้น) ชื่อว่า

อันเขาพึงทำ, ๑ กัมมรูป กัมมสาธนะ ฌย ปัจจัย ๑

(๒) สํวณฺณิยติ เอตยาติ สํวณฺณา (เนื้อความ) อันท่าน ย่อมพรรณนาพร้อม
ด้วยวาจาอัน เหตุนั้น (วาจาอัน) ชื่อว่า เป็น เครื่องอันท่านพรรณนา
พร้อมแห่งเนื้อความ ๑ กัมมรูป กรณสาธนะ ฌย ปัจจัย ๑

(๓) ชานาติติ ฌาตา (ผู้ใด) ย่อมรู้ เหตุนั้น (ผู้ใด) ชื่อว่า ผู้รู้ ๑ กัตตุรูป

กัตตุสาธนะ ตุ ปัจจัย ฯ

- ข. อารพฺภ ประรภแล้ว อา บทหน้า รกฺ ชาติในความเริ่ม ตฺวา ปัจจัย อุปสัค
อยู่หน้าแปลง ตฺวาเป็น ข แล้วแปลงข กับภ ที่สุดธาตุ เป็น พก สำเร็จรูป
เป็น อารพฺภ ฯ **ลทฺโธ** อันเขาได้แล้ว ลกฺ ชาติในความได้ ต ปัจจัย ชาติมี
ภ เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ตเป็น ทธ แล้วลบที่สุดธาตุสำเร็จรูปเป็น ลทฺโธ ฯ
๖. ปฏิวาตฺ, อาหิตคฺคิ (พฺราหฺมณ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียน
คำแปลรูปวิเคราะห์มาด้วย ฯ
๖. ปฏิวาตฺ เป็น อุปสัคคปฺพทกะ อพยยิภาวสมาส
วิ. วาตสฺส ปฏิวาตฺตติติ ปฏิวาตฺ (สิ่งใด) ย่อมเป็นไป ทวน (ตอบ) แก่ลม
เหตุนั้น (สิ่งนั้น) ชื่อว่า ทวนลม ฯ
อาหิตคฺคิ เป็น ตติยาคฺคยชาติกรณพหุพพิหิสมาส
วิ. อาหิโต อคฺคิ เยน โส อาหิตคฺคิ (พฺราหฺมณ) ไฟอันพราหมณ์ใด บูชาแล้ว
พราหมณ์นั้น ชื่อว่า มีไฟอันบูชาแล้ว ฯ
๗. สมุหตฺตทิตฺมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ เติลกํ, ปฺริโม, กามตา ลง ปัจจัยอะไร
ในตฺตทิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ
๗. สมุหตฺตทิตฺมีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ ฌ ตา
เติลกํ ลง ฌก ปัจจัย ในตฺตทิตาตฺตทิต วิ. ติเลหิ สํสฺสจฺจํ เติลกํ ฯ
ปฺริโม ลง อิม ปัจจัย ในชาตาตฺตทิต วิ. ปฺเร ชาโต ปฺริโม ฯ
กามตา ลง ตา ปัจจัย ในสมุหตฺตทิต วิ. คามานํ สมฺโห กามตา ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๒๑

๑. พยัญชนะวรรคและอวรรค มีอย่างละเท่าไร อะไรบ้าง เหตุไรจึงเรียกว่าอวรรค ฯ

๑. พยัญชนะวรรคมี ๒๕ ตัว คือ

ก ข ค ฅ ง เรียกว่า ก วรรค

จ ฉ ช ฌ ญ เรียกว่า จ วรรค

ฎ ฏ ท ฒ ณ เรียกว่า ฎ วรรค

ด ถ ท ธ น เรียกว่า ด วรรค

ป ผ พ ภ ม เรียกว่า ป วรรค

ส่วนพยัญชนะอวรรคมี ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห พ ☐ ที่เรียก อวรรค

เพราะไม่เป็นหมวดเป็นหมู่กัน ตามฐานกรณ์ที่เกิด ฯ

๒. สนธิกริโยปกรณ์คืออะไร มีเท่าไร ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร

อะไรบ้าง เฉพาะ สลฺโยโค มีวิธีการอย่างไร ฯ

๒. คือวิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ มี ๘ อย่าง ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโย

ปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อากโม ๑ ปกติ ๑ สลฺโยโค ๑

สลฺโยโค เป็น ๒ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ

อุ. ที่ต้นดังนี้ อิธ·ปโมทติ เป็น อิธปโมทติ, จาตุ·ทลฺลี เป็น จาตุทลฺลี

อุ. ที่ ๒ นั้น เอาอักษรที่ ๑ ซ้อนหน้าอักษรที่ ๒ เอาอักษรที่ ๓ ซ้อนหน้า

อักษรที่ ๔ ดังนี้ จตุตริ·ฐานานิ เป็น จตุตริฐานานิ, เอโสว จ·ฉานผโล

เป็น เอโสวจฺฉานผโล ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวณะไว้เท่าไร อะไรบ้าง วณะนั้น มีเครื่องหมายให้
 แปรลกกันที่ไหน จงแจก ปิตุ ศัพท์ ด้วยวิภัติ ทั้ง ๗ มาดู ๑

๓. จัดเป็นวณะไว้ ๒ คือ เอกวณฺ์ คำพูดสำหรับออกชื่อของสิ่งเดียว ๑

พหูวณฺ์ คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียว คือตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑ ๑

วณะทั้ง ๒ นั้น มีเครื่องหมายให้แปรลกกันที่ท้ายศัพท์เหมือนคำว่า ปุริโส

ชายคนเดียว เป็นเอกวณะ, ปุริสา ชายหลายคน เป็นพหูวณะ ๑

ปิตุ ศัพท์ แจกด้วยวิภัติทั้ง ๗ ดังนี้

เอก.	พหู.
ป. ปิตา	ปิตโร
ทุ. ปิตริ	ปิตโร
ต. ปิตรา ปิตุนา	ปิตเรหิ ปิตเรหิ ปิตูหิ ปิตูหิ
จ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตูนํ
ปญ. ปิตรา	ปิตเรหิ ปิตเรหิ ปิตูหิ ปิตูหิ
ณ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตูนํ
ส. ปิตริ	ปิตเรสุ ปิตูสุ
อา. ปิตา	ปิตโร

๔. วิภัติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไรบ้าง วิภัติไหนเมื่อลงแล้วต้องทิ้ง

อ ที่สุดปัจจัยเป็น อา วิภัติไหนลบเสียบ้างก็ได้ และวิภัติไหนมีกรัสะเป็น

อ ในหมวดธาตุทั้งปวง ๑ จงเขียนวิภัติหมวดวัตตมานาเฉพาะอัตตโนบทมาดู ๑

๔. วิภัติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วณะ บุรุษ ๑

มิ-ม วัตตมานาก็ดี หิ-มิ-ม ปัญจิมก็ดี อยู่ข้างหลังต้องทิ้ง อ ที่สุดปัจจัยเป็น

อา ในหมวดธาตุทั้งปวง (อ. กจฺณาหิ กจฺณามิ กจฺณาม เป็นต้น) ๑

ทิ ปญฺจมิ ลบเสียบ้างก็ได้ (แต่เมื่อลบอย่าทิ้งเป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง) ๑

อา หียตฺตนิ มักรัสสะเป็น อ ในหมวดธาตุทั้งปวง (อทุกทส) และ รัสสะ อา
กาลาติปฺตติ (สุสา) เป็น อ ในหมวดธาตุทั้งปวง (อุ. อภิวิสุต)

วตุตมานา - อตฺตโนปทํ

	เอก.	พหู.
ป.	เต	อนฺเต
ม.	เส	วฺเห
อุ.	เอ	มฺเห

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู

ก. จงเขียนคำแปลพร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) ฌมฺมํ จรติ สีเลนาติ ฌมฺมจารี

(๒) นิสุตฺตาย นํ วสตีติ นิสุตฺตโย

(๓) วหิตฺพุโฑติ วาโห

ข. กิริยาภิกถ์ต่อไปนี้แปลอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร อจฺฉิซฺช, อภิขฺฉมิโต ฯ

๕. (๑) ฌมฺมํ จรติ สีเลนาติ ฌมฺมจารี^(๑) (ผู้ใด) ย่อมประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ

เหตุ นั้น (ผู้ นั้น) ชื่อว่า ผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดยปกติ ฯ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ
ลงในอรรถแห่ง ตัสสัสสะ ณี ปัจจัย ฯ

(๒) นิสุตฺตาย นํ วสตีติ นิสุตฺตโย (ศิษย์) อาศัย ซึ่งอาจารย์นั้น อยู่ เหตุ นั้น

(อาจารย์ นั้น) ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่ของศิษย์ ฯ กัตตุรูป กัมมสาธนะ อ ปัจจัย ฯ

(๓) วหิตฺพุโฑติ วาโห (ภาระใด) อันเขาพึงนำไป เหตุ นั้น (ภาระ นั้น) ชื่อว่า

อันเขาพึงนำไป ฯ กัมมรูป กัมมสาธนะ ณ ปัจจัย ฯ

ข. อจฺฉิซฺช ซึ่งเอาแล้ว อา + ฉิ + ตฺวา อุปสัถอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุ

มี ฑ เป็นที่สวดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สวดธาตุเป็น ชฺช ช้อน จ สำเร็จรูป

เป็น อจฺฉิซฺช ฯ

อภิขุณฺโติ อันเขาเพ่งจำเพาะแล้ว อภิ + ฌา + ต ธาตุมี อา เป็นที่สุดก็ดี

ต เป็น กัมมวาจกก็ดี ลง อิ ช้อน ชุ สำเร็จรูปเป็น อภิขุณฺโติ ฯ

๖. สมาสว่าโดยกิจมีเท่าไร อะไบบ้าง ทินฺนํสฺสโก (ราชา) กตปฺปญฺโณ (ปุริโส)

อปฺปปฏิปฺภุคฺโณ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูป

วิเคราะห์นั้นมาด้วย ฯ

๖. สมาสว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัตติเสียแล้วเรียกว่า ลุตฺตสมาส,

สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัตติเรียกว่า อลุตฺตสมาส

ทินฺนํสฺสโก^(๒) (ราชา) เป็นจตุตถิ พหุพพิหิ

วิ. ทินฺโน สฺสโก ยสฺส โส ทินฺนํสฺสโก (ราชา) ส่วน (นาคเรหิ อันชาวเมือง ท.)

ถวายเป็น แต่พระราชใด พระราชานั้น ชื่อว่า มีส่วนอันชาวเมือง ท. ถวายเป็น ฯ

กตปฺปญฺโณ^(๒) (ปุริโส) เป็น ตติยา พหุพพิหิ

วิ. กตํ ปฺปญฺณํ เยน โส กตปฺปญฺโณ (ปุริโส) บุญ อันบุรุษใด ทำแล้วบุรุษนั้น

ชื่อว่า มีบุญอันทำแล้ว ฯ

อปฺปปฏิปฺภุคฺโณ เป็น นบุพพต พหุพพิหิ

วิ. นตฺถิ ตสฺส ปฏิปฺภุคฺโณติ อปฺปปฏิปฺภุคฺโณ บุคคลเปรียบไม่มี แก่ท่าน เหตุนี้

(ท่าน) ชื่อว่า มีบุคคลเปรียบหาไม่ได้หรือไม่มีบุคคลเปรียบ ฯ

๗. เสฏฺฐัตถิมิปัจจยฺเท่าไร อะไบบ้าง ฯ สงฺฆิกํ มานุโส โสหฺขํ ลง

ปัจจยฺอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. เสฏฺฐตฺถิต มิปัจจย ๕ คือ ตร ตม อธิสฺสก อธิ อธิฐ ฯ

สงฺฆิกํ ลง ฌิก ปัจจย ในตรตยาตัทธิต

วิ. สงฺฆสฺส สนฺตํ สงฺฆิกํ ฯ

มานุโส ลง ณ ปัจจย ในสมุหตัทธิต

วิ. มนุสฺसानํ สมุโห มานุโส ฯ

โสหฺขํ ลง ญย ปัจจย ในภาวตัทธิต

วิ. สุทตฺส ภาโว โสหฺชฺ ๑

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

พระราชเวที วัดเบญจมบพิตร

เคลย.

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้.

หมายเหตุ :

- (๑) ฐมฺจารี ตามรูปวิเคราะหฺแปลว่า “ผู้ประพตฺซึ่งธรรมโดยปกติ” นักเรียนผู้ไม่สังเกตมักแปลเป็นว่า “ผู้มีปกติประพตฺซึ่งธรรม” อันเป็นสำนวนแปลโดยอรรถ จดว่าแปลผิด แม้รูปวิเคราะหฺว่า “ฐมฺ จริตุ สิลมฺสุสาดิ ฐมฺจารี” ก็เหมือนกัน ต้องแปลว่า “ผู้มีความประพตฺซึ่งธรรมเป็นปกติ” มิใช่แปลว่า “ผู้มีปกติประพตฺซึ่งธรรม” ดังกล่าวแล้ว ๑
- (๒) ทินฺนฺสูงโก ก็ติ กตฺปฺญโย ก็ติ หากไม่สังเกตอาจแปลผิด เพราะ ทินฺน- และ กต- นั้น ต่างก็เป็นกัมมมาจากด้วยกัน ผู้แปลมักจะเติม อนภิหิตกัตตา เข้าด้วย เหมือนกันทั้งสองศัพท์ โดยมีได้พิจารณาความต่างระหว่าง จตุตถิพฺพพิหิ กับ คติยาพฺพพิหิ ทินฺนฺสูงโก (ราชา) แปลว่า “(พระราช) ผู้มีส่วย อันชาวเมืองทั้งหลายถวายแล้ว” จตุตถิพฺพพิหิ นี้มีตัว อนภิหิตกัตตา เข้าใน ทินฺน ด้วย ส่วน กตฺปฺญโย (ปุริโส) แปลว่า “(บุรุษ) ผู้มีบุญอันทำแล้ว” คติยาพฺพพิหิ ไม่ต้องมีอนภิหิตกัตตาเข้าใน กต เหมือน ทินฺน เพราะอนภิหิตกัตตาในรูปวิเคราะหฺนั้น ได้กลายมาเป็น ประธานแห่งบทสมาสแล้ว คงเหลือคำว่า อัน ซึ่งเป็นอายตณนิบาต ของอนภิหิตกัตตา ผู้ไม่สังเกตไว้ให้ดีจึงมักแปลเป็นว่า “(บุรุษ) ผู้มีบุญอัน ตนทำแล้ว” จดว่าแปลผิด

ประโยค ๑-๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

๑. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

“เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วย เมื่อ.....วิบัติแล้ว
ก็เข้าใจเนื้อความยาก เพราะฉะนั้น ความเป็นผู้ฉลาดใน จึงมีอุปการะมาก ฯ”

๑. เติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

“เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วย อักษระ เมื่อ อักษระ วิบัติแล้ว
ก็เข้าใจเนื้อความยาก เพราะฉะนั้น ความเป็นผู้ฉลาดใน อักษระ จึงมีอุปการะ
มาก ฯ”

๒. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

- ก. ในบาลีภาษามีวิธีต่อศัพท์และ.....ให้เนื่องกันด้วย อักษระเพื่อ
- ข. วิกาโร เป็น ๒ คือ.....๑.....๑
- ค. พ อาคม ฉ-อายตน์ เป็น ๑

๒. เติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังนี้

ก. ในบาลีภาษามีวิธีต่อศัพท์และ อักษระ ให้เนื่องกันด้วยอักษระ เพื่อจะย่อ
อักษรให้สั้นลง

ข. วิกาโร เป็น ๒ คือ วิการในเบื้องต้น ๑ วิการในเบื้องปลาย ๑

ค. พ อาคม ฉ-อายตน์ เป็น ฉพายตน์ ๑

๓. วิเสสนศัพท์นามแบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ที่แบ่งแล้วนั้น ชนิดไหน มีศัพท์

อะไรบ้าง เป็นได้ทั้งคัมภีร์ จงแจก อิม ศัพท์ ในอติถิลิณห์ ด้วยวิภัติทั้ง ๗ มาดู ๑

๓. วิเสสนศัพท์นามแบ่งเป็น ๒ คือ อนินยม, นินยม, ศัพท์เหล่านี้ คือ ข อนุญ อนุญตร
อนุญตม ปร อปร กตร กตม เอก เอกจุจ สพุพ ก็ เป็นอนินยม, ต เอก อิม

อมฺ เป็นนิยม ฯ วิเศษสนัปปนาม ๒ อย่าง ที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นไตรลึงค์
แจกได้ ๓ ลึงค์

อิม ศัพท์ ในอิตถิลึงค์ แจกอย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. อยฺ	อิม
ท. อิมิ	อิม
ต. อิมาย	อิมามิ
จ. อิมิสฺสา อิมิสฺสาย อสฺสา	อิมาสํ อิมาสานํ
ปญ. อิมาย	อิมามิ
ฉ. อิมิสฺสา อิมิสฺสาย อสฺสา	อิมาสํ อิมาสานํ
ส. อิมิสฺสํ อสฺสํ	อิมาสู

๔. ในอาขยาต แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร อะไรบ้าง กาลที่กล่าวนี้ ในเวลา
พูดหรือแต่งหนังสือ อ่านหนังสือ ต้องหมายรู้ด้วยอะไร ฯ จงเขียนวิภัตติ
หมวดปโรกษา เฉพาะฝ่ายปรัสสพทมาดู ฯ

๔. ในอาขยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า
เรียกว่าปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่าอดีตกาล ๑ กาลยังไม่มาถึง เรียกว่า
อนาคตกาล ๑ ฯ ต้องหมายรู้ด้วยวิภัตติ

ปโรกษา

ป.	อ	อุ
ม.	เอ	ตุถ
อุ.	อํ	มฺห

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปลพร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) กโรติ สีเลนาติ กตุตา

(๒) ทมิตพุโพติ ทมโม

(๓) ส่วนุณยติ เอตายาติ ส่วนณนา

ข. กิริยาภิตต์ คือ ปมชช, ตินุโน, แปลอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร

๕. ก. (๑) กโรติ สีเลนาติ กตุตา (ผู้ใด) ย่อมทำ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า

ผู้ทำโดยปกติ ๑ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสึละ ตู ปัจจัย ๑

(๒) ทมิตพุโพติ ทมโม (ผู้ใด) อันเขาพึงทราบได้ เหตุนั้น (ผู้นั้น)

ชื่อว่า อันเขาพึงทราบได้ ๑ เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ญช ปัจจัย

(๓) ส่วนุณยติ เอตายาติ ส่วนณนา (เนื้อความ) อันท่านย่อมพรรณนา

พร้อมด้วยวาจานั้น เหตุนั้น (วาจานั้น) ชื่อว่า เป็นเครื่องอันท่าน

พรรณนาพร้อม (แห่งเนื้อความ) ๑ เป็นกัมมรูป กรณสาธนะ ยุ ปัจจัย ๑

ข. ปมชช ประมาทแล้ว ป + มช ชาติ ในความประมาท ตวา ปัจจัย

อุปสัถอยู่หน้า แปลง ตวา เป็น ย ชาติมี ทุ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ย

กับที่สุดชาติ เป็น ชช ๑

ตินุโน ข้ามแล้ว ตร ชาติ ในความข้าม ต ปัจจัย ชาติมี รุ เป็นที่สุดอยู่หน้า

แปลง ต เป็น ณณ แล้วลบที่สุดชาติ (อิ อากม) ๑

๖. ตปปริสสมาส แปลกกันกับกัมมธารยสมาสอย่างไร ๑ ชิตินุทริโย (สมโน),

กตทณฺฑกมฺโม (สิสุโส), สมฺมจเร (จิตฺต) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์

พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้นมาด้วย ๑

๖. ตปปริสสมาสนี้แปลกกันกับกัมมธารยธะ อย่างนี้ กัมมธารยธะ นามศัพท์ ๒ บท

มีวิภัตติและวณะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน บทหนึ่งเป็นวิเศษณะ หรือ

เป็นวิเศษณะทั้ง ๒ บท ส่วนตปปริสสมาส มีวิภัตติและวณะไม่เสมอกัน ๑

ชิตินุทริโย เป็น คติยา พหุพพิหิสมาส

วิ. ชิตานิ อินฺทฺริยานิ เยน โส จิตฺนฺทฺริโย (สมฺโณ) อินฺทฺริยํ ท. อันสมณะใด
ชนะแล้ว สมณะนั้น ชื่อว่า มีอินฺทฺริยอันชนะแล้ว ฯ

กตทณฺฑกมฺโม เป็น จตุตถิ พหุพพิทสมาส

วิ. กตํ ทณฺฑกมฺมํ ยสฺส โส กตทณฺฑกมฺโม (สิสฺโส) ทณฺฑกกรรม (อันอาจารย์)
ทำแล้ว แก่ศิษย์ใด ศิษย์นั้น ชื่อว่า มีทณฺฑกกรรมอันอาจารย์ทำแล้ว ฯ

สมฺมุจฺเฌรํ เป็น สหนุพพท พหุพพิทสมาส

วิ. สห มฺมุจฺเฌเรน ยํ วตฺตตฺติติ สมฺมุจฺเฌรํ (จิตฺตํ) จิตฺโต เป็นไปกับ ด้วยความ
ตระหนี่ เหตุุนั้น (ตํ จิตฺตํ จิตฺตํ) ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยความตระหนี่ ฯ

๗. สมุหตฺตทริตมิปฺปัจจยเตไรร อะไรบ้าง ฯ สีตาลุ, คุณฺวา, ทณฺฑิตฺตํ ลงปฺปัจจยอะไร
ในตฺตทริตไหนด จึงตั้งวิเคราะหฺมาดู ฯ

๗. สมุหตฺตทริต มิปฺปัจจย ๓ ตัว คือ กณฺ ฌ ตา ฯ

สีตาลุ ลง อาลุ ปฺปัจจย ในพหุลตฺตทริต

วิ. สีตํ อสฺส ปกฺคิ สีตาลุ ฯ

คุณฺวา ลง วนฺตุ ปฺปัจจย ในตทตฺตตฺตทริต

วิ. คุโณ อสฺส อตฺถิติ คุณฺวา ฯ

ทณฺฑิตฺตํ ลง ตตฺต ปฺปัจจย ในภาวตฺตทริต

วิ. ทณฺฑิโน ภาวโว ทณฺฑิตฺตํ ฯ

ให้เวลา ๑ ชั่วโมง

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓

๑. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

- ก. เสี่ยงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี เชื่อว่า
- ข. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ตัว
- ค. อักษรเบื้องต้น.....ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โอ ชื่อ.....
- ฅ. เอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียก กณฺตาคูโห ฯ

๑. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังนี้

- ก. เสี่ยงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี เชื่อว่า อักษร
- ข. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว
- ค. อักษรเบื้องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โอ ชื่อ สระ
- ฅ. เอ เกิดใน ๒ าน คือ คอและเพดาล เรียก กณฺตาคูโห ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณฺ์เท่าไร อะไรบ้าง ยสุสินฺุฑฺริยานิ ตัดต่อ
อย่างไร ฯ

๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณฺ์ เบื้องต้นครบทั้ง ๘ ขาดแต่สญฺโณโค

อย่างเดียว คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แผลง ๑ อากโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑
วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปกติ ๑ ทีโหม ทำให้ยาว ๑ รสุส
ทำให้สั้น ๑ ฯ

ยสุสินฺุฑฺริยานิ ตัดเป็น ยสฺส - อินฺุฑฺริยานิ ต่อโดยลบสระหน้า คือ อ ในที่สุด
แห่งศัพท์ ยสฺส เสยฺย สนธิ เป็น ยสุสินฺุฑฺริยานิ ฯ

๓. จงเติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. สัพพนาม เป็นชื่อสำหรับใช้แทน

ข. และ..... เป็นได้ทั้ง ๓ ลिंगค์

ค. อุปสัคณั้น สำหรับใช้นำนำนามและ.....

ฌ. โต ปัจฉัย เป็นเครื่องหมายตติยวิภคติ แปลว่า

๓. เติมถ้อยคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังนี้

ก. สัพพนาม เป็นชื่อสำหรับใช้แทน นามนาม

ข. คุณนาม และ สัพพนาม เป็นได้ทั้ง ๓ ลिंगค์

ค. อุปสัคณั้น สำหรับใช้นำนำนามและ กิริยา

ฌ. โต ปัจฉัย เป็นเครื่องหมาย ตติยวิภคติ แปลว่า "ข้าง"

๔. ธาตุ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ธาตุเหล่านี้ คือ อิกฺขฺ, มฺจฺ, ทิฏฺ, สฺ, ชิ, คหฺ, ชาครฺ, ลกฺขฺ, ภู เป็นไปในความอะไร เมื่อประกอบด้วย ตวิตตมานาวิภคติ สำเร็จรูปเป็นอย่างไร ฯ

๔. ธาตุ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็น ๘ หมวด

อิกฺขฺ	เป็นไปในความ เห็น	(อิกฺขฺ-อ-ติ)	สำเร็จรูปเป็น	อิกฺขฺติ
มฺจฺ	"	ปล่อย (มฺจฺ-อ-ติ)	"	มฺจฺจติ
ทิฏฺ	"	เล่น (ทิฏฺ-ย-พพ-ติ)	"	ทิพฺพติ
สฺ	"	ฟัง (สฺ-ณา-ติ)	"	สุณาติ
ชิ	"	ชำนาญ (ชิ-นา-ติ)	"	ชินาติ
คหฺ	"	ถือเอา (คหฺ-ณฺหา-ติ)	"	คณฺหาติ
ชาครฺ	"	ตื่น (ชาครฺ-โอ-ติ)	"	ชาโคริติ
ลกฺขฺ	"	กำหนด (ลกฺขฺ-ณ-ณย-ติ)	"	ลกฺขฺเขติ ลกฺขฺยติ
ภู	"	มี,ความเป็น (ภู-อ-ภว-ติ)	"	ภวติ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) ปฏิ สัม ภิชฺชิตฺติ ปฏิสมฺภิตา ฯ

(๒) มณฺณติ เอตยาติ มติ ฯ

(๓) วทิตฺติ วตุตา ฯ

ข. มาน ปัจจัย เป็นได้ทั้งกัตตุจาก และกัมมวาก จะทราบได้อย่างไรว่าเป็น วากไหน จงยกตัวอย่างมาดู ฯ

๕. ก. (๑) ปฏิ สัม ภิชฺชิตฺติ ปฏิสมฺภิตา (ปัลลวาค) ย่อมแตกฉาน ดี โดยต่าง เหตุนั้น (ปัลลวนั้น) ชื่อว่า แตกฉานดีโดยต่าง ฯ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ อ ปัจจัย ฯ

(๒) มณฺณติ เอตยาติ มติ (ชน) ย่อมรู้ ด้วยปัลลวนั้น เหตุนั้น (ปัลลวนั้น) ชื่อว่า เป็นเหตุรู้ (แห่งชน) ฯ กัตตุรูป กรณสาธนะ ติ ปัจจัย ฯ

(๓) วทิตฺติ วตุตา (ผู้ใด) ย่อมกล่าว เหตุนั้น (ผู้ใด) ชื่อว่า ผู้กล่าว ฯ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ตุ ปัจจัย ฯ

ข. มาน ปัจจัย ถ้าไม่มี ย ปัจจัย ซึ่งลงในกรรม เป็นกัตตุจาก ถ้ามี ย ปัจจัยนั้น เป็นกัมมวาก ตัวอย่าง ดังนี้

กัตตุจาก

กुरुมาโน

ภุชฺชมาโน

วทมาโน

กัมมวาก

กริยามาโน

ภุชฺชียมาโน

วจุจมาโน

๖. นิทฺถรณํ, ปวตฺตติปฺปวรรณมจฺจโก เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้ง เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้น ฯ มาด้วย ฯ

๖. นิทฺถรณํ เป็น อพยยิภาวสมาส อุปสัคคปฺพทกะ

วิ. ทรณสฺส อภาโว นิทฺถรณํ ความไม่มี แห่งความกระวนกระวาย

ชื่อ ความไม่มี ความกระวนกระวาย ฯ

ปวตุตติปวรชมฺมจกโก เป็น ตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิหิ มี กัมมธารยะ

อาวธารณบุพพท และกัมมธารยะ วิเสสนบุพพทเป็นท้อง

วิ. ชมฺโม เอว จกุกํ ชมฺมจกุกํ จักร คือธรรม กัม. อว.

ปวริ ชมฺมจกุกํ ปวรชมฺมจกุกํ ธรรมจักกบวร กัม. วิ.

ปวตุตติํ ปวรชมฺมจกุกํ เยน โส ปวตุตติปวรชมฺมจกโก ภควา

ธรรมจักรบวร อันพระผู้มีพระภาคใด ให้เป็นไปแล้ว พระผู้มีพระภาคนั้น

ชื่อว่า มีธรรมจักรบวรอันให้เป็นไปแล้ว. ต. พหุพ.

๓. โคตตคัทธิตมิปัจจยเทไโร อะโรป้าง เมื่อลงปัจจัยที่มี ณ ต้องทำอะไรบ้าง

สาธุณโก, มานุสโก ลงปัจจัยอะไร ในคัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๓. ในโคตตคัทธิต มิปัจจัย ๘ คือ ณ, ฉายน, ฉานน, ฉะยฺยุ, นิ, นิิก, ณว, เนร ฯ

เมื่อลงปัจจัยที่มี ณ ถ้าสระอยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคอยู่

เบื้องหลัง ต้องพฤติ คือ ทิฆะ อ เป็น อา, วิการ อิ เป็น เอ, อุ เป็น โอ

เว้นไว้แต่สระที่อยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยค อยู่เบื้องหลัง หรือ

เป็นทิฆะ ไม่ต้องพฤติ และพยัญชนะ คือ ณ นั้น ต้องลบเสีย คงไว้แต่สระที่

ณ อาศัย และสระพยัญชนะอื่น ๆ

สาธุณโก ลง นิิก ปัจจัย ใน ตรตยาติคัทธิต

วิ. สกุณ หนตุวา ชิวติติ สาธุณโก

มานุสโก ลง กณ ปัจจัย ใน สมุหคัทธิต

วิ. มนุสสานํ สมุโห มานุสโก ฯ

ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๒๔

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. วจิวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ ๑

ข. อักษรเบื่องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ จนถึง โอ ชื่อ ๑

ค. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ เรียกว่า อวรรค ๑

ฅ. กรณที่ทำอักษร มี ๔ คือ ๑

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. วจิวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อพยยศัพท์ ๑ สมาส ๑

ตัทธิต ๑ อาขยาต ๑ กฤต ๑ ๑

ข. อักษรเบื่องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โอ ชื่อ สระ ๑

ค. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ ย ร ล ว ส ห พ เรียกว่า อวรรค ๑

ฅ. กรณที่ทำอักษร มี ๔ คือ ชิวหามขุณฺ ทามกลางลัน ๑ ชิวโหปคุณฺ

ถัดปลายลันเข้ามา ๑ ชิวหคุณฺ ปลายลัน ๑ สกฏฐานํ ฐานของตน ๑ ๑

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณฺเท่าไร อะไรบ้าง อริยสจฺจานทสฺสนํ

ตัดต่ออย่างไร ๑

๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณฺ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส อาคโม ๑

ปกติ ๑ ๑ อริยสจฺจานทสฺสนํ ตัดเป็น อริยสจฺจานํ - ทสฺสนํ เมื่อมีสระหรือ

พยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้างก็ได้ต่อเป็น อริยสจฺจานทสฺสนํ ๑

๓. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ลิงคันั้นจัดตาม ของภาษาบ้าง ตาม บ้าง ฯ

ข. ในอิตถิลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ ฯ

ค. ตั้งแต่ เอกุณวิสติ จนถึง เป็น เอกวณะ
อิตถิลิงค์อย่างเดียว ฯ

ฌ. ปัจจัยทั้งหลาย คือ ตฺร ตฺถ เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิกัตติ ฯ

๓. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ลิงคันั้นจัดตาม สมมติ ของภาษาบ้าง ตาม กำหนด บ้าง ฯ

ข. ในอิตถิลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อา อิ อี อุ ฌ ฌ ฯ

ค. ตั้งแต่ เอกุณวิสติ จนถึง อฏฺฐนวุติ เป็น เอกวณะ อิตถิลิงค์ อย่างเดียว ฯ

ฌ. ปัจจัยทั้งหลาย คือ ตฺร ตฺถ ห ฐ ธิ หี หํ หิณฺจนํว เป็นเครื่องหมาย
สัตตมีวิกัตติ ฯ

๔. อะไรจัดเป็นวากก วากกไหนลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิกัตติ กาล บท วณะ บุรุษ ชาติ ดังนี้ จัดเป็นวากก ฯ

กัตตุวากก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เ อ ย ฌ ฌ นา นา ฌหา โอ ฌ ฌ

กัมมวากก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย

ภาววากก ลง ย ปัจจัย

เหตุกัตตุวากก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ ฌ ฌ ฌาเป ฌาเป

เหตุกัมมวากก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย, ลงเหตุปัจจัย คือ ฌาเป ด้วย, ลง ย
ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย ฯ

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ปาริ คจฺจติ สีเลนาคิ ปารุ ฯ

ข. อุทกํ ทธาติติ อุทฺธิ ฯ

ค. กจนฺตฺติ เอตฺถาติ คติ ฯ

ข. กิตปจฺจย ในกิริยาภิกตฺกํ คือปจฺจยอะไรว้าง ปจฺจยไหนดบอกกาลอะไร ฯ

๕. ได้ตอบคำถามนั้นต่อไปนี้

ก. คำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปจฺจย ของรูปวิเคราะหฺนั้น ดังนี้

ก. ปาริ กจนฺตฺติ สีเลนาคิ ปารุ (ผู้ใด) ย่อมถึง ซึ่งฝั่ง โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้ นั้น) ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ ฯ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงใน คัสสึละ รู ปจฺจย ฯ

ข. อุทกํ ทาตฺติ อุทฺธิ (ประเทศใด) ย่อมทรงไว้ซึ่งน้ำ เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งน้ำ (ทะเล) ฯ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ อิ ปจฺจย ฯ

ค. กจนฺตฺติ เอตฺถาติ คติ (ชน ท.) ย่อมไป ในภูมินั้น เหตุนั้น (ภูมินั้น) ชื่อว่า เป็นที่ไป (แห่งชน ท.) ฯ เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ติ ปจฺจย ฯ

ข. กิตปจฺจย ในกิริยาภิกตฺกํ คือ อนุตฺตวณฺตุ ตาวิ ฯ อนุตฺตวณฺตุ บอกรูปปัจจุบันกาล ตวณฺตุ ตาวิ บอกอดีตกาล ฯ

๖. ยถาวุฑฒํ, สุวณฺณวณฺโณ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะหฺ พร้อมทั้งเขียนคำแปล รูปวิเคราะหฺนั้นมาด้วย ฯ

๖. ยถาวุฑฒํ เป็น อพยยิภาวสมาส

วิ. วุฑฒานํ ปฏิปาทิ ยถาวุฑฒํ ลำดับ แห่งคนเจริญแล้ว ท. ชื่อว่า ตามคนเจริญแล้ว ฯ อีกอย่างหนึ่ง วิ. เย เย วุฑฺฒา ยถาวุฑฒํ ชนเจริญแล้ว ท. ใด ใด ชื่อ เจริญแล้วอย่างไร ฯ

สุวณฺณวณฺโณ เป็น จักฺขุสิ อุปมาพหุพพิทสมาส

วิ. สุวณฺณสุตฺต วณฺโณ อิว วณฺโณ ยตฺส โส สุวณฺณวณฺโณ ภควา วรรณ ของพระผู้มีพระภาค ใด เพียงดัง วรรณ แห่งทอง พระผู้มีพระภาค นั้น ชื่อว่า มีวรรณเพียงดังวรรณแห่งทอง ฯ

๓. เสฏฐัตถิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ปุณณวา, โสวณณมยํ, รามณียกํ
 ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ
๔. เสฏฐัตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ทร ตม อียิสฺส ก อีย อิกฺข ฯ

ปุณณวา	ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตัทธิตัตถิต
	วิ. ปุณฺณ อสฺส อตฺถิติ ปุณณวา ฯ
โสวณณมยํ	ลง มย ปัจจัย ในปกตัตถิต
	วิ. สุวณฺณน ปกตํ โสวณณมยํ ฯ
รามณียกํ	ลง กณฺ ปัจจัย ในภาวตัทธิต
	วิ. รณณียสฺส ภาโว รามณียกํ ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วย

ข. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ตัว

ค. สระมีมาตราเบา ๓ ตัว ชื่อรัสสะ

ฌ. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ เรียกว่า กณฺโฏฐโ

ง. พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ๑๑ ตัวนี้ เป็นอโมสะ ฯ

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. เนื้อความของถ้อยคำทั้งปวง ต้องหมายรู้กันด้วย อักษร

ข. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว

ค. สระมีมาตราเบา ๓ ตัว อ อิ อุ ชื่อรัสสะ

ฌ. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ คอและริมฝีปาก เรียกว่า กณฺโฏฐโ

ง. พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฎ ฐ, ต ถ, ป ผ,

และ ส ๑๑ ตัวนี้เป็น อโมสะ ฯ

๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริยาไปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง เอวส ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. พยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริยาไปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑

ปกติ ๑ สญฺโลโค ๑ ฯ เอวส ตัดเป็น เอว - อสุส ลบสระเบื้องปลาย

ที่มีนิคคหิตอยู่หน้าแล้ว ถ้าพยัญชนะซ้อนเรียงกัน ๒ ตัว ลบเสียตัวหนึ่ง

๓. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. คุณนามนี้แบ่งเป็น ๓ คือ

ข. นามทั้ง ๓ นั้น ต้องประกอบด้วย วิภัติ

ค. เอกสังขยา เป็นเอกวจนะอย่างเดียวน เอกศัพท์นาม เป็น วจนะ

ฃ. ศัพท์เหล่านี้ คือ เป็นนิยม

ง. อุปสรรคนั้น สำหรับใช้ ๑

๓. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. คุณนามนี้แบ่งเป็น ๓ คือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑

ข. นามทั้ง ๓ นั้น ต้องประกอบด้วย ลิงค์ วจนะ วิภัติ

ค. เอกสังขยา เป็นเอกวจนะอย่างเดียวน เอกศัพท์นาม เป็น ทวิ วจนะ

ฃ. ศัพท์เหล่านี้ คือ ต เอต อิม อมุ เป็นนิยม

ง. อุปสรรคนั้น สำหรับใช้ นำหน้านามและกริยาให้วิเศษขึ้น ๑

๔. ข ฉ และ อาย อีย ปัจจัยในอาขยาต เป็นไปในความอะไร จงยกอุทาหรณ์มาดู พร้อมทั้งคำแปลมาด้วย ๑

๔. ข ฉ เป็นไปในความปรารธนา อุ. พุกุขติ (ภุข + ข - พุกุขติ) ปรารธนา
จะกิน, ชิมจุนติ (ฃส+ฉ-ชิมจุนติ) ปรารธนาจะกิน, ชีคีสติ (หฺร+ส-ชีคีสติ)
ปรารธนาจะนำไป ๑

อาย อีย เป็นไปในความประพฤติ อุ. จิรายติ ประพฤติช้าอยู่,

ปฺตุตฺยติ ย่อมประพฤติให้เป็นเพียงดังบุตร ๑

๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. จงเขียนคำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

(๑) สยํ ภวตฺติ สยมฺภู

(๒) ทุกฺเขน รุกฺขียตฺติ ทฺรูกฺขํ

(๓) ปรมํ ภวติ เอตฺสุมติ ปภโว

ข. กิจปัจจัย ในกริยาภิคก์ มีเท่าไร อะไรบ้าง และบอกอะไร ๑

๕. ก. ได้เขียนคำแปล พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัยของรูปวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

(๑) สยั ภวตฺติ สยมฺภู (ผู้ใด) ย่อมเป็นเอง เหตุ นั้น (ผู้ นั้น)

ชื่อว่า ผู้เป็นเอง, เป็น กัตตุรูป กัตตุสาธนะ กวิ ปัจจัย.

(๒) ทุกฺเคน รกฺขยิตฺติ ทฺรฺกขํ (จิตใด) อันเขารักษาได้ โดยยาก เหตุ นั้น

(จิตนั้น) ชื่อว่า อันเขารักษาได้โดยยาก, เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ

ข ปัจจัย.

(๓) ปจฺมํ ภวติ เอตฺตฺมาติ ปกฺว (แม่น้ำ) ย่อมเกิดก่อน แต่ประเทศนั้น

เหตุ นั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า เป็นแดนเกิดก่อน (แห่งแม่น้ำ),

เป็น กัตตุรูป อปาทานสาธนะ อ ปัจจัย ฯ

ข. กิจจปัจจัย ในกิริยาภิตกัมี ๒ คือ อนิย ตพฺพ บอกความจำเป็น ฯ

๖. นิทฺทฺรณํ พฺหุนทิกอ เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปล

รูปวิเคราะห์นั้นมาด้วย ฯ

๖. นิทฺทฺรณํ เป็น อพฺพยยีภาวสมาส วิ. ทฺรณฺสฺส อภาโว นิทฺทฺรณํ ความไม่มี

แห่งความกระวนกระวาย ชื่อความไม่มีความกระวนกระวาย ฯ

พฺหุนทิกอ เป็น สัตตมีพหุพพิหิสมาส วิ. พฺหุ นทียो ยสฺมี โส พฺหุนทิกอ

(ชนปโท) แม่น้ำ ท. ในชนบทใด มาก ชนบทนั้น ชื่อว่ามี แม่น้ำมาก ฯ

๗. โคตตตฺทริตฺต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สากฺยปฺตฺติโก, สงฺฆิกํ, คุณฺวา, ลงปัจจัย

ในตฺทริตฺตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาด้วย ฯ

๗. โคตตตฺทริตฺต มีปัจจัย ๔ คือ ณ ฌายน ฌาน ฌยฺย ฌิ ฌิก ฌว ฌน

สากฺยปฺตฺติโก ลง ฌิก ปัจจัย ในโคตตตฺทริตฺต

วิ. สกฺยปฺตฺตฺสฺส อปจฺจํ สากฺยปฺตฺติโก ฯ

สงฺฆิกํ ลง ฌิก ปัจจัย ในตรตยาภิตฺทริตฺต วิ. สงฺฆสฺส สนฺตํ สงฺฆิกํ ฯ

คุณฺวา ลง วนฺตฺ ปัจจัย ในตทฺสสฺสตฺตฺทริตฺต วิ. คุโณ อสฺส อตฺถิติ คุณฺวา ฯ

ประโยค ๑-๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

- ก. สระอีก ๕ ตัว อื่นจากรัสสะ ๓ ตัว คือ ชื่อ ๑
- ข. พยัญชนะ ตัวนี้ คือ เรียกว่า อวรรค เพราะไม่เป็น ๑
- ค. พยัญชนะที่ ๕ สุควรรค ซ่อนหน้าพยัญชนะ ได้ทั้ง ๕ ตัว ยกเสีย
แต่ตัว ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว ๑

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้นดังต่อไปนี้

- ก. สระอีก ๕ ตัว อื่นจากรัสสะ ๓ ตัว คือ อา อิ อุ เอ โอ ชื่อ ทิฆะ ๑
- ข. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ ย ร ล ว ส ห พ เรียกว่า อวรรค เพราะไม่เป็น
พวกเป็นหมุกกัน ตามฐานกรณ์ที่เกิด ๑
- ค. พยัญชนะที่ ๕ สุควรรค ซ่อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตน ได้ ทั้ง ๕ ตัว
ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว ๑

๒. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

- ก. ในสระสนธิ อาเทโส มี ๒ ๑ ๑ ๑
- ข. อาเทศพยัญชนะนั้น แปลง ท เป็น ต อุ, ว่า ๑
- ค. ถ้าเอ และ ห อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตเป็น ดังนี้
ปัจจุตฺต-เอว เป็น ๑

๒. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้นดังต่อไปนี้

- ก. ในสระสนธิ อาเทโส มี ๒ แปลงสระเบื้องหน้า ๑ แปลงสระเบื้องหลัง ๑
- ข. อาเทศพยัญชนะนั้น แปลง ท เป็น ต อุ, ว่า สุกฺโท เป็น สุกฺโต ๑

ค. ถ้า เอ และ ห อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิตเป็น ณ ดังนี้ ปจฺจตุตฺ - เอว

เป็น ปจฺจตุตฺตยฺเยว ฯ

๓. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. คุณนามและสัพพนามเป็นได้ทั้ง ลิงค์ ฯ

ข. ภควนฺตา ภควนฺเต ใช้เป็น ภควนฺโต ใช้เป็น ฯ

ค. ปกติสังขยา ตั้งแต่ เอก ถึง จตุ จัดเป็น ตั้งแต่ ปญจ ไป
เป็น ฯ

ฌ. ศัพท์เหล่านี้ คือ ย..... ก็ เป็น ฯ

ง. ปัจจัยทั้งหลาย คือ ตฺร ว เป็น ฯ

๓. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้นดังต่อไปนี้

ก. คุณนามและสัพพนามเป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์ ฯ

ข. ภควนฺตา ภควนฺเต ใช้เป็น พุริชชณะ สำหรับกล่าวถึงคน ๒ คน, ภควนฺโต
ใช้เป็น พหุชณะ สำหรับกล่าวถึงคนมากตั้งแต่ ๓ คน ขึ้นไป ฯ

ค. ปกติสังขยา ตั้งแต่ เอก ถึง จตุ จัดเป็น สัพพนาม ตั้งแต่ ปญจ ไป
เป็น คุณนาม ฯ

ฌ. ศัพท์เหล่านี้ คือ ย อญฺญ อญฺญตฺร อญฺญตม ปฺร อปร กตฺร กตม เอก
เอกจฺจ สพฺพ ก็ เป็น อนิยม ฯ

ง. ปัจจัยทั้งหลาย คือ ตฺร ตฺถ ห ฆ ฐ หี หํ หิณฺจนํ ว เป็นเครื่องหมาย
สัตตมวิภคติ ฯ

๔. กาลาติปตฺติ บอกกาลอะไร แปลว่าอย่างไร ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่าอย่างไร
จงยกอุทาหรณ์พร้อมทั้งแปลมาให้ด้วย ฯ

๔. กาลาติปตฺติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต แปลว่า “จัก - แล้ว” ถ้ามี อ อยู่หน้า
แปลว่า “จักได้ - แล้ว” อุ. โส เจ ยานํ ลภิสฺสา อคฺคฺภิสฺสา ถ้าว่า เขาจักได้แล้ว
ซึ่งยานไชรฺร (เขา) จักได้ไปแล้ว” ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และ ปัจจัยมาด้วย

(๑) วิชาชาติ สีเลนาติ วิญญู ฯ

(๒) นิสุตยา นํ วสตีติ นิสุตโย ฯ

(๓) อวสนติ เอตุถาติ อวาโส ฯ

ข. กิตปัจจัยในกิริยาภิกตํ คืออะไรบ้าง ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ฯ

๕. ก. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และ ปัจจัย ดังนี้

(๑) (ผู้ใด) ย่อมรู้วิเศษ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้รู้วิเศษ โดยปกติ

เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในคัสสึละ รุ ปัจจัย ฯ

(๒) (ศิษย์) อาศัย ซึ่งอาจารย์นั้นอยู่ เหตุนั้น (อาจารย์นั้น) ชื่อว่า เป็นที่

อาศัยอยู่ (ของศิษย์) เป็นกัตตุรูป กัมมสาธนะ อ ปัจจัย ฯ

(๓) (ภิกษุ ท.) ย่อมอาศัยอยู่ ในประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า

เป็นที่อาศัยอยู่ (แห่งภิกษุ ท.) เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ณ ปัจจัย ฯ

ข. อนุต ตวนตุ ตาวิ ฯ อนุต บอกปัจจุบันกาล ตวนตุ ตาวิ บอกอดีตกาล ฯ

๖. พุทฺธรตนํ, สราชิกา (ปริสา) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์นั้นมาด้วย ฯ

๖. พุทฺธรตนํ เป็น อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส

วิ. พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรตนํ รัตนะ คือ พระพุทธเจ้า ฯ

สราชิกา เป็น สห บุพพบท พหุพพิหิสมาส

วิ. สห รณฺหา ยา วุตตตีติ สราชิกา ปริสา บริษัทใด ย่อมเป็นไปกับด้วย

พระราชานั้น (สา ปริสา บริษัทนั้น) ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยพระราชานั้น ฯ

๗. ขาตาหิตฺทิตฺตํ มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สากฏิกโก, กตฺติโก, ชนตา, ลงปัจจัย
อะไร ในคัตติทิตฺตํ จงตั้งวิเคราะห์และเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

๙. มีปัจจัย ๓ คือ อิม อีย กิย ฯ

สากฏิกโก ลง ฉก ปัจจัย ในตรตยาทัตถิต

วิ. สกฺเขน จรตฺติ สากฏิกโก (ชนใด) ย่อมเที่ยวไป ด้วยเกวียน เหตุนั้น

(ชนนั้น) ชื่อ สากฏิกะ (ผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน) ฯ กตุติโก ลง ณ ปัจจัย

ในราคาทัตถิต วิ. กตุติกาย นิยุตฺโต มาโส กตุติโก เดือน ประกอบด้วย

ฤกษ์กัตติกา ชื่อ กัตติกะ (เดือนประกอบด้วยฤกษ์กัตติกา) ฯ

ชนตา ลง ตา ปัจจัย ในสมุหตัตถิต

วิ. ชนानํ สมุโห ชนตา ประชุม แห่งชน ท. ชื่อว่า ชนตา (ประชุมแห่งชน) ฯ

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๗

๑. สระในบาลีภาษามีเท่าไร อะไรบ้าง สระไหนเป็นรัสสระ ทิมะ กรุ ลหุ ฯ

๑. มี ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ

สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ รัสสระ

สระอีก ๕ ตัว อื่นจากรัสสระ ๓ ตัว คือ อา อี อุ เอ โอ ชื่อ ทิมะ

สระที่เป็นทิมะล้วน และสระที่เป็นรัสสระมีพยัญชนะสังโยค และนิคคหิต
อยู่เบื้องหลัง ชื่อครุ

สระที่เป็นรัสสระล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยค และนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อ ลหุ ฯ

๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สนธิมีเท่าไร อะไรบ้าง

ข. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรรมเท่าไร อะไรบ้าง

ค. วิทูนุคค์์ ตัดต่ออย่างไร ฯ

๒. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้

ก. สนธิมี ๓ คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑

นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑

ข. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรรม ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อากโม ๑

ปกติ ๑ สยโลโค ๑

ค. วิทูนุคค์์ ตัดเป็น วิทูน - อกค์์ เมื่อสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง

ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้าง ต่อเป็น วิทูนุคค์์ ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามแบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง

ข. นามทั้ง ๓ นั้น ต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง

ค. ศัพท์มนโนคณะมีเท่าไร อะไรบ้าง

ฌ. อุปสัคนั้นใช้อย่างไร

ง. นิบาตต่อไปนี้บอกอะไร ปาโต อโธ ยาว วีย มาฯ

๓. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้

ก. คุณนามแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ปกติ ๑ วิเศษ ๑ อติวิเศษ ๑

ข. นามทั้ง ๓ นั้น ต้องประกอบด้วยลิงค์ วจนะ วิภัติ

ค. ศัพท์มนโนคณะ มี ๑๒ ศัพท์ คือ

มน	ใจ	เดช	เดช
อย	เหล็ก	ปย	น้ำนม
อร	อก	ยส	ยส
เจต	ใจ	วจ	วาจา
ตป	ความร้อน	วย	วัย
ตม	มืด	สิร	หัว

ฌ. อุปสัคนั้น สำหรับใช้นำนานาม และกิริยา ให้วิเศษขึ้น

ง. นิบาต ต่อไปนี้

ปาโต	บอกกาล	วีย	บอกอุปมาอุปไมย
อโธ	บอกที่	มา	บอกปฏิเสธ
ยาว	บอกปริจเฉท		

๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

ก. ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบวิภัติ

ข. วิภัตตินั้น ท่านจำแนกไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้กาล

- ค. ปัจจัยในกัตตุวาท ๑๐ ตัว คือ
- ฃ. ข ฉ ส ปัจจัย เป็นไปในความ
- ง. ลง อี อากมหลังธาตุและปัจจัยที่ประกอบ อหุชชุดนึ ๑
๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้น ดังนี้
- ก. ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบวิภัติ กาล บท วณะ บุรุษ ธาตุ วาท ปัจจัย
- ข. วิภัตินั้น ท่านจำแนกไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้กาล บท วณะ บุรุษ
- ค. ปัจจัยในกัตตุวาท ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ญ ณา นา ญหา โอ ฃ ฃย
- ฃ. ข ฉ ส ปัจจัย เป็นไปในความ ประรณนา
- ง. ลง อี อากมหลังธาตุและปัจจัยที่ประกอบ อหุชชุดนึ ภวิสฺสูติ
- และ กาลาติปตติ ๑
๕. ก. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะและปัจจัยมาด้วย
- ก. ภิกขุติสีเลนาติ ภิกขุ
- ข. ทุสฺสติ เตนาคิ โทโส
- ค. สยฺนติ เอตุถาคิ สยฺนํ
- ข. กิตกัจจปัจจัยในกิริยาภิตต์ คืออะไรบ้าง ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ๑
๕. ก. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ ต่อไปนี้ ดังนี้
- ก. ภิกขุติ สีเลนาติ ภิกขุ (ผู้ใด) ย่อมขอ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น)
- ชื่อว่า ผู้ขอโดยปกติ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสีละ รุ ปัจจัย
- ข. ทุสฺสติ เตนาคิ โทโส (ชน) ย่อมประทุษร้าย
- ด้วยกิเลสนั้น เหตุนั้น (กิเลสนั้น) ชื่อว่า เป็นเหตุประทุษร้าย
- (แห่งชน) กัตตุรูป กรรมสาธนะ ฃ ปัจจัย
- ค. สยฺนติ เอตุถาคิ สยฺนํ (เขา ท.) ย่อมนอน ในที่นั้น เหตุนั้น (ที่นั้น)
- ชื่อว่า เป็นที่นอน (แห่งเขา ท.) กัตตุรูป อธิกรรมสาธนะ ฃ ปัจจัย ๑

- ข. กิตกิจปัจจัยในกิริยาภิกตฺ กือ มาน ต ตุน ตฺวา ตฺวาน มาน
บอกปัจจุบันกาล
ต ตุน ตฺวา ตฺวาน บอกอดีตกาล ฯ
๖. เอกบุคฺคโล, อสฺสโร, อพฺราหฺมโณ, ยถาภูตํ, สปุโต (ปีตา) เป็นสมาส
อะไร จตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ
๖. เอกบุคฺคโล เป็น อสมาหารทิสมาส
วิ. เอโก บุคฺคโล เอกบุคฺคโล บุคคลผู้เดียว
อสฺสโร เป็น ตติยัตปฺริสสมาส
วิ. อสฺเสน (ยฺตุโต) รโธ อสฺสโร รธ (เทียมแล้ว) ด้วยม้า
อพฺราหฺมโณ เป็น อุภยัตปฺริส หรือ กัมมธารยสมาส มี น เป็นบทหน้า
วิ. น พฺราหฺมโณ อพฺราหฺมโณ (อัย ชโน ชนนี้) มิใช่พราหมณ์
ยถาภูตํ เป็น อัปยยิภาวสมาส นิปาตปุพฺพกะ
วิ. วุฑฺฒานํ ปฏิปาทิ ยถาภูตํ ลำดับ แห่งคนเจริญแล้ว ท. ชื่อว่า
ตามคนเจริญแล้ว
สปุโต (ปีตา) เป็น สหบุพฺพท พหุพฺพิสสมาส
วิ. สห ปฺตุเตน โย วตฺตตฺติ สปฺตุโต ปีตา ชนใด
ย่อมเป็นไปกับด้วยบุตร เหตุนั้น (โธ ชโน ชนนั้น)
ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยบุตร คือ บิดา ฯ
๗. สมุหตฺถิตฺ มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง มานุสโก, อายสฺมา, โปริสฺสํ
ลงปัจจัยอะไร ในตฺถิตฺไหน จตั้งวิเคราะห์ และเขียนคำแปลมาด้วย ฯ
๗. สมุหตฺถิตฺ มีปัจจัย ๓ คือ กณฺ ฦ ตา
มานุสโก ลง กณฺ ปัจจัย ในสมุหตฺถิตฺ

วิ. มนุสฺसानํ สมุโห มานุสโก ประชุม แห่งมนุษย์ท. ชื่อ มานุสกะ
(ประชุมแห่งมนุษย์ หรือหมู่แห่งมนุษย์)

อายุสุมา ลง มนุส ปัจจย ในคตัสสัคคิตัตถิต

วิ. อายุ อสฺส อตุถิติ อายุสุมา อายุ ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น
(ชนนั้น) ชื่อว่า มีอายุ ฯ

โปริสฺสํ ลง ญย ปัจจย ในภาวตัตถิต

วิ. ปุริสฺสส ภาโว โปริสฺสํ ความเป็นแห่งบุรุษ ชื่อ โปริสสะ ฯ

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหาและเฉลย บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘

๑. อักษรที่เหลืจากสระ ชื่ออะไร แปลว่าอย่างไร มีเท่าไร แบ่งเป็นกี่พวก
อะไรบ้าง ฯ
๑. ชื่อ พยัญชนะ แปลว่า ทำเนื่อความให้ปรากฏ มี ๓๓ ตัว แบ่งเป็น ๒ พวก
คือ วรรณ ๑ อวรรณ ๑ ฯ
๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้
- ก. สนธิกิริยาปกรณ์ ๘ อย่าง อะไรบ้าง
- ข. พยัญชนะอาคมมีเท่าไร อะไรบ้าง
- ค. ปจตุตถเลขว ตัดต่ออย่างไร ฯ
๒. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้
- ก. คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑ อากโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร
ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รศุส ทำให้สั้น ๑
สญฺโณโก ช้อนตัว ๑
- ข. มี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร พ
- ค. ตัดเป็น ปจตุตฺ + เอว นิคคหิตอยู่หน้า เอ อยู่เบื้องหลัง แปลงนิคคหิต
เป็น ณ ต่อเป็น ปจตุตฺตฺเลขว ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
- ก. สัพพนามเป็นชื่อสำหรับใช้แทนอะไร
- ข. อะไรเรียกว่าการันต์
- ค. ปกติสงฆาตั้งแต่ไหนถึงไหน เป็นเอกวจนะอิติลึงค์อย่างเดียว
- ฌ. นิบาตต่อไปนี้ บอกอะไร อุทฺธํ ตกฺข ฯ

๓. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้

ก. สัพพนามเป็นชื่อสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้วเพื่อจะไม่ให้

ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู

ข. สระที่สุดแห่งศัพท์ เรียกว่า การันต์

ค. ปกติสังขาตั้งแต่เอณวิสติ จนถึง อฏฺฐนวุติ

ฅ. อุทฺธ บอक्ति

ตคฺฅ บอความเตือน ๆ

๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ

ข. ปัญจมีวิภัติ บอความหวัง แปลว่า

ค. ในกัมมวาทก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง หน้า ย

ฅ. วิภัตตินั้น จัดเป็นบุรุษ ๓ คือ

ง. อาย อีย เป็นไปใน ๑

๕. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้น ดังนี้

ก. อนาคตกาล จัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑ อนาคตของอดีต ๑

ข. ปัญจมีวิภัติ บอความหวัง แปลว่า "เด็ด"

ค. ในกัมมวาทก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อากม หน้า ย

ฅ. วิภัตตินั้นจัดเป็นบุรุษ ๓ คือ ประถมบุรุษ ๑ มัชฌิมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑

ง. อาย อีย เป็นไปในความประพฤติ ๑

๕. ก. จงเขียนคำแปลวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะและปัจจัยมาด้วย

ก. ฐมฺมํ จรติ สีเลนาคิ ฐมฺมจารี

ข. กาศพุพฺพุติ การิยํ

ค. นิธิยตีติ นิธิ

ข. กิตปัจจัยในกิริยาภิกตํ คืออะไรบ้าง บอกกาลอะไร ๑

๕. ก. ได้เขียนคำแปลวิเคราะห์ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะ และปัจจัย ดังนี้
- ก. (ผู้ใด) ย่อมประพฤติ ซึ่งกรรม โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า
ผู้ประพฤติซึ่งกรรมโดยปกติ เป็น กัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรด
แห่งตัสสึละ ณี ปัจจัย
- ข. (กรรมใด) อันเขา พึงทำ เหตุนั้น (กรรมนั้น) ชื่อว่า อันเขาพึงทำ
เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ ญย ปัจจัย
- ค. (สมบัติใด) อันเขา ฝังไว้ เหตุนั้น (สมบัตินั้น) ชื่อว่า อันเขาฝังไว้
เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ อิ ปัจจัย
- ข. กิตปัจจัยในกิริยาภิกถ์ คือ อนุต ควนตุ ตาวิ ฯ อนุต บอกปัจจุบันกาล
ควนตุ ตาวิ บอกอดีตกาล ฯ
๖. นรวโร, สทุทธาณ, อนุโตปาสาท, จตุตปาณิ, สราชิกา เป็นสมาสอะไร
จงตั้งวิเคราะห์ พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ
๖. นรวโร เป็น วิเศษนุตตรบท กัมมธารยสมาส
- วิ. นโร วโร นรวโร นระประเสริฐ
- สทุทธาณ เป็น อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส
- วิ. สทุทธา เอว ธนํ สทุทธาณํ ทรัพย์คือศรัทธา
- อนุโตปาสาท เป็น อัพยยิภาวสมาส (นิปาตบุพพกะ)
- วิ. ปาสาทสุต อนุโต อนุโตปาสาท ภายใน แห่งปราสาท
- จตุตปาณิ เป็น ฉัญฐิตูลยาริกรณพหูพพิหิสมาส
- วิ. จตุต ปาณิมุหิ ชสุส โส จตุตปาณิ ปุริโส ร่ม (มี) ในมือ ของบุรุษใด
บุรุษนั้น ชื่อว่า มีร่มในมือ
- สราชิกา เป็น สหบุพพบท พหูพพิหิสมาส
- วิ. สห รณฺหา ยา วตฺตตฺติติ สราชิกา ปริสา บริษัทยไย ย่อมเป็นไปกับด้วย
พระราชา เหตุนั้น (สา ปริสา บริษัทยไย) ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยพระราชา ฯ

๓. เสฏฐัตถิต มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ๆ นฏฺโฐ, ติกํ, มนุสฺสตุตํ ลงปัจจัยอะไร
ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์และเขียนคำแปลมาด้วย ๆ

๓. เสฏฐัตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร ตม อธิสฺสก อธิ อธิฐ

นฏฺโฐ ลง ฐ ปัจจัย ในปุรณตัทธิต

วิ. ฉนฺนํ ปุรโณ นฏฺโฐ (ชน) เป็นที่เต็ม แห่งชน ท. ๖ ชื่อว่า ที่ ๖

ติกํ ลง ก ปัจจัย ในสังขยตัทธิต

วิ. ตินิ ปริมาณานิ อสฺสาคิ ติกํ ปริมาณ ท. ของวัตถุนั้น ๓ เหตุนั้น

(วัตถุนั้น) ชื่อว่า มีปริมาณ ๓

มนุสฺสตุตํ ลง ตต ปัจจัย ในภาวตัทธิต

วิ. มนุสฺสสฺส ภาโว มนุสฺสตุตํ ความเป็น แห่งมนุษย์ ชื่อมนุสสัตตะ ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๒๙

๑. จงเลือกคำในวงเล็บที่เห็นว่าถูกต้อง เติมลงในช่องว่างต่อไปนี้
 - ก. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า.....(สระ, พยัญชนะ, อักษร)
 - ข. อักษรเบื้องต้น ๘ ตัว ชื่อ.....(สระ, พยัญชนะ, อักษร)
 - ค. ถัดปลายลิ้นเข้ามา เป็นกรณีของอักษรที่เป็น.....(तालुच्, मुहूर्च्, तन्तच्)
 - ฌ. พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น.....(โฆส, ओฆส)
 - ง. พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น.....(สิณิล, ธนิต)
๒. ในสระสนธิ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ย่อมลงได้ในกรณีใดบ้าง และยกยทิ ทำติดต่ออย่างไร
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
 - ก. นามศัพท์ท่านแบ่งเป็นลึงค์เท่าไร
 - ข. เอก สัพพนาม แจกได้กี่วจนะ เหมือนอะไร
 - ค. วิเสสสัพพนาม แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง
 - ฌ. นิบาตนั้น สำหรับใช้อย่างไร
 - ง. ปัจจัยนั้น ลงที่ไหน เป็นเครื่องหมายอะไร ฯ
๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 - ก. ปัจจุบันแท้ แปลว่า "....."
 - ข. บอกอดีตกาล ไม่มีกำหนด แปลว่า "แล้ว"
 - ค. ในภาววาจก ลง.....ปัจจัย อุ. ภูยเต เป็นต้น
 - ฌ. อา หียตตนิ มักรัสสะเป็น.....ในหมวดธาตุทั้งปวง
 - ง. เอา ณา ธาตุ เป็น.....ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะและปัจจัยมาด้วย
๑. ปจมี ภาวติ เอตสฺมาติ ปกโว.
 ๒. สมฺปชฺชิตพฺพาติ สมฺปตฺติ.
 ๓. กุชฺฌติ สีเสนาติ โกธโน.
- ข. กรณีย์, ติณฺโณ เป็นธาตุ และปัจจัย อะไร ๆ
๖. อะไร เรียกว่า ลุตตสมาส และ อลุตตสมาส ๆ สมณปฏินฺวา, อชฺฌตฺตํ, อคฺยาหิโต (พราหมโณ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ๆ
๗. โคตตตฺตทิตฺตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ๆ ปุตฺติโม, จกฺขุมา, อโยมยํ ลงปัจจัยอะไร ในตฺตทิตฺตโน จงตั้งวิเคราะห์ และเขียนคำแปลมาด้วย ๆ

—❖❖❖—
ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เลือกคำในวงเล็บที่เห็นว่าถูกต้อง เติมลงในช่องว่าง ดังนี้
 - ก. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า อักษร
 - ข. อักษรเบื้องต้น ๘ ตัว ชื่อ สระ
- ค. ถัดปลายเส้นเข้ามา เป็นกรณีของอักษรที่เป็น มุทธชะ
 - ฌ. พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น โฆสะ
 - ง. พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น ธนิต
๒. ถ้าสระ โอ อยู่หน้า พยัญชนะอยู่หลัง ลบ โอ เสย แล้วลง อ อาคมได้บ้าง อุ. ว่า โส-สีลวา เป็น สสีลวา, พยัญชนะอยู่เบื้องปลาย ลง โอ อาคม ได้บ้าง อุ. ว่า พร - สหสฺสํ ลบ อ ที่สุด แห่ง พร ศัพท์ แล้วลง โอ อาคม เป็น ปโรสหสฺสํ ยถาทิทํ ตัดเป็น ยถา - อิทํ ถ้าสระอยู่ เบื้องหลัง ลง ย อาคมได้ ยถา-อิทํ ต่อเป็น ยถายิทํ
๓. ได้ตอบคำถามนั้น ดังนี้
 - ก. แบ่งเป็นลิงค์ ๓ (คือ ปุลิงค์ เพศชาย ๑ อิตถิลิงค์ เพศหญิง ๑ นปุสกลิงค์ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑)
 - ข. แจกได้ทั้ง ๒ วจนะ เหมือน ย ศัพท์
 - ค. แบ่งเป็น ๒ อนิยม นิยม
 - ฌ. สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กริยา ศัพท์บ้าง
 - ง. ลงท้ายนามศัพท์ เป็นเครื่องหมายวิภัตติบ้าง ลงท้ายธาตุ เป็นเครื่องหมายกริยาบ้าง
๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังนี้
 - ก. ปัจจุบันแท้ แปลว่า "อยู่"
 - ข. โปรกฺษา บอกอดีตกาล ไม่มีกำหนด แปลว่า "แล้ว"
 - ค. ในภาวจาก ลง ย ปัจจัย อุ. ภูยเต เป็นต้น
 - ฌ. อา หียตฺตนิ มักรัสสะเป็น อ เป็นหมวดธาตุทั้งปวง
 - ง. เอา ภา ธาตุ เป็น ชา

๕. ก. ได้เขียนคำแปลวิเคราะห์ บอกรูป สาธนะ และปัจจัย ดังนี้

๑. (แม่น้ำ) ย่อมเกิดก่อน แต่ประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่าเป็นแดนเกิดก่อน
(แห่งแม่น้ำ) กัตตุรูป อปาทานสาธนะ อ ปัจจัย

๒. (ธรรมชาติใด) อันเขา พึงถึงพร้อม เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ชื่อว่าอันเขาพึงถึงพร้อม
กัมมรูป กัมมสาธนะ ตี ปัจจัย

๓. (ผู้ใด) ย่อมโกรธ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้ใด) ชื่อว่า ผู้โกรธโดยปกติ กัตตุรูป กัตตุสาธนะ
ลงในตัสสึละ ยุ ปัจจัย

ข. กรณีย เป็น กร ธาตุ อนีย ปัจจัย (เอา น เป็น ณ สำเร็จรูปเป็น กรณีย) ตินฺโน
เป็น ตร ธาตุ ต ปัจจัย (ธาตุมี ร เป็นที่สุดอยู่หน้า แผลง ต เป็น ณฺณ แล้วลบที่สุดธาตุ
สำเร็จรูปเป็น ตินฺโน)

๖. สมาสที่อ่านลบบวักตติเสียแล้ว เรียกว่า ลุตตสมาส สมาสที่อ่านยังมีได้ลบบวักตติ เรียกว่า
อลุตตสมาส

สมณปฏิญญา เป็น กัมมชารยสมาส สัมภาวนบุพพบท

วิ. สมโน (อห) อิติ ปฏิญญา สมณปฏิญญา ปฏิญญาว่า (เราเป็น) สมณะ

อชฺฌตฺต เป็น อัพยยีภาวสมาส อุปสัคคบุพพบท

วิ. อตุตฺตานํ อริวตฺตตฺติ อชฺฌตฺตํ (สิ่งใด) ย่อมเป็นไปทับ ซึ่งตน เหตุนั้น (สิ่งนั้น)
ชื่อว่าทับตน

อคุยาหิโต เป็น ตติยาพหุพพิทสมาส

วิ. อคฺคิ อาหิโต เยน โส อคุยาหิโต (พราหมณ์) ไฟ อันพราหมณ์ได้อนุชาแล้ว
พราหมณ์ นั้น ชื่อว่ามีไฟอันอนุชาแล้ว

๗. มีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ, ฌายน, ฌาณ, ฌะยุย, ฌิ, ฌิก, ฌว, ฌะร

ปฺตฺติโม ลง อิม ปัจจัย ใน ขาตาหิตัทธิต

วิ. ปฺตฺโต อสฺส อตฺถิติ ปฺตฺติโม บุตร ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อ
ว่ามีบุตร

จกฺขมา ลง มนฺตุ ปัจจย ใน ตทฺสสํตถิตฺต

วิ. จกฺข อสฺส อตฺถิตฺติ จกฺขมา จักฺข ของชนนั้น มีอยู่เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีจักขุ

อโยมยํ ลง มย ปัจจย ใน ปกติตฺต

วิ. อยสา ปกตํ อโยมยํ (ภาชนะ) อันบุคคลทำแล้วด้วยเหล็ก ชื่อว่า อโยมยะ

(อันบุคคลทำแล้วด้วยเหล็ก) อยโส वा วิกาโร อโยมยํ อีกอย่างหนึ่ง (ภาชนะ)

เป็นวิการ แห้งเหล็ก ชื่อว่า อโยมยะ. (เป็นวิการแห้งเหล็ก)

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒ เมษายน ๒๕๓๐

๑. จงเลือกคำในวงเล็บที่เห็นว่าถูกต้องเติมลงในช่องว่างต่อไปนี้
 - ก. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้น.....ตัว (๓๓, ๔๑)
 - ข. สระ ๘ ตัวนี้ เป็น.....(นิส, นิสสัย)
 - ค. เอ โอ ๒ ตัวนี้ เป็น.....(อัทธสระ, สังยุตสระ)
 - ฌ. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....(คอและริมฝีปาก, คอและเพดาน)
 - ง. พยัญชนะที่ถูกฐานของตนหย่อน ๆ ชื่อ.....(อโสมสะ, ลีถิล, ธนิต)
๒. พยัญชนะอาคมมีเท่าไร อะไรบ้าง? อภินนฺตติ. อิตฺตนาถติ. ตณฺนิพฺพุตฺ ตัดต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
 - ก. ลิงค์ที่จัดตามสมมตินั้น หมายความว่าอย่างไร ยกอุทาหรณ์มาด้วย
 - ข. นปฺสกลิงค์มีการันต์เท่าไร คืออะไรบ้าง
 - ค. เอกฺจนฺตติ จนถึง อฏฺจนฺตติ เป็นวจนะ และลิงค์อะไร
 - ฌ. อุปสัค ๒๐ ตัว คืออะไรบ้าง จงเขียนคำแปลมาด้วย
 - ง. สมฺนตฺตา, อปฺเปว นาม แปลว่าอย่างไร เป็นนิบาตบอกอะไร ฯ
๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
 - ก. วิภตฺติ หมวดหิยตฺตนิ บอกกาลอะไร แปลว่าอย่างไร
 - ข. อตฺตโนภท เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นวาจกอะไร
 - ค. กิริยาศัพท์เช่นไร ชื่อเหตุกัตตฺวาจก
 - ฌ. ปัจจัยในกัตตฺวาจกมีเท่าไร อะไรบ้าง
 - ง. ชานาติ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ

๕. ก. จงเขียนคำแปลวิเคราะห์ และบอกปัจจัย รูป และสาธนะมาดู

๑. อุทกํ ทธาตีติ อุทธิ

๒. อาวาสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส

๓. สรติ เอตายาติ สติ, สรณํ วา สติ

ข. ตฺวํโฐ, ปมฺหฺช, สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. สมาสเช่นไร ชื่ออภัยยัภาวสมาส ฯ ขตฺติยมาโน, ปณฺณปาโชโต, นิทุทฺธํ, อาคตสมฺโน (อาราโม) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์และเขียนคำแปลมาดู ฯ

๗. ซาตาทิตฺทิตฺ มีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ปณฺทิตฺซาทิโย, เวยฺยากรโณ, สีสาลู ลงปัจจัยอะไร ในดํทิตฺไทนฺจตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เลือกคำในวงเล็บที่เห็นว่าถูกต้อง เติมลงในช่องว่างนั้นดังนี้

ก. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว ๑

ข. สระ ๘ ตัวนี้ ชื่อ นิสสัย ๑

ค. เอ โอ ๒ ตัวนี้ เป็น สังยุตตสระ ๑

ฌ. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ คอและริมฝีปาก ๑

ง. พยัญชนะที่ถูกลูกของตอนหย่อน ๆ ชื่อ ลิลิต ๑

๒. พยัญชนะอาคม มี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร พ

อกินนฺทนต์ ตัดเป็น อกินนฺท + ติ นิคคหิตอยู่หน้า ลปสระเบื้องปลายได้บ้าง
(แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรรค ของพยัญชนะที่อยู่หลังคือ ต)
ต่อเป็น อกินนฺทนต์ ๑

อิโตนายติ ตัดเป็น อิโต + นายติ ถ้าสระอยู่เบื้องหลังลง น อาคม ต่อเป็น
อิโตนายติ ๑

ตณฺหิพฺพุต ตัดเป็น ต + นิพพุต เมื่อมีพยัญชนะอยู่หลังนิคคหิตอยู่หน้า แปลง
นิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรรคได้ แปลงนิคคหิตเป็น น ต่อเป็น
ตณฺหิพฺพุต ๑

๓. ได้ตอบคำถามนั้นดังนี้

ก. หมายความว่าเหมือนหนึ่งกำเนิดสตรี สมมติให้เป็นบุลึงค์และของที่ไม่มีวิญญาณ
สมมติให้เป็นบุลึงค์ และอิตถิลึงค์ เหมือนคำว่า ทาโร เมีย สมมติให้เป็นบุลึงค์
ปเทโส ประเทศ สมมติให้เป็น บุลึงค์ ภูมิ แผ่นดิน สมมติให้เป็นอิตถิลึงค์ ๑

ข. มีการันต์ ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ๑

ค. เป็นเอกวจนะ อิตถิลึงค์ อย่างเดียว ๑

ฌ. อุปลัก* มี ๒๐ ตัว คือ

* ป ปรา นิ นี อุ ฑู ส วิ อว อนุ ปริ อธิ อภิ ปติ สุ อา อติ อภิ อป อุป อิติ วิสติ อุปสคคา. รูปลิตธิปกรณ
ฉบับกรมการศาสนา พ.ศ. ๒๕๒๗ หน้า ๑๑๔

อติ	ยิ่ง, เกิน, ล่วง	อธิ	ยิ่ง, ใหญ่, ทับ
อนุ	น้อย, ภายหลัง, ตาม	อป	ปราศ, หลีก
อปี	หรือ ปี ไกล่ บน	อภิ	ยิ่ง, ใหญ่, จำเพาะ, ข้างหน้า
อว	หรือ โอ ลง	อา	ทั่ว, ยิ่ง, กลับความ
อุ	ขึ้น, นอก	อุป	เข้าไป, ไกล่, มั่น
ทุ	ชั่ว, ยาก	นิ	เข้า, ลง
นิ	ไม่มี, ออก	ป	ทั่ว, ข้างหน้า, ก่อน, ออก
ปฏิ	เฉพาะ, ตอบ, ทวน, กลับ	ปรา	กลับความ
ปริ	รอบ	วิ	วิเศษ, แจ้ง, ต่าง
สั	พร้อม, กับ, ดี	สุ	ดี, งาม, ง่าย

ง. สมนฺตา รอบคอบ นิบาตบอกริฉเฑ

อปุเปว นาม ชื่อแม่เฒ่า นิบาตบอกริกับ ๑

๔. ได้ตอบคำถามนั้นดังนี้

ก. บอทอดิตกาล ตั้งแต่เวลานี้ แปลว่า “แล้ว” ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า “ได้-แล้ว” ๑

ข. อัตตโนบถ เป็นเครื่องหมายให้รู้กริยาที่เป็นกัมมมาจาก และภาวมาจาก ๑

ค. กริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ คือแสดงว่าเป็นกริยาของผู้ใช้ให้คนอื่นทำนั้น กริยาศัพท์นั้น ชื่อเหตุกัตตุวาท ๑

ฆ. มี ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ญ ณา นา ญหา โอ ฌ ญย ๑

ง. ประกอบด้วย ณา + นา + ติ แปลง ณา เป็น ชา สำเร็จรูปเป็น ชานาติ ๑

๕. ก. ได้เขียนคำแปลวิเคราะห์ และบอกปัจจัย รูปและสาธนะดังนี้

ก. (ประเทศใด) ย่อมทรงไว้ ซึ่งน้ำ เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า ผู้ทรงไว้ซึ่งน้ำ (ทะเล)

อิ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ๑

ข. (ภิกษุ ท.) ย่อมอาศัยอยู่ในประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า เป็นที่อาศัยอยู่ (แห่งภิกษุ ท.) ณ ปัจจัย เป็น กัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ๑

ค. (ชน) ย่อมระลึก ด้วยธรรมชาตินั้น เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ชื่อว่า เป็นเหตุระลึก (แห่งชน), อีกอย่างหนึ่งความระลึก ชื่อว่า สติ, ติ ปัจจัย วิเคราะห์ต้น เป็นกัตตุรูป ภวณสาธนะ วิเคราะห์หลัง เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ๑

ข. ตฤโฐ มาจาก ตสฺ + ต ชาติมี ส เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ฐ แล้วลบที่สุด ชาติสำเร็จรูปเป็น ตฤโฐ ฯ ปมชช มาจาก ป + มหฺ + ตวา อุปสัคอยู่หน้า แปลง ตวา เป็น ย ชาติมี ท เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ย กับที่สุดชาติ เป็น ชช สำเร็จรูปเป็น ปมชช ฯ

๖. สมาสที่มีอุปสัค หรือ นิบาต อยู่ข้างหน้า ชื่อ อพยยิภาวสมาส

ขตติยมาโน เป็นกัมมธารยสมาส สัมภวานนุพพบท

วิ. ขตติโย (อห) อิติ มาโน ขตติยมาโน มานะว่า (เราเป็น) กษัตริย์ ฯ

ปญญาปไซโต เป็นกัมมธารยสมาส อวธารณนุพพบท

วิ. ปญญา เอว ปไซโต ปญญาปไซโต (ประทีป) อันโพล่งทั่ว คือ ปัญญา ฯ

นิทุทธ เป็นอพยยิภาวสมาส อุปสัคคปพพะ

วิ. ทรธสฺส อภาโว นิทุทธ ความไม่มีแห่งความกระวนกระวาย ชื่อ ความไม่มีความกระวนกระวาย ฯ

อาคตสมโณ (อาราโม) เป็นหุตติยาพหุพพิ

วิ. อาคตา สมณา ยํ โส อาคตสมโณ (อาราโม) สมณะ ท. มาแล้ว สู่อารามใด อารามนั้น ชื่อว่ามี สมณะมาแล้ว ฯ

๗. มีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม อีย กีย

ปณฺทิตชาติโย ลง อีย ปัจจัย ในชาติาติตฺทิต

วิ. ปณฺทิตชาติยา ชาโต ปณฺทิตชาติโย (ชน) เกิดแล้วโดยชาติแห่งบัณฑิต ชื่อ บัณฑิตชาติยะ (เกิดแล้วโดยชาติแห่งบัณฑิต)

เวยฺยาการโณ ลง ณ ปัจจัย ในราชาติตฺทิต

วิ. วุยาการณํ อธิเตติ เวยฺยาการโณ (ชนใด) ย่อมเรียน ซึ่งพยากรณ์ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อ เวยฺยาการณะ (ผู้เรียนซึ่งพยากรณ์)

สีตาลุ ลง อาลฺ ปัจจัย ในพหุลตฺทิต

วิ. สีตํ อสฺส ปกติ สีตาลุ หนาว เป็นปกติ ของประเทศนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่า มีหนาวเป็นปกติ, สีตํ เอตถ พหุล วา สีตาลุ อีกอย่างหนึ่ง หนาว ในประเทศนั้นมาก (ประเทศนั้น) ชื่อว่า มีหนาวมาก ฯ

พระราชเวที พุทฺทมวโส วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย.

ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑

๑. เสียงกิตติ ตัวหนังสือกิตติ ชื่อว่าอะไร แปลว่าอย่างไร ฯ
๒. พยัญชนะสนธิได้สนธิกริยาปกรณัมเท่าไร อะไรบ้าง ฯ เอตทโวจ, สหุริช, อิธปโมหติ ตัดต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
- ก. นามศัพท์นั้นแบ่งเป็นเท่าไร คืออะไรบ้าง ฯ
 - ข. อิตถิลิงค์มีการันต์เท่าไร อะไรบ้าง ฯ
 - ค. มโนคนะมีวิธีแจกแปลกอยู่ ๕ วิภัตินัย คือเป็นอย่างไร ยกตัวอย่างมาดูด้วย ฯ
 - ฌ. อัพยยศัพท์ ได้แก่อะไรบ้าง ฯ
 - ง. ปัจจัยในอัพยยศัพท์นั้นลงที่ไหน เป็นเครื่องหมายอะไร ฯ
๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
- ก. วิภัติทิหมวดภวิสสันติ บอกกาลอะไร แปลว่าอย่างไร ฯ
 - ข. พุชฺฌติ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ
 - ค. ธาตุเหล่าใดเรียกสกัมมธาตุ และอ็กัมมธาตุ ฯ
 - ฌ. กิริยาศัพท์ใด ชื่อกัมมวาจก ฯ
 - ง. เหตุกัตตฺวาจก ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ
๕. ก. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกปัจจัย รูป และ สาธนะมาดู
- ก. วินนติ เตนนติ วินโย
 - ข. ปจฺมํ ภวติ เอตสฺมาติ ปกโว
 - ค. สยํ ภวตฺติติ สยมฺภู
 - ข. สุตฺวา, จฺนฺโน แปลว่าอย่างไร สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ

๖. กัมมชารยสมาสมีกี่อย่าง อะไรบ้าง ๑ พนฺธนมฺตฺโต (สตฺโต), สมณพฺราหฺมณ, สมฺมจฺเณรฺ (จิตฺต) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์และเขียนคำแปลมาด้วย ๑
๗. เสฏฺฐตฺตฺธิตฺมีปจฺจยเท่าไร อะไรบ้าง ๑ ทสฺสนีย, ตปสฺสี, มาคฺโช ลงปจฺจยอะไร ในตฺตฺธิตฺไหน จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ชื่อว่า อักษร แปลว่า ไม่รู้จักสิ้นอย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑
๒. ได้สนธิกิริยากรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สณฺญโค ๑
 - เอตทโวจ** ตัดเป็น เอต - ทโวจ ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลง นิคคหิตเป็น ท ต่อเป็น เอตทโวจ.
 - สทฺธิธ** ตัดเป็น สทฺธา - ธิ ถ้าสระหน้าเป็นหิจะสระเบื้องปลายเป็นรัสสะ ถ้าลบแล้ว ต้องหิจะสระหลัง ต่อเป็น สทฺธิธ.
 - อิธปฺปโมทติ** ตัดเป็น อิธ-ปโมทติ ช้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ต่อเป็น อิธปฺปโมทติ.
๓. ได้ตอบคำถามนั้น ดังต่อไปนี้
 - ก. แบ่งเป็น ๓ คือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑
 - ข. มี ๕ คือ อา อิ อี อุ อู
 - ค. คือ นา กับ สฺมา เป็น อา, ส ทั้ง ๒ เป็น โอ, สฺมี เป็นอิ, แล้วลง ส อาคม เป็น สา เป็น โส เป็น ลี ฯ ตัวอย่าง ดังนี้

เอก.	ต.	จ.	ปญ.	ฉ.	ส.
มนสา	มนโส	มนสา	มนโส	มนลี	
 - ฉ. อุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง บัจยบ้าง
 - ง. ลงท้ายนามนาม เป็นเครื่องหมายวิภัติบ้าง ลงท้ายธาตุเป็นเครื่องหมายกิริยาบ้าง
๔. ได้ตอบคำถามนั้น ดังต่อไปนี้
 - ก. บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน แปลว่า "จัก"
 - ข. พุธ + ย = ชุณฺ + ติ สำเร็จรูปเป็น พุชฺชติ
 - ค. ธาตุเหล่าใด เรียกหากรรม คือ สิ่งอันบุคคลพึงทำ ธาตุเหล่านั้นเรียกว่า สกัมมธธาตุ ธาตุมีกรรม, ธาตุเหล่าใดไม่ต้องเรียกหากรรม คือ สิ่งอันบุคคลพึงทำ, ธาตุเหล่านั้น เรียกว่า อกัมมธธาตุ ธาตุไม่มีกรรม

ฌ. กิริยาศัพท์ใดกล่าวกรรม สิ่งที่ถูกคลึงทำคือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรม
นั้นเอง กิริยาศัพท์นั้น ชื่อกัมมมาจาก

ง. ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ฌาเป, ฌาปย

๕. ก. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ พร้อมทั้งบอกปัจจัย รูป และสาธนะ ดังนี้

ก. (บัณฑิต) ย่อมแนะนำ ด้วยอุบายนั้น เหตุนั้น (อุบายนั้น) ชื่อว่า เป็นเครื่อง
แนะนำ (ของบัณฑิต) อ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ

ข. (แม่น้ำ) ย่อมเกิดก่อน แต่ประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่าเป็นแดน
เกิดก่อน (แห่งแม่น้ำ) อ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป อพาทานสาธนะ

ค. (ผู้ใด) ย่อมเป็นเอง เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้เป็นเอง ฤวิ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป
กัตตุสาธนะ

ข. สุตวา ฟังแล้ว สุ + ตวนตุ เอา นตุ กับ ลี เป็น อา สำเร็จรูปเป็น สุตวา ฉนโน
อันขามุ่งแล้ว ฉห + ต ชาติมี ๆ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น นน แล้วลบที่ สุดชาติ
สำเร็จรูปเป็น ฉนโน ฯ

๖. มี ๖ อย่าง คือ วิเสสนปุพฺพโท, วิเสสนุตฺตรปโท, วิเสสนโภยปโท, วิเสสนปมปโท,
สัมภาวนปุพฺพโท, อวธารณปุพฺพโท

พฺนธณมฺตฺโต (สตฺโต) เป็นปัญจมีตปฺริสสมาส

วิ. พฺนธนา มฺตฺโต พฺนธณมฺตฺโต (สตฺโต ลัตว์) พ้นแล้ว จากเครื่องผูก สมณพฺราหมณา
เป็นทวันทวสมาส

วิ. สมโณ จ พฺราหมโณ จ สมณพฺราหมณา สมณะด้วย พฺราหมณ์ด้วย ชื่อ
สมณะและพฺราหมณ์ ท.

สมจฺเจรฺ (จิตฺต) เป็นสหพฺพพท พหฺพพิทิสมาส

วิ. สห มจฺเจเรน ยํ วตฺตตีติ สมจฺเจรฺ (จิตฺต) จิตฺโต ย่อมเป็นไป กับ ด้วยความ
ตระหนี่ เหตุนั้น (ตํ จิตฺตํ จิตฺตํ) ชื่อว่า เป็นไปกับด้วยความตระหนี่ ฯ

๗. มีปัจจัย ๕ คือ ตร, ตม, อียิสฺสก, อีย, อิกฺข ฯ

ทสฺสนีโย ลง อีย ปัจจัย ใน ฐานตฺทริต

วิ. ทสฺสนํ อรหตฺติ ทสฺสนียะ (ชนใด) ย่อมควรซึ่งความเห็น เหตุนั้น (ชนนั้น)
ชื่อ ทสฺสนียะ (ผู้ควรซึ่งความเห็น หรือน่าดู)

ตปสี ลง สี ปัจจัย ในตทสฺสํตติตทิต

วิ. ตโป อสฺส อตฺถิตติ ตปสี ตปะ (ความเพียรอันเผาบาป) ของชนมีอยู่
เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีตปะ

มาคโธ ลง ณ ปัจจัย ในราคาหิตตทิต

วิ. มคธ^{*} ชาโต มาคโธ (ชน) เกิดแล้ว ในแคว้นแคว้นมคธ ชื่อ มาคธะ(ผู้เกิดใน
แคว้นแคว้นมคธ)

ตสฺมึ วสฺตติ วา มาคโธ อีกอย่างหนึ่ง (ชนใด) ย่อมอยู่ในแคว้นแคว้นมคธนั้น
เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อมาคธะ (ผู้อยู่ในแคว้นแคว้นมคธ)

ตตฺร วา อิสฺสโร มาคโธ อีกอย่างหนึ่ง (ชน) เป็นอิสระ ในแคว้นแคว้นมคธนั้น
ชื่อมาคธะ (เป็นอิสระในแคว้นแคว้นมคธ)

* มคธสฺ ชาโต มาคโธ. ขมบทพิเศษ ๒๑ คำศัพท์ เป็น ปุ. พหุ. อภิธานปฐพีปิกา ฉบับวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม. พ.ศ. ๒๕๒๗

๑๘๔ ปุมพุตเต กุรุ สกกา โกสลา มคธา สิริ

กลิงคา วนฺติ ปญฺจาลา วชฺชิตฺตฺนธฺรเจตโย.

๑๘๕ วุคฺคา วิเทหา กมฺโปชา มทฺทา ภคฺคฺวคฺคสิทฺธา

กสฺมิมฺวา กาสิณฺทวาทิ สํยุํ ชนปทฺนตฺวา.

อุ. เตน โข ปน สมฺเยน สมฺพหุสสา สนฺนิฏฺฐา สมฺภตฺตา ภิกฺขุ โกสเลสุ ชนปเท อญฺญตฺรสมฺมึ อวฺวาเส วสฺสํ อุปคจฺฉิสฺส.

วิ.มทา.(๒๐๓)

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๓๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้นมี.....ตัว คือ.....ฯ
 - ข. สระมีมาตราเบา.....ตัวคือ.....ชื่อ.....ฯ
 - ค. สระอีก ๕ ตัว คือ.....ชื่อ.....ฯ
๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร คืออะไรบ้าง อิจฺเจว, อวฺลโร, จาตุทฺทสี เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. นามศัพท์นั้นแบ่งเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
 - ข. การันต์คืออะไร ในปฺงลึงค์มีการันต์เท่าไร คืออะไรบ้าง
 - ค. สังขยาคืออะไร ปกติสังขยา กับ ปุรณสังขยา ต่างกันอย่างไร ฯ
๔. อาชยาตคืออะไร ในอาชยาตนั้นท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง และในอาชยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้กี่อย่าง อะไรบ้าง ฯ
๕. สาธนะ คืออะไร สาธนะนั้นแบ่งเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง นายโก, ปารคู ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ
๖. วิเสสนบุพพบท กับ วิเสสนุตตรบท ก็มมธารยสมาส มีลักษณะต่างกันอย่างไร จงยกตัวอย่างรูปวิเคราะห์มาประกอบคำถามด้วย ฯ
๗. เสฏฐัตถิติมิปัจจัยกิตัว คืออะไรบ้าง ฯ มายาวี, คามตา, ทยาถู ลง ปัจจัยอะไร ในตฺถิตินั้น จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. มี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ ก ข ค ฌ ง, จ ฉ ช ฌ ญ, ฎ ฏ ท ฒ ณ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห ฬ * ๓๓ ตัวนี้ ชื่อพยัญชนะ

ข. มี ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ รัสสะ มีเสียงสั้น

ค. คือ อา อิ ู เอ โอ ชื่อ ทิฆะ มีเสียงยาว ๑

๒. ได้สนธิกริยาปกครอง ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ ยาคโม ๑ ปกติ ๑ สัญญโค ๑

อิจฺเจว เป็นอาเทศพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อิตฺติ-เอว ถ้าสระอยู่หลังแปลง ติ ที่ท่านทำเป็น ตย แล้วให้เป็น จจ สำเร็จรูปเป็น อิจฺเจว

อวลโร เป็นนิคคหิตอาคมสนธิ ตัดเป็น อว-ลโรเมื่อสระกิติ พยัญชนะกิติ อยู่เบื้องหลัง ลงนิคคหิตอาคมได้บ้าง สำเร็จรูปเป็น อวลโร

จาทฺตุหฺสึ เป็นสัญญาพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น จาตุ-หฺสึ ชื่อพยัญชนะที่มีรูปเสมอกัน สำเร็จรูปเป็น จาตุหฺสึ ๑

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. แบ่งออกเป็น ๓ คือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑

ข. คือ หลักฐานที่ท่านกำหนดตามสระที่สวดแห่งศัพท์ ในปุงลิงค์ มีการันต์ ๕ คือ อ อิ อี อุ ู

ค. คือ ศัพท์เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม, ปกติสังขยานั้น นับโดยปกติ เป็นต้นว่า หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า สำหรับนับนามนามให้รู้ว่ามีประมาณเท่าไร ปุณฺณสังขยานั้น สำหรับนับ นามนาม ที่เต็มในที่นั้น ๆ คือนับเป็นชั้น ๆ เป็นต้นว่า ที่หนึ่ง ที่สอง ที่สาม ที่สี่ ที่ห้า ๑

๔. ศัพท์กล่าวกริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยิน เติณ นัง นอน กิน ติม ทำ พุด คิด, ในอาขยตนั้น ท่านประกอบวิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจัย, ได้กาลที่เป็นประธาน ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑ กาล ยังไม่มาถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ๑

๕. คือ คัพพที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น ๗ คือ กัตตุสาณะ กัมมสาณะ ภาวสาณะ กรณสาณะ สัมปทานสาณะ อปทานสาณะ อธิกรณสาณะ, นายโก ลง ญู ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาณะ รูปวิเคราะห์ว่า เนติติ นายโก, ปารคู ลง รู ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาณะ ลงในตัลลิสละ รูปวิเคราะห์ว่า ปาร คจณติ สีเลนาติ ปารคู ฯ
๖. วิเสสนูปพพท มีบทวิเสสนะอยู่ต้น บทประธานอยู่ข้างหลัง อย่างนี้ มหนโต บุริโส มหามุริโส วิเสสนุตตรบทมีบทวิเสสนะอยู่หลังบทประธานอยู่หน้า อย่างนี้ สตุโต วิเสโส สตุตวิเสโส ฯ
๗. มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร ตม อียิสฺส ก อีย อิกฺข
- มายาวี** ลง วิ ปัจจัย ในตทลลิตถิต วิเคราะห์ว่า มายา อสฺส อตฺถิติ มายาวี แปลว่า มายา ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น ชนนั้น ชื่อว่า มีมายา
- คามตา** ลง ตา ปัจจัย ให้สมุหตถิต วิเคราะห์ว่า คามานํ สมฺโห คามตา แปลว่า ประชุมแห่งชาวบ้านทั้งหลาย ชื่อคามตา (ประชุมแห่งชาวบ้าน)
- ทยาสุ** ลง อาสุ ปัจจัย ในพหุลตถิต วิเคราะห์ว่า ทยา อสฺส ปกติ ทยาสุ แปลว่า ความเอ็นดู เป็นปกติ ของชนนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีความเอ็นดูเป็นปกติ อีกอย่างหนึ่ง วิเคราะห์ว่า ทยา อสฺส พหุลา วา ทยาสุ แปลว่า ความเอ็นดู ของชนนั้นมาก (ชนนั้น) ชื่อว่า มีความเอ็นดูมาก ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. คำว่า "อักขระ" ๆ นั้น ว่าตามนักปราชญ์ท่านประสงค์ก็เป็น.....อย่าง.....คือ.....ฯ
 - ข. ฐานที่ตั้งเกิดของอักขระมี.....คือ.....ฯ
 - ค. พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่า.....ได้แก่ พยัญชนะ.....ฯ
 - ฌ. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะซ้อนกันได้นั้น ดังนี้.....ฯ
 - ง. พยัญชนะ.....ตัว คือ.....ถ้าอยู่หลัง พยัญชนะตัวอื่น ออกเสียงผสมกับพยัญชนะตัวหน้า ฯ
๒. การต่ออักขระด้วยอักขระนั้น จัดเป็นก้อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ อคฺยาคาร์, เอกมิทาห์, เอตทโวจ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. นามที่แสดงลักษณะของนามนาม แบ่งเป็นกี่ชั้น คืออะไรบ้าง
 - ข. วิภัตินามนั้นมีกี่ตัว แบ่งเป็นอย่างไร คืออะไรบ้าง
 - ค. วิเศษนสัพพนามนั้น แบ่งเป็นก้อย่าง ได้แก่ศัพท์พวกไหน
 - ฌ. อพยยศัพท์ คือศัพท์จำพวกไหน มีก้อย่างไร อะไรบ้าง
 - ง. นิบาตนั้น สำหรับใช้ลงที่ไหน บอกถึงอะไร ฯ
๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งกาลที่เป็นประธาน และแบ่งกาลให้ละเอียดไว้อย่างไรบ้าง ฯ
๕. ปัจจัยแห่งกริยาक्ति์กจัดไว้อย่างไร ปัจจัยตัวไหนบอกถึงอะไร ฯ ฌมฺมวาทิ, กตฺตาลงปัจจัยอะไร เป็นรูป และสาธนะอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ
๖. ตัปฺปฐิมาส กับ กัมมธารยสมาส แปรกันอย่างไร ฯ ชินาสโว, สุวณฺณวณฺโณ เป็นสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ
๗. ตทฺสสฺสติดัตถิตฺตมิปัจจัยกัตัว คืออะไรบ้าง ฯ กาสาว, สฺเมธโส, ทสฺสนิโย ลงปัจจัยอะไร ในตทิตฺตไหนจงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาดูด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

ก. เป็น ๒ อย่าง คือ เป็นเสียงอย่าง ๑ เป็นตัวหนังสืออย่าง ๑ ๑

ข. มี ๖ คือ กณฺโฐ คอ, ตาลุ เพตาน, มุทุชา คีระชะ กิว่า ปุมเหงือก กิว่า, ทนฺโต ฟัน, โอฏฺโฐ ริมฝีปาก, นาลิกา จมูก ๑

ค. เรียกว่า โสสะ ได้แก่พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ และที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม และ ย ร ล ว ห ฬ รวม ๒๑ ตัว ๑

ฌ. พยัญชนะที่ซ้อนกัน มีดังนี้

- พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้
- พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้
- พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว มิได้มีสำเนียงในภาษาบาลี ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ๑

ง. พยัญชนะ ๔ ตัว คือ ย, ร, ล, ว, อยู่หลังพยัญชนะตัวอื่นออกเสียงผสมกับ พยัญชนะตัวหน้า ๑

๒. จัดเป็น ๒ อย่าง คือต่อศัพท์ที่มีวิภัติให้เนื่องด้วยศัพท์ที่มีวิภัติ เหมือน จตฺตาโร อิเม ต่อเข้าเป็น จตฺตาโรเม เป็นต้น อย่าง ๑, ต่อบทสมาส ย่นอักษรให้น้อยอีก เหมือน กต อุปกาโร ต่อเข้าเป็น กโตปกาโร เป็นต้น อย่าง ๑ ๑

อคฺยาคาร เป็นอาเทศสระสนธิ คือ แปลงสระหน้า ตัดเป็น อคฺคิ อาคาร แปลง อิ สระหน้า เป็น ย แล้วลบพยัญชนะที่ซ้อนกัน ๓ ตัว ทั้งเสียงตัวหนึ่ง คือ ลบตัว ค ต่อเข้าเป็น อคฺยาคาร ๑

เอกมิทาห์ เป็นอาเทศพยัญชนะสนธิ แยกเป็น เอกํ อิธ อหํ (เอกอยู่หน้า) แปลง ธ เป็น ท ต่อเข้าเป็น เอกมิทาห์ ๑

เอตทโวจ เป็นอาเทศนิกคหิตสนธิ แยกเป็น เอต อโวจ แปลงนิกคหิตเป็น
ท ต่อเข้า เป็น เอตทโวจ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. แบ่งเป็น ๓ ชั้นคือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ ฯ

ข. มี ๑๔ ตัว แบ่งเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ดังนี้

	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ปจมา ที่ ๑	ลี	โย
ทุติยา ที่ ๒	อ	โย
ตติยา ที่ ๓	นา	ทิ
จตุตถิ ที่ ๔	ส	น
ปณจมี ที่ ๕	สุมา	ทิ
ฉนฺธิ ที่ ๖	ส	น
สตตมี ที่ ๗	สมิ	สุ

ค. แบ่งเป็น ๒ อย่าง ฯ ได้แก่ศัพท์เหล่านี้ ย, อนุญาต, อนุญาตร, อนุญาตม, ปร, ปร,

กตร, กตม, เอก, เอกจุจ, สพุพ, ก็ เป็นอนิยม, ต, เอต, อิม, อมุ เป็นนิยม ฯ

ฆ. คือ ศัพท์จำพวกจะแจกด้วยวิภัติหัง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้
คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว มี ๓ อย่าง คือ อุปสัคบัง นิบาตบัง ปัจจัยบัง ฯ

ง. สำหรับลงที่ระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง ฯ บอกถึงกาล, อาลปนะ, ที่,
ปริจเฉท, อุปไมย, ปฏิเสธ, ความได้ยินเล่าลือ, ความปรักป, ความถาม, ความรับ
ความเตือน เป็นต้น ฯ

๔. ในอาชยตแบ่งกาลที่เป็นประธาน ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑
กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑ กาลที่ยังมาไม่ถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ กาลทั้ง
๓ นั้น แบ่งให้ละเอียดได้ดังนี้ ปัจจุบันกาล จัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้เคียง ๑
ปัจจุบันใกล้เคียงอนาคต ๑ ฯ อดีตกาลจัดเป็น ๓ เหมือนกัน คือ ล่วงแล้ว ไม่มีกำหนด ๑
ล่วงแล้ววันนี้ ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ ฯ อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑
อนาคตของอดีต ๑ ฯ

๕. จัดเป็น ๓ พวกเหมือนปัจจัยแห่งนามกิตก์ คือ

กิตปัจจัย อย่างนี้ อนต, ตวนตุ, ตาวี

กิจปัจจัย อย่างนี้ อนีย, ตพพ

กิตกิจปัจจัย อย่างนี้ มาน, ต, ตุน, ตวา, ตวาน

ในปัจจัย ๓ พวกนั้น

อนต, มาน ๒ นี้ บอกปัจจุบันกาล

ตวนตุ, ตาวี, ต, ตุน, ตวา, ตวาน ๖ นี้ บอกอดีตกาล

อนีย, ตพพ ๒ นี้ บอกความจำเป็น ฯ

ธมฺมวาทิ ลง ณี ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสึละ หรือเป็นสมาสรูป ตัสสึละสาธนะ วิเคราะห์ว่า ธมฺม วทติ สึเลนาติ ธมฺมวาทิ, ธมฺม วตตุํ สึลมสฺสาติ วา ธมฺมวาทิ ฯ

กตฺตา ลง ต ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ หรือ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตัสสึละ วิเคราะห์ว่า กโรตติ กตฺตา, กโรติ สึเลนาติ วา กตฺตา ฯ

๖. แปรกกันอย่างนี้ ตัปฺปฺริสสมาสมีวิภัตติและวณะไม่เสมอกัน ส่วนกัมมชารยสมาสมีวิภัตติและวณะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ หรือเป็นวิเสสนะทั้ง ๒ บท ฯ

ชีณาสโว เป็นฉัญฐิพหุพพิทิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า ชีณา อาสว ยสฺส โส ชีณาสโว ภิกฺขุ ฯ

สฺวณฺณวณฺโณ เป็นฉัญฐิอุปมาพหุพพิทิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า สฺวณฺณยสฺส วณฺโณ อิว วณฺโณ ยสฺส โส สฺวณฺณวณฺโณ ภควา ฯ

๗. มีปัจจัย ๔ ตัว คือ วิ, ส, สึ, อิก, อี, ร, วนตุ, มนตุ, ณ ฯ

กาสาวิ ลง ณ ปัจจัยในราคาทิตฺทิต วิเคราะห์ว่า กสาเวน รตฺตํ วตฺถํ กาสาวิ ผัว (อํนฺนุคฺค) ย่อมแล้ว ด้วยรสผาด ชื่อว่า กาสาวะ (ผัวอํนฺนุคฺคยอมแล้วด้วยรสผาด) ฯ

สฺเมธโส ลง ส ปัจจัยในทตฺสสฺสทิตฺทิต วิเคราะห์ว่า สฺเมธา อสฺส อตฺถิติ สฺเมธโส เมธาติ ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีเมธาติ ฯ

ทสฺสนียะ ลง อีย ปัจจัยในฐานตฺทิต วิเคราะห์ว่า ทสฺสนํ อรหตฺติ ทสฺสนียะ (ชนใด) ย่อมควร ซึ่งความเห็น เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า ทสฺสนียะ (ผู้ควรซึ่งความเห็น หรือ น่าดู) ฯ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อรุณชโม วัดเบญจมบพิตร

เฉลย.

สำนักหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. กรรมที่ทำอักษรจะมี.....คือ.....ฯ
 - ข. อักษร ๔๑ ตัว แตกต่างกันโดยฐานที่เกิดเป็นต้น ก็เป็น.....อย่าง คือ เป็น.....ฯ
๒. สนธิกริยากรณ์ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิมีกี่อย่างคืออะไรบ้าง ฯ อุตตตตโต และ รมมณฺจเร เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. นามศัพท์ในภาษาบาลีนั้น ท่านแบ่งเป็นลึงค์ไว้กี่อย่าง คือ อะไรบ้าง ฯ
 - ข. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่าอะไร แบ่งเป็นกี่อย่างคืออะไรบ้าง ฯ
๔. วิภัติอาชยาตนั้น ท่านจำแนกไว้เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้ถึงอะไร จัดเป็นกี่หมวด คืออะไรบ้าง ฯ
๕. คำว่า "กิตก์" นั้น เป็นชื่อของอะไร แบ่งเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ รมมจรี และ ทุกฺกัร ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ
๖. สมาสในบาลีภาษาว่าโดยกิจมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ สนฺชาตสฺสวโค และ เอกฺรตฺตวาโส เป็นสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ
๗. สามัญญัตถิตี แบ่งออกเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ ภาคินฺยโย และคุณฺวา ลงปัจจัยอะไร ในตถิตีไหน จงตั้งวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาด้วย ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกตัดลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
- ก. มี ๔ คือ ชิวหามชฺฌิ ทานกลางลัน ๑ ชิวโหปคฺคํถัดปลายลันเข้ามา ๑ ชิวหคฺคํ ปลายลัน ๑ สกฺกฺจฺจํ ฐานของตน ๑ ทามกลางลัน เป็นกรณีของอักขระที่เป็นतालुच्, ถัดปลายลันเข้ามา เป็นกรณีของอักขระที่เป็นมูหच्, ปลายลัน เป็นกรณีของอักขระที่เป็นทันตच्, ฐานของตน เป็นกรณีของอักขระที่เหลืออกจากนี้ ๑
- ข. เป็น ๒ อย่าง คือ เป็นนิสสัยอย่าง ๑ เป็นนิสสิตอย่าง ๑ สระเป็นที่อาศัยของพยัญชนะ ชื่อนิสสัย, พยัญชนะอันอาศัยสระชื่อนิสสิต ๑
๒. มี ๘ อย่าง คือ โลโป ลป ๑ อาเทโส แผลง ๑ อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปกติ ๑ ทีโม ทำให้ยาว ๑ รสฺสํ ทำให้สั้น ๑ สณฺโณโค ช้อนตัว ๑ ๑
- อตุตฺตฺตฺโต** เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อตุต-อตุโต ลง ท อาคม ต่อเป็น อตุตฺตฺตฺโต ๑
- ธมฺมญฺจเร** เป็นอาเทศนิกคหิตสนธิ ตัดเป็น ธมฺม-จเร แผลง นิกคหิตเป็น ญ ต่อเป็น ธมฺมญฺจเร ๑
๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้
- ก. แบ่งเป็นลิงค์ไว้ ๓ อย่าง คือ บูลิงค์ เพศชาย ๑ อิตฺถิลิงค์ เพศหญิง ๑ นบุสกลิงค์ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑ ๑
- ข. ชื่อ สังขยา แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ ปกติสังขยาอย่าง ๑ ปุรณสังขยาอย่าง ๑ ๑
๔. ให้รู้ถึงกาล, บท, วจนะ, บุรุษ จัดเป็น ๘ หมวด คือ วตฺตฺมานา ๑ ปณฺจมี ๑ สตฺตฺมี ๑ ปโรกฺษา ๑ หียตฺตฺนี ๑ อชฺชตฺตฺนี ๑ ภวิสฺสนฺติ ๑ กาลาติปฺตฺติ ๑ ๑
๕. เป็นชื่อของศัพท์ที่ทำนประกอบด้วยปัจจัยหมู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายเนื้อความของนามศัพท์และกริยาศัพท์ที่ต่าง ๆ กัน แบ่งออกเป็น ๒ คือ เป็นนามศัพท์อย่าง ๑ เป็นกริยาศัพท์อย่าง ๑ ๑
- ธมฺมจารี** ลง ณี ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งดัสสีละ รูปวิเคราะห์ว่า ธมฺม จรติ สีเลนา-ติ ธมฺมจารี ๑

ทุกฺกัร ลง ข ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ รูปวิเคราะห์ว่า ทุกฺเคน กรียตี-ติ
ทุกฺกัร ๑

๖. มี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ทํานลบวิภัตติเสียแล้ว เรียกว่า ลุตฺตสฺมาโส, สมาส ที่ทํานยังมิได้
ลบบิภัตติ เรียกว่า อลุตฺตสฺมาโส ๑

สณฺชาตสฺสเวโค เป็นจตุตถิพหุพหิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า สณฺชาโต สฺสเวโค ยสฺส โส
สณฺชาตสฺสเวโค ชโน ๑

เอกรตฺติวาโส เป็นภินนาธิกรณพหุพหิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า เอกรตฺติ วาโส
อสุสา-ติ เอกรตฺติวาโส ๑

๗. แบ่งออกเป็น ๑๓ อย่าง คือ โคตฺตตฺตฺทริตํ, ตฺรตฺยาทิตฺท, ราคาทิตฺท, ชาตาทิตฺท, สมฺหตฺท,
จฺานตฺท, พฺทูลตฺท, เสฏฺฐจตฺท, ตฺทสฺสตฺถิตฺท, ปกติตฺท, สงฺขยาตฺท, ปฺรณตฺท, วิภาคตฺท ๑

ภาคิเนยฺโย ลง เณยฺย ปัจจัยในโคตตตตฺทริต วิเคราะห์ว่า ภคินิยา อปจฺจ
ภาคิเนยฺโย เหล่ากอ แห่งพี่น้องหญิง ชื่อภาคิเนยฺยะ ๑

คุณฺวา ลง วณฺตุ ปัจจัยในตทสฺสตฺถิตตฺทริต วิเคราะห์ว่า คุณฺเณ อสุสฺ อตฺถิ-ติ คุณฺวา
คุณฺ ของชนชั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่า มีคุณ ๑

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. คำว่า "อักขระ ๗" นั้น ว่าตามที่นักปราชญ์ท่านประสงค์ ก็เป็น ๒ อย่าง
คือ.....๑
 - ข. อักขระที่เหลือจากสระนั้น.....ตัว มี.....ชื่อว่า.....๑
๒. การต่ออักขระด้วยอักขระนั้น จัดเป็นกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ๑ ปโรสหัสส์, อิจฺเจว, ยถายทิ
เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ๑
๓. คำว่า นาม, นามนาม, ลิงค์, วจนะ, วิภัติ คืออะไร มีอย่างละเท่าไร อะไรบ้าง ๑
๔. กิริยาอาขยาตนั้น ท่านแบ่งกาลที่เป็นประธานได้กี่อย่าง คืออะไรบ้าง และแบ่งกาลให้
ละเอียดออกอีกอย่างละเท่าไร คืออะไรบ้าง ๑
๕. สาธนะ คืออะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง ๑ สาวโก, สุกโร ลงปัจจัยอะไร เป็นรูปและสาธนะอะไร
จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ๑
๖. ตัปฺปริสสมาส กับ กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างไร ๑ นิทฺหเรถ, ธมฺมจกฺก, สราชิกา (ปริสา)
เป็นสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ๑
๗. ในปุรณัตถิต มีปัจจัยกี่ตัว คืออะไรบ้าง ๑ สากฺยปฺตฺติโก, โทวาริโก, ชนตา ลงปัจจัยอะไร
ในัตถิตไหน จงเขียนรูปวิเคราะห์พร้อมทั้งเขียนคำแปลมาดูด้วย ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. เป็นเสียงอย่าง ๑ เป็นตัวหนังสืออย่าง ๑ ฯ
 - ข. ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตที่เป็นที่สุด ชื่อว่า พยัญชนะ ฯ
๒. จัดเป็น ๓ ตามความที่เป็นประธานก่อน คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิต่อ พยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ

ปโรสหัสส์ เป็นอาคมสระสนธิ ตัดเป็น ปร-สหัสส์ ลบ อ ที่สุดแห่ง ปร ศัพท์ แล้วลง โอ อาคม เป็น ปโรสหัสส์ ฯ

อิจุเจว์ เป็นอาเทศพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อิติ-เอว์ สระอยู่หลัง แปลงติ ที่ท่านทำ เป็น ตย แล้วให้เป็น จจุ เป็น อิจุเจว์ ฯ

ยถายิห์ เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น ยถา-อิห์ สระอยู่เบื้องหลัง ลง ย อาคม เป็น ยถายิห์ ฯ
๓. นาม คือ ชื่อ, มี ๓ อย่างคือ นามนาม ๑ คุณนาม ๑ สัพพนาม ๑ ฯ

นามนาม คือ ชื่อของคน สัตว์ สิ่งของ, มี ๒ อย่าง คือ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ

ลิงค์ คือ เพศ, มี ๓ อย่าง ปุ่ลิงค์ เพศชาย ๑ อิตถิลิงค์ เพศหญิง ๑ นปุ่สกลิงค์ มิใช่เพศชายมิใช่เพศหญิง ๑ ฯ

วจนะ คือ คำพูด, มี ๒ อย่าง คือ เอกวจน์ คำพูดสำหรับออกชื่อของสิ่งเดียว ๑ พหุวจน์ คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียว คือ ตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑ ฯ

วิภัตติ คือ การจำแนก หรือ แจก, มี ๑๔ ตัว แบ่งออกเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ดังนี้

	เอกวจนะ		พหุวจนะ
ปจมา	ที่ ๑	สิ	โย
ทุติยา	ที่ ๒	อ	โย
ตติยา	ที่ ๓	นา	หิ

	เอกวจนะ	พหุวจนะ
จตุตถิ ที่ ๔	ส	น
ปญจมี ที่ ๕	สุมา	หิ
ฉกฺขิ ที่ ๖	ส	น
สตฺถมี ที่ ๗	สุมี	สุ

๔. แบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่าปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑ กาลยังมาไม่ถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ๑ แบ่งให้ละเอียด ดังนี้

ปัจจุบันกาล จัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้เคียงอดีต ๑ ปัจจุบันใกล้เคียงอนาคต ๑ ๑

อดีตกาลจัดเป็น ๓ เหมือนกัน คือ ล่วงแล้วไม่มีกำหนด ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ ๑

อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑ อนาคตของอดีต ๑ ๑

๕. คือ ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ มี ๗ คือ กัตตุสาธนะ, กัมมสาธนะ, ภาวสาธนะ, ภทรณสาธนะ, สัมปทานสาธนะ, อปทานสาธนะ, อธิภทรณสาธนะ

สาวโก ลง ฌฎ ปัจจัยเป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ รูปวิเคราะห์ว่า สุณาสี-ติ สาวโก ๑

สุภโร ลง ข ปัจจัย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ รูปวิเคราะห์ว่า สุเชน ภริยตี-ติ สุภโร ๑

๖. ต่างกันอย่างนี้นามศัพท์มี อ วิภัตติเป็นต้นในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อตปฐิสมาส, นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมธารยสมาส ๑

นิทุทธํ เป็นอภัยยิภาวสมาส มีอุปสัคอยู่ข้างหน้า (อุปสัคคูปพพะ) รูปวิเคราะห์ว่า ทรธสุส อภาโว นิทุทธํ ๑

ธมฺมจกฺกํ เป็นกัมมธารยสมาส อวธารณูปพพบท รูปวิเคราะห์ว่า ธมฺโม เอว จกฺกํ=ธมฺมจกฺกํ ๑

สราชิกา (ปริสา) เป็นสหูปพพบท พหุพพิทิสมาส รูปวิเคราะห์ว่า สห รมณฺยา ยา วตฺตตี-ติ สราชิกา ปริสา ๑

๗. มี ๕ ตัว คือ ดิย, ถ, จ, ม, อี ฯ

สากยปฺตติโก ลง ณิก ปัจจัย ในโคตตตฺทิตฺต รูปวิเคราะห์ว่า สกยปฺตตสฺส อปจฺจํ
สากยปฺตติโก เหล่ากอ แห่งบุตรแห่งสัทยะ ชื่อ สากยปฺตติกะ ฯ

โหวริโก ลง ณิก ปัจจัย ในตรตฺยาทิตฺตตฺต รูปวิเคราะห์ว่า ทฺวาเร นิยุตฺโต โหวริโก
(ชน) ประกอบในประตุ ชื่อโหวริก (ผู้ประกอบในประตุ)

ชนตา ลง ตา ปัจจัย ในสมุหตฺทิตฺต รูปวิเคราะห์ว่า ชนानํ สมุโห ชนตา ประชุม
แห่งชน ท.ชื่อชนตา (ประชุมแห่งชน) ฯ

ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

๑. สระในบาลีภาษาจัดเป็นคู่ได้เท่าไร อะไรบ้าง สระไหนจัดเป็นสังยุตตสระ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่ออย่างนั้น ฯ
๒. พยัญชนะอาคมมีเท่าไร อะไรบ้าง ในที่เช่นไรจึงลงอาคมได้ จงยกตัวอย่างมาดู ฯ
๓. ศัพท์เช่นไร เรียก อพยยศัพท์ และใช้อย่างไร ฯ จงแจก ราชศัพท์ ด้วยวิภัติทั้ง ๗ มาดู ฯ
๔. วิภัติอาชยาต จัดเป็นกี่หมวด วิภัติหมวดนั้น ๆ บอกกาลอะไร ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ จึงเขียนวิภัติหมวดกาลาปัตติมาดู ฯ
๕. รูปวิเคราะห์ข้างท้ายนี้ เป็นรูป สาธนะ ปัจจัยอะไร และแปลว่าอย่างไร คือ
 - (๑) ฆมม วทติ สีเลนาติ ฆมมาที
 - (๒) อวสนฺติ เอตถาติ อวาโส
 - (๓) สุขเณ ภริยตีติ สุขโร ฯ
๖. สมาสในบาลีภาษามีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ฯ ศัพท์ต่อไปนี้คือ อสโม, ฆมมจกุก, นิทุทรถ เป็นสมาสอะไร และมีรูปวิเคราะห์อย่างไร ฯ
๗. ตทสสัถถิตถิต มีปัจจัยกี่ตัว คืออะไรบ้าง ฯ รูปวิเคราะห์ข้างท้ายนี้เป็นตทหิตอะไร ลงปัจจัยอะไร และแปลว่าอย่างไร คือ
 - (๑) ทวาเร นิยุตโต โทวาริโก
 - (๒) อภิขณา อสฺส ปกติ อภิขณาลู
 - (๓) มธฺ อสฺส อตถิติ มธฺโร ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. สระในภาษาบาลีจัดเป็นคู่ได้ ๓ คู่ คือ อ อา เรียกว่า อวณฺโณ, อิ อี เรียกว่า อิวณฺโณ, อุ อุ เรียกว่า อุวณฺโณ, เอ โอ ๒ ตัวนี้เป็น สังกฤตสระ เพราะประกอบเสียงสระ ๒ ตัว เป็นเสียงเดียวกัน ฯ
๒. พยัญชนะอาคม มี ๘ ตัว ย ว ม ท น ต ร ฟ ถ้าสระอยู่เบื้องหลัง ลงอาคมได้ ตัวอย่าง เช่น ลง ย อาคม ยถา = อิหํ เป็น ยถายิหํ, ลง ว อาคม อุ = ทิกฺขติ เป็น วุทิกฺขติ เป็นต้น ฯ
๓. ศัพท์จำพวกหนึ่งจะแจกด้วยวิภัติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียวกับศัพท์เหล่านี้เรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ นี้ เป็น อุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง ปัจจัย บ้าง ฯ อุปสัคนั้น สำหรับใช้นำนำนาม และกริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำนำนาม มีอาการคล้าย คุณศัพท์เมื่อนำนำนามมีอาการคล้ายกริยาวิเศษนะ ฯ ได้แจก ราช ศัพท์ ด้วยวิภัติทั้ง ๗ ดังนี้

ราช (พระราช) เป็นทวิลิงคฺใน ปุ่ลิงค์ แจกอย่างนี้

	เอก.	พหู.
ป.	ราชา	ราชาโน
ทุ.	ราชานํ	ราชานो
ต.	รณฺวา	ราชูหิ ราชูภิ
จ.	รณฺโณ ราชิโน	รณฺณํ ราชูนํ
ปญ.	รณฺวา	ราชูหิ ราชูภิ
ฉ.	รณฺโณ ราชิโน	รณฺณํ ราชูนํ
ส.	รณฺเณ ราชินิ	ราชูสุ
อา.	ราช	ราชาโน

๔. จัดเป็น ๘ หมวด ฯ คือ

๑. วิภัติหมวด วตฺตมานา บอกปัจจุบันกาล, ปัจจุบันแท้ แปลว่า "อยู่" ไกลอดีต แปลว่า "ยอม" ไกลอนาคต แปลว่า "จะ"

๒. วิภัติหมวด ปณจมี บอกความบังคับ แปลว่า "จง" บอกความหวัง แปลว่า "เถิด"
บอกความอ่อนน้อม แปลว่า "ขอ-จง"
๓. วิภัติหมวด สตุตมี บอกความยอมตาม แปลว่า "ควร" บอกความกำหนด แปลว่า
"พึง" บอกความรำพึง แปลว่า "พึง"
๔. วิภัติหมวด ปโรกษา บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด แปลว่า "แล้ว"
๕. วิภัติหมวด หียตฺตนิ บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้ แปลว่า "แล้ว" ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า
"ได้-แล้ว"
๖. อชฺชตฺตนิ บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้ แปลว่า "แล้ว" ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า "ได้-แล้ว"
๗. ภวิสฺสนฺติ บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน แปลว่า "จัก"
๘. กาลาติปฺตติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต แปลว่า "จัก-แล้ว" ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า
"จักได้-แล้ว" ได้เขียนวิภัติหมวดกาลาติปฺตติ ดังนี้

กาลาติปฺตติ

ปรสฺสพท์			อตฺตโนปท์	
ปฺริส.	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.
ป.	สฺส.	สฺสสฺ.	สฺส.	สฺสสฺ.
ม.	สฺส.	สฺส.	สฺส.	สฺส.
อุ.	สฺส.	สฺส.	สฺส.	สฺส.

๕. (๑) ฌมฺมํ วตฺติ สึเลนาติ ฌมฺมาทึ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งตฺสสึละ ลง ณ
ปัจจัย แปลว่า (ผู้ใด) กล่าวซึ่งธรรมโดยปกติ เหตุนั้น (ผู้ใด) ชื่อว่าผู้กล่าวซึ่งธรรม
โดยปกติ
- (๒) อวสฺนติ เอตฺถาติ อวาโส เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ลง ณ ปัจจัย แปลว่า (ภิกษุ ท.)
ยอมอาศัยอยู่ในประเทศนั้น เหตุนั้น (ประเทศนั้น) ชื่อว่าเป็นที่อยู่อาศัย (แห่งภิกษุ ท.)
- (๓) สฺวเณ ภริยิตฺติ สฺวาโร เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ลง ข ปัจจัย แปลว่า (ผู้ใด) อันเขาเลี้ยงได้
โดยง่าย เหตุนั้น (ผู้ใด) ชื่อว่าผู้อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย ๆ
๖. สมาสในภาษาบาลีว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาส ที่ท่านลบวิภัติเสียแล้ว เรียกว่า
"ลุตฺตสฺมาโส" สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัติ เรียกว่า "อฺลุตฺตสฺมาโส"

อสโม เป็นพหูพจน์สมาส มีรูปวิเคราะห์ว่า นตถิ ตสส สโมติ อสโม

ธมฺมจกฺกํ เป็นกัมมชารยสมาส อวธารณบุพพท มีรูปวิเคราะห์ว่า ธมฺโม เอว จกฺกํ =
ธมฺมจกฺกํ

นิทฺทรณํ เป็นอภัยยิภาวสมาส อุปสัคคบุพพะ มีรูปวิเคราะห์ว่า ทรตสส อภาโว
นิทฺทรณํ ฯ

๗. มีปัจจัย ๔ ตัว คือ วี, ส, ลี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ.

- (๑) ทฺวาเร นิยฺตุโต ไทวาริโก เป็นตรัตยาที่ตัดทิตลง ณิก ปัจจัย แปลว่า (ชน) ประกอบ
ประกอบในประตุ ชื่อว่าไทวาริกะ (ผู้ประกอบในประตุ)
- (๒) อภิซฺฌก อสฺส ปกฺติ อภิซฺฌากฺ เป็นพหูลัตทิต ลง อาลฺ ปัจจัย แปลว่า อภิซฺฌก
เป็นปกติของชนนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่ามีอภิซฺฌกเป็นปกติ
- (๓) มรฺ อสฺส อตฺถิตฺติ มรฺโร เป็นตทสสตัดิตที่ทิตลง ร ปัจจัย แปลว่า น้ำผึ้งของชนนั้น
มีอยู่ เหตุุนั้น (ชนนั้น) ชื่อว่ามีน้ำผึ้ง (มีรสหวาน) ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๓๗

๑. จงตอบตามแบบ ในประโยคคำถาม ดังต่อไปนี้
 - ก. ลักษณะที่ประกอบพยัญชนะซ้อนกันได้นั้น มีอย่างไร ฯ
 - ข. ในบาลีภาษามีวิธีต่ออะไร ให้เนื่องกันด้วยอะไร เพื่อประโยชน์อะไร ฯ เอตทโวจ, ตสฺมาติห เป็นสนธิอะไร ตัดและต่อ อย่างไร ฯ
๒. จงเติมข้อความที่ถูกต้องตามแบบ ลงในช่องว่าง ในข้อความดังต่อไปนี้
 - ก. นามศัพท์ ในบาลีภาษานั้นท่านแบ่งเป็นลิงค์.....คือ..... ฯ
 - ข. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนามชื่อ.....แบ่งเป็น.....คือ..... ฯ
๓. สัพพนาม เป็นนามประเภทไหน แบ่งเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง ฯ ศัพท์เหล่านี้ คือ ต, เอกจุจ, อมุ เป็นสัพพนามประเภทไหน ฯ
๔. วาจก คือ อะไร แบ่งออกเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง ? และกฺุลบุตรจะกำหนดวาจกได้แม่นยำ ต้องอาศัย อะไรเป็นเครื่องกำหนด จงตอบตามแบบ ฯ
๕. รูปวิเคราะห์ข้างท้ายนี้ เป็นรูป สาธนะ บั้จจยอะไร และแปลว่าอย่างไร คือ
 - ก. ภิกฺขติ สึเลนา-ติ ภิกฺขุ ฯ
 - ข. ทาตพฺพน-ติ เทยฺย ฯ
๖. กัมมธารยสมาส กับ ทิคุสมาส ต่างกันอย่างไร มีอย่างละเท่าไร อะไรบ้าง ฯ สพฺพรตติโสภโณ (จนฺโท), อาคตสมโณ (อาราโม) ปินสมาสอะไร จงเขียนรูปวิเคราะหฺ มาดู ฯ
๗. ตทสฺสตติตทิตฺต มีบั้จจยกี่ตัว คืออะไรบ้าง ฯ มธุโร, อทฺถมเตยฺโย ลงบั้จจยอะไร ในตทิตฺตไทฺน จงเขียนรูปวิเคราะหฺพร้อมทั้งคำแปล มาดู ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้ตอบคำถามตามแบบ ดังต่อไปนี้

ก. มีดังนี้ ในพยัญชนะวรรคทั้งหลาย พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้, พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้, พยัญชนะที่ ๕ สุตวรรคซ้อนหน้า พยัญชนะในวรรคของตนได้ ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ง ซึ่งเป็น ซึ่งเป็นตัวสะกดอย่างเดียว มิได้มีสำเนียงในภาษาบาลี ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ๑

ข. ในบาลีภาษา มีวิธีต่อศัพท์และอักขระ ให้เนื่องกันด้วยอักขระ เพื่อประโยชน์จะย่ออักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท และให้คำพูดสละสลวย ๑

เอตทโวจ เป็นอาเทศนิคคหิตสนธิ, ตัดเป็น เอต-อโวจ, ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ม และ ท ต่อเป็น เอตทโวจ ๑

ตสฺมาติห เป็นอาคมพยัญชนะสนธิ, ตัดเป็น ตสฺมา-อิห, ลง ต อาคม ต่อเป็น ตสฺมาติห ๑

๒. ได้เติมข้อความลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. ท่านแบ่งเป็นลิงค์ ๓ คือ บูลิงค์ เพศชาย ๑ อิตถิลิงค์ เพศหญิง ๑ นปฺสกลิงค์ มิใช่เพศชายมิใช่เพศหญิง ๑

ข. ชื่อ สังขยา ๑ แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยา ๑ ปุรณสังขยา ๑ ๑

๓. เป็นนามสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะเหตุ ๑ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ ปุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ๑

ต เป็น ปฐมบุริส หรือ ประถมบุรุษ (ชายที่ ๑) และเป็น นิยมวิเสสน สัพพนาม ๑

เอกจฺจ เป็นอนิยมวิเสสนสัพพนาม ๑

อมฺ เป็นนิยมวิเสสนสัพพนาม ๑

๔. คือ กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภตติ กาล บท วขณะ บุรุษ ชาติ ดังนี้ จัดเป็น วาจก คือ กล่าวบทที่เป็นประธานของกิริยา, แบ่งเป็น ๕ อย่าง คือ กัตตฺวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาวาจก ๑ เหตุกัตตฺวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ ๑ วาจกทั้ง ๕ นี้กุลบุตรจะกำหนดได้แม่นยำ ก็เพราะอาศัยปัจจัยที่ประกอบเป็นเครื่องกำหนด ๑

๕. ก. ภิกขติ ลีเลนา-ติ ภิกขุ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสลีสละ รู ปัจจัย แปลว่า (ผู้ใด) ย่อมขอโดยปกติ, เหตุนั้น (ผู้หนึ่ง) ชื่อว่าผู้ขอโดยปกติ ฯ

ข. ทาทพฺพนฺ-ติ เทยฺย เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ลง ญย ปัจจัย แปลว่า (สิ่งใด) อันเขา พึงให้ เหตุนั้น (สิ่งหนึ่ง) ชื่อว่าอันเขาพึงให้ ฯ

๖. ต่างกันดังนี้

นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม, บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่น เป็นประธาน ที่ทำนย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมธารยสมาส ฯ นั้น มี ๖ อย่าง คือ วิเสสนปุพฺพปโท, วิเสสนุตฺตรปโท, วิเสสโนภยปโท, วิเสสโนปมปโท, สมภูวณปุพฺพปโท, อวธารณปุพฺพปโท ฯ กัมมธารยสมาส มีสังเขยอยู่ข้างหน้า ชื่อทิสฺมาส ฯ นั้น มี ๒ อย่าง คือ สมทโร, อสมทโร ฯ

สพฺพฺรตฺติโสภณ (จนฺโท) เป็นหุตียาตปฺปฺริสฺสมาส รูปวิเคราะห์ว่า สพฺพฺรตฺติ โสภณ สพฺพฺรตฺติโสภณ (จนฺโท) ฯ

อาคตสมฺณ (อาราโม) เป็นหุตียาพหฺพพิทฺธมาส วิเคราะห์ว่า อาคตา สมณํ ยํ โส อาคตสมฺณ (อาราโม) ฯ

๗. มีปัจจัย ๔ ตัว คือ วี, ส, ลี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ

มธุโร ลง ร ปัจจัย ในตทสฺสตติตฺทิต รูปวิเคราะห์ว่า มธุ อสฺส อตฺถิ-ติ มธุโร แปลว่า น้ำผึ้งของขมนั้น มีอยู่ เหตุนั้น (ขมนั้น) ชื่อว่า มีน้ำผึ้ง (มีรสหวาน) ฯ

อหฺมเตยฺโย ลง ตย ปัจจัย ในปฺรณตฺทิต รูปวิเคราะห์ว่า อหฺมณ ตติโย อหฺมเตยฺโย แปลว่า ที่ ๓ ทั้งทั้ง ชื่อว่า อหฺมเตยยะ (๒ กับครั้ง) ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘

๑. บาลีไวยากรณ์นี้ แบ่งเป็น.....ภาคก่อน คือ..... ๑
๒. คำพูดที่ท่านจัดเป็นลิงค์ และ วขณะ ดังนั้นต้องอาศัย.....ช่วยอุปถัมภ์ ๑
 วิภัตตินั้นมี.....ตัว แบ่งเป็น.....๑
๓. อุปสัคนั้น สำหรับใช้.....นาม และ กิริยา ให้.....ขึ้น ๑
 นิบาตนั้น สำหรับลง.....นามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง ๑
 ปัจจัยนั้น ลงท้าย เป็นเครื่องหมาย.....๑
๔. ศัพท์กล่าวกริยา คือ.....เป็นต้นว่า.....
 ชื่อว่า.....ใน.....นั้น ท่านประกอบ.....ให้ชัดเจน ๑
๕. กิตกันั้นแบ่งออกเป็น.....ก่อน คือ เป็น.....อย่าง ๑ เป็น.....อย่าง ๑
 กิตกัทั้ง.....อย่างนี้ ล้วนมี.....เป็นที่ตั้งทั้งสิ้น ๑
๖. สมาสในบาลีภาษา ว่าโดยกิจมี.....อย่าง คือ สมาส.....เสียแล้ว
 เรียกว่า.....สมาส.....วิภัตติ เรียกว่า.....๑
๗. ตัทธิตนั้น โดยสังเขปแบ่งออกเป็น.....คือ.....๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. บาลีไวยากรณ์นี้แบ่งเป็น ๔ ภาคก่อน คือ อักษรวิธี ๑ วจีภาค ๑ วากยสัมพันธ์ ๑ จินดลक्षणะ ๑ ฯ
 ๒. คำพูดที่ท่านจัดเป็นลิงค์และวจนะดังนี้ นั้น ต้องอาศัยวิภัติติ ช่วยอุปถัมภ์ ฯ
 วิภัติตินั้นมี ๑๔ ตัวแบ่งเป็นเอกวจนะ ๗ พหุวจนะ ๗ ดังนี้

	เอกวจนะ	พหุวจนะ
ปจมา ที่ ๑	ลี	โย
ทุติยา ที่ ๒	อํ	โย
ตติยา ที่ ๓	นา	หิ
จตุตถิ ที่ ๔	ส	นํ
ปญจมี ที่ ๕	สฺมา	หิ
ฉกฺชี ที่ ๖	ส	นํ
สตุตมี ที่ ๗	สฺมี	สุ

๓. อุปสัคนั้น สำหรับใช้นำหน้านามและกิริยา ให้วิเศษขึ้น ฯ นิบาตนั้น สำหรับลงในระหว่างนามคัพท์บ้าง กิริยาคัพท์บ้าง ฯ ปัจจัยนั้น ลงท้ายนามคัพท์เป็นเครื่องหมายวิภัติติบ้าง ลงท้ายธาตุเป็นเครื่องหมายกิริยาบ้าง ฯ
 ๔. คัพท์กล่าวกิริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อว่า อาชยาต ในอาชยาตนั้น ท่านประกอบ วิภัติติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจน ฯ
 ๕. กิตกันั้น แบ่งออกเป็น ๒ ก่อน คือ เป็นนามคัพท์อย่าง ๑ เป็นกิริยาคัพท์อย่าง ๑ กิตกัทั้ง ๒ อย่างนี้ ล้วนมีธาตุเป็นที่ตั้งทั้งสิ้น ฯ
 ๖. สมาสในบาลีภาษาว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภัติติเสียแล้ว เรียกว่า "ลุตตสมาโส" สมาสที่ท่านยังมิได้ลบวิภัติติ เรียกว่า "อลุตตสมาโส" ฯ
 ๗. ตัทธิตินั้น โดยสังเขปแบ่งออกเป็น ๓ อย่าง คือ สามณฺณตฺตฺธิตํ ภาวตฺตฺธิตํ, อพฺพยตฺตฺธิตํ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อคฺคธรมโฆ วัดเบญจมบพิตร
 สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย.
 ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๙

๑. อักษรที่เหลือจากสระนั้น.....ตัว มี.....เป็นต้น มี.....เป็นที่สุด ชื่อ.....ฯ
๒. ใน.....สนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์.....ครบทั้ง.....ขาดแต่.....อย่างเดียว ฯ
๓. ในปุงลึงค์ ในอิตถิลึงค์ ในนปุงสกลึงค์ มีการันต์เท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ
๔. ในอาชยาดนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานไว้เท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ
๕. ปัจจัยสำหรับประกอบนามกิตกนั้น จัดเป็นกี่พวก ? อะไรบ้าง ฯ
๖. ตัปฺปฺริสสมาสนี้ มีกี่อย่าง ? อะไรบ้าง ฯ
๗. เมื่อลงปัจจัยที่มี.....ถ้าสระอยู่หน้าคัพทเป็น.....ล้วน ไม่มี.....อยู่เบื้องหลัง
ต้อง.....คือ ที่มะ.....เป็น.....วิการ.....เป็น.....อุ.....โอ ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักษรที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อพยัญชนะ ฯ
๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เบื้องต้นครบทั้ง ๘ ขาดแต่ สญโณโค อย่างเดียว ฯ
๓. ในปุงลึงค์ มีการันต์ ๕ คือ อ อิ อี อุ อู ฯ
ในอิติถิลึงค์ มีการันต์ ๕ คือ อา อิ อี อุ อู ฯ
ในนปุงสกลึงค์ มีการันต์ ๓ คือ อ อิ อุ ฯ
๔. ในอาชยาตนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานไว้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้นจำเพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑, กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑, กาลยังมาไม่ถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ
๕. ปัจจัยสำหรับประกอบนามกิตกั้นนั้น จัดเป็น ๓ พวก คือ กิตปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็นกัตตุรูปอย่างเดียว ๑ กิจปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์ที่เป็นกัมมรูปและภาวรูป ๑ กิตกิจปัจจัย สำหรับประกอบกับศัพท์แม่ทั้ง ๓ เหล่า ๑ ฯ
๖. ตัปฺปฺริสสมาสนี มี ๖ อย่าง คือ ทุตฺติยาตปฺปฺริโส, ตตฺติยาตปฺปฺริโส, จตุตฺติตปฺปฺริโส, ปณฺจมีตปฺปฺริโส, ฉฏฐีตปฺปฺริโส, สตฺตมีตปฺปฺริโส ฯ
๗. เมื่อลงปัจจัยที่มี ณ ถ้าสระอยู่หน้าศัพท์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยคอยู่เบื้องหลัง ต้องพยุทธิ์ คือ ทิฆะ อ เป็น อา, วิการ อี เป็น เอ, อุ เป็น โอ ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๐

๑. อะไร ชื่อว่าพยัญชนะ ฯ พยัญชนะวรรคและอวรรค มีอย่างละเท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ
๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร ? อะไรบ้าง ? ตาสาห์ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
- ก. คุณนามแบ่งออกเป็นกี่ชั้น อะไรบ้าง ฯ
 - ข. คุณนามและสัพพนาม เป็นได้กี่ลึงค์ ฯ
 - ค. คำว่า ยโส ในคำว่า ยโส ลหุธา น มชฺเชยฺย เป็นวิภัติอะไร ? ทำตัวอย่างไร ฯ
 - ฌ. บูลิงค์ มีการันต์เท่าไร อะไรบ้าง ฯ
 - ง. ตั้งแต่ ทวี จนถึง อฏฺฐารส เป็นวจนะและลึงค์อะไร ฯ
๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
- ก. ปัจจุบันกาล จัดเป็นเท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ
 - ข. วิภัติหมวตอัชชัตตนิ บอกกาลอะไร ? แปลว่าอย่างไร ฯ
 - ค. กิริยาคัพทใดชื่อเหตุกัมมวจาก ฯ
๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้พร้อมทั้งบอกรูป สาธนะและปัจจัยมาด้วย
- ๑. วิชานาติ สีเลนาติ วิญญู ฯ
 - ๒. ลิกฺขียตีติ ลิกฺขา ฯ
 - ๓. สำนฺณณียติ เอตาयाติ สำนฺณเณา ฯ
๖. ทวันทสมาส กับ วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส แปลกกันอย่างไร ฯ
๗. ภาวตฺถิตี มีปัจจัยเท่าไร ? อะไรบ้าง ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

- ค. กิริยาคัพทโต กล่าวถึงสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลทำ คือ แสดงว่าเป็นกิริยาของสิ่งนั้น
กิริยาคัพทนั้น ชื่อว่า เหตุกัมมมาจาก ฯ
๕. ได้เขียนและบอกดังนี้
๑. (ผู้ใด) ย่อมรู้วิเศษ โดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่า ผู้รู้วิเศษโดยปกติ ฯ
เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในตัสสึละ ลง รุ ปัจจัย ฯ
 ๒. (ธรรมชาติใด) อันหาศึกษา เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ชื่อว่า อันหาศึกษา ฯ
เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ลง อ ปัจจัย ฯ
 ๓. (เนื้อความ) อันท่านย่อมพรรณนาพร้อม ด้วยวาจานั้น เหตุนั้น (วาจานั้น) ชื่อว่า
เป็นเครื่องอันท่านพรรณนาพร้อม (แห่งเนื้อความ) ฯ เป็นกัมมรูป กรณสาธนะ
ลง ยุ ปัจจัย ฯ
๖. แปรกันอย่างนี้ วิเสสโนภยบท เป็นบทวิเสสนะทั้ง ๒ บท ทวันทวสมาส เป็นบท
ประธานทั้งสิ้น ฯ
๗. มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตุต ญย ตุตน ตา ณ กณ ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

๑. ในเบื้องต้น ผู้ศึกษาบาลีจำเป็นต้องมีความเข้าใจในเรื่องของไวยากรณ์ให้ดีเสียก่อน อยากทราบ ว่าอักษรวิธีว่าด้วยอะไร จัดเป็น ๒ อย่างนี้ มีอะไรบ้างในแต่ละอย่าง กล่าวถึงเรื่องอะไร ฯ
๒. ในพหุญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง อิจฺเจว เป็นสนธิอะไร ตัดและต่อ อย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. นามศัพท์ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งเป็นกี่ลิงค์ อะไรบ้าง ฯ
 - ข. ลิงค์ที่จัดตามสมมตินั้นหมายความว่าอย่างไร ยกอุทาหรณ์มาดูด้วย ฯ
 - ค. จงยกตัวอย่างนามนามที่เป็นลิงค์เดียวมาดูอย่างละ ๕ ศัพท์ ฯ
๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. วิภัติอาชยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไร ฯ
 - ข. วิภัติอาชยาตจัดเป็นกี่หมวด และในหมวดนั้น ๆ บอกกาลอะไร ฯ
๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบนามกิตกั้นนั้น จัดเป็นกี่หมวด และแต่ละพวกมีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ
๖. สัมภาวนบุพพบท กับ อวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส ท่านแสดงลักษณะของบทหน้า และบทหลัง ต่างกันอย่างไร จงยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ฯ
๗. ในโคตตตัทธิตมมีปัจจัยกี่ตัว อะไรบ้าง ปัจจัยเหล่านั้น เมื่อลงแล้ว ต้องทำอย่างไรบ้าง ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑ ฯ
๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริยาปรกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ สกฺโข ๑

อิจุแจว เป็นอาเทสพยัญชนะสนธิ ตัดเป็น อิติ - เอว ถ้าสระอยู่หลัง แปลง ตี ที่ท่านทำเป็น ตย แล้วให้เป็น จจ ต่อเป็น อิจุแจว ฯ

๓. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้ คือ

ก. นามศัพท์ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งเป็นลิงค์ ๓ คือ ปุลิงค์ เพศชาย ๑ อิตถิลิงค์ เพศหญิง ๑ นปฺสกลิงค์ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑ ฯ

ข. ลิงค์ที่จัดตามสมมตินั้น หมายความว่า เหมือนหนึ่งกำเนิดสตรีสมมติให้เป็นปุลิงค์ และของที่ไม่มีวิญญานสมมติให้เป็นปุลิงค์และอิตถิลิงค์ อุทาหรณ์ ทาโร เมียสมมติให้เป็นปุลิงค์ ปเทโส ประเทศ สมมติให้เป็นปุลิงค์ ภูมि แผ่นดิน สมมติให้เป็นอิตถิลิงค์ ฯ

ค. ตัวอย่างนามนามที่เป็นลิงค์เดียวอย่างละ ๕ ศัพท์ ดังนี้ คือ

ปุลิงค์	๑. อมโร	เทวดา	๒. อาทิจฺโจ	พระอาทิตย์
	๓. อินฺโท	พระอินทร์	๔. อีโส	คนเป็นใหญ่
	๕. อุทฺธิ	ทะเล		
อิตถิลิงค์	๑. อจฺฉวา	นางอัปสร	๒. อาภา	รัศมี
	๓. อิทฺธิ	ฤทธิ์	๔. อีสํ	งอนไถ
	๕. อุฟุ	ดาว		
นปฺสกลิงค์	๑. อญฺค์	องค์	๒. อารมฺมณํ	อารมณ
	๓. อิณํ	หนี้	๔. อิริณํ	ทุ่งนา
	๕. อุทกํ	น้ำ ฯ		

๔. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้ คือ

ก. วิภัตติอาชยาต เป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ ฯ

- ข. วิภัติอาขยาตจัดเป็น ๘ หมวด และในหมวดนั้น ๆ บอกกาลดังนี้ คือ
วัตตมานาวิภัติ	บอกปัจจุบันกาล
ปัญจมีวิภัติ	บอกความบังคับ, ความหวัง, และความ อ่อนนอน เป็นต้น
สัตตมีวิภัติ	บอกความยอมตาม, ความกำหนด, และความรำพึง เป็นต้น
ปโรทชาวิภัติ	บอกอดีตกาลไม่มีกำหนด
หิยัตตนิวิภัติ	บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้
อัชชัตตนิวิภัติ	บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้
ภวิสสันติวิภัติ	บอกอนาคตกาลแห่งปัจจุบัน
กาลาติปัตติวิภัติ	บอกอนาคตกาลแห่งอดีต ฯ

๕. ปัจจัยสำหรับประกอบนามกิตกัณัน จัดเป็น ๓ พวก และแต่ละพวกมีปัจจัย ดังนี้

- ๑) กิตปัจจัย อย่างนี้ กุ วิ ณี ญุ ฑู ฐู
- ๒) กิจปัจจัย อย่างนี้ ช ญย
- ๓) กิตกิจปัจจัย อย่างนี้ อ อิ ณ เฑว ติ ฑู ยุ ฯ

๖. สัมภาวนบุพพบท กับ อวชารณบุพพบท กัมมชารยสมาส ท่านแสดงลักษณะของบทหน้า และบทหลังต่างกัน ดังนี้ คือ สัมภาวนบุพพบท มีบทหน้าอันท่านประกอบด้วย อิติ คัพพ์ บทหลังเป็นประธาน ดังนี้

ชตติโย (อห) อิติ มาโน = ชตติยมาโน มานะว่า (เราเป็น) กษัตริย์

สตโต อิติ สญญา = สตตสญญา ความสำคัญว่าสัตว์

ส่วนอวชารณบุพพบท มีบทหน้าอันท่านประกอบด้วย เอว คัพพ์ (เพื่อจะห้ามเนื้อความอื่นเสีย)

ปญญา เอว ปไซโต = ปญญาปไซโต (ประทีป) อันโพล่งทั่วคือปัญญา

พุทฺธ เอว รตฺนํ = พุทฺธรตฺนํ รัตนะคือพระพุทฺธเจ้า ฯ

๗. ในโคตตตทริตมีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ ฌายน ฌมาน ฌเญย ฌิ ฌิก ฌว ฌเระ ปัจจัย เหล่านั้นเมื่อลงแล้ว ต้องทำอย่างนี้ คือ ถ้าสระอยู่หน้าคัพพ์เป็นรัสสะล้วน ไม่มีพยัญชนะ สันโยคอยู่เบื้องหลังต้องพทุทธิ คือ ทิฆะ อ เป็น อา วิการ อิ เป็น เอ อุ เป็น โอ เว้นไว้แต่สระที่อยู่หน้าคัพพ์เป็นรัสสะมีพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง หรือเป็นทิฆะไม่ต้องพทุทธิ และพยัญชนะคือ ณ นั้น ต้องลบเสีย คงไว้แต่สระที่ ณ อาศัยและสระพยัญชนะอื่น ๆ ฯ

พระราชเวที พุทธมวโส วัดเบญจมบพิตร

สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย.

ตรวจแก้.

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒

๑. พยัญชนะในบาลีภาษา มีเท่าไร ฯ พยัญชนะไหนจัดเป็น อโหสยะ, โหสยะ, ลีลิต และ ธนิต ฯ
๒. อาเทสสนธิกิริยาปกรณในสระสนธิแบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง ฯ โหนต์ เป็นสนธิอะไร ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. สัพพนาม คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
 - ข. ย, อญณ, ตุมห จัดเป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ
๔. ธาตุคืออะไร ฯ ท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด อะไรบ้าง ฯ
๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. คัพทฺเช่นไร ชื่อว่า กัตตุสาธนะ และ กรณสาธนะ ฯ สาธนะเหล่านี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ
 - ข. กิตฺปัจจย ในกิริยากิตฺก มีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ ปัจจยไหน บอกกาลอะไร ฯ
๖. อะไรชื่อว่าอัพยयीภาวสมาส ฯ และอัพยयीภาวสมาสนั้นมีเท่าไร อะไรบ้าง ฯ จตุทฺทิสํ, กตฺปุณฺณ (บุรีโส) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ
๗. สมุหัตถธิต มีปัจจยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. มี ๓๓ ตัว พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฎ ฏ, ต ถ, ป ผ, และ ส ๑๑ ตัวนี้ จัดเป็น อโสมสะ
 พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฌ ง, ช ฌ ฌ, ฑ ฌ ฌ, ท ฌ ฌ, พ ฌ ฌ และ ย ร ล ว ห ฬ ๒๑ ตัวนี้ เป็นโสมสะ
 พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๓ ในวรรคทั้ง ๕ เป็น ลิลิต
 พยัญชนะที่ ๒ ที่ ๔ ในวรรค ทั้ง ๕ เป็น ธนิต ในคัมภีร์กัจจายนเมทแสดงไว้ว่า พยัญชนะที่สุตวรรค ๕ ตัว ก็เป็น ลิลิต ฯ
๒. แบ่งเป็น ๒ คือ แปลงสระเบื้องหน้า ๑ แปลงสระเบื้องหลัง ๑ โนเหตุ เป็นสระสนธิ ตัดเป็น โนหิ - เอตฺ ลบสระหน้า คือ อิ ที่สุดแห่งศัพท์ โนหิ เสีย ต่อเป็น โนเหตุ ฯ
๓. ตอบคำถามนั้นต่อไปนี้
 - ก. สัพพนาม คือ ชื่อสำหรับใช้แทนนามนาม ที่ออกชื่อมาแล้วเพื่อจะไม่ให้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะเหตุ มี ๒ คือ บุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ
 - ข. ย, อญญ จัดเป็นวิเสสนสัพพนามชนิด อนินยม ย ศัพท์นั้น พิจารณาเห็นว่า ไม่เป็น อนินยม แท้ทีเดียว เพราะเข้ากับ ตุมห, อมุห ศัพท์ก็ได้ แต่เมื่อประสมค์ แปล ย ศัพท์ว่า "ใด" แล้วก็ดูเหมือนเป็น อนินยม แท้ ตุมห จัดเป็น บุริสสัพพนาม ฯ
๔. คือ กิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ท่านรวบรวมไว้เป็น ๘ หมวด คือ
 ๑. หมวด ภู ชาติ ๒. หมวด รุช ชาติ ๓. หมวด ทิว ชาติ
 ๔. หมวด ลู ชาติ ๕. หมวด กี ชาติ ๖. หมวด คห ชาติ
 ๗. หมวด ตน ชาติ ๘. หมวด จรู ชาติ ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๓

๑. บาลีไวยากรณ์ แบ่งเป็น ๔ ภาค มีอะไรบ้าง ๑ และในภาคนั้น ๆ ว่าด้วยเรื่องอะไร ๑
๒. อะไร เรียกว่าสนธิ ๑ ในสนธิ การต่อมี ๒ อย่าง อะไรบ้าง จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ๑
๓. จงแจก อาจริย (อาจารย์) ด้วย อ การันต์ในมูลี ซึ่งมิวิธีแจกอย่าง บุริส (บุรุษ) มาดู ๑
๔. อะไร ชื่อว่าอาชยต ๑ ในอาชยตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ๑
 จงเขียนวิภัติหมวตกาลาติปัตติ ฝ่ายปรัสสพ มาดู ๑
๕. ข้อความว่า “วิภัติแห่งกริยาภิตรงนั้น ไม่มีแผนกหนึ่งเหมือนวิภัติอาชยต ใช้วิภัตินาม ถ้านามศัพท์เป็นวิภัติและวจะอันใด กริยาภิตรงก็เป็นวิภัติและวจะอันนั้นตาม” เท่าที่ท่านอธิบายไว้อย่างนี้ ขอให้ยกตัวอย่าง (ตามแบบ) มาให้ดู ๒ ตัวอย่าง ๑
๖. อะไร ชื่อว่า ทวันทสมาส ๑ ทวันทสมาสนั้นมี ๒ อย่าง อะไรบ้าง จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ๑
๗. ในอพยยัตถิต มีปัจจัย ๒ ตัว คืออะไร ๑ ในปัจจัยทั้ง ๒ ตัวนั้น มีวิธีใช้อย่างไร จงยกตัวอย่างมาประกอบด้วย ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. มีอักษรวิธี ๑, วจิวภาค ๑, วากยสัมพันธ์ ๑, ฉันทลักษณ์ ๑ ฯ

(๑) อักษรวิธี ว่าด้วย อักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธานแสดงชื่ออักษรที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้ง ฐานกรณ์ สन्ธิ ต่ออักษรอยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน

(๒) วจิวภาค แบ่งคำพูด ออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม อพยยศัพท์ สมาส ตัทธิศ อาชยาต กิตก์

(๓) วากยสัมพันธ์ว่าด้วยการก และประพันธ์ผูกคำพูดที่แบ่งไว้ในวจิวภาคให้เข้าเป็นประโยคอันเดียวกัน

(๔) ฉันทลักษณ์ แสดงวิธีแต่งฉันท คือคำอาที่ป็นวรรณเพทธี และมาตราเพทธี ฯ

๒. ในภาษาบาลี มีวิธีต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องด้วยอักขระเพื่อจะย่ออักขระให้น้อยลงเป็นอุปการะในการแต่งฉันทและให้คำพูดสละสลวย เรียก สन्ธิ ฯ การต่อมี ๒ อย่าง คือ ต่อศัพท์ที่มีวิภตติให้เนื่องด้วยศัพท์ที่มีวิภตติ เหมือน จตุตทาโร อิม ต่อเข้าเป็น จตุตทาโรเม เป็นต้น อย่าง ๑ ต่อบทสมาสย่ออักษรให้น้อยลง เหมือน กต อุปกาโร ต่อเข้าเป็น กโตปกาโร เป็นต้น อย่าง ๑ ฯ

๓. แจก อาจารย์ (อาจารย์) ด้วย อ การ์นต์ ในปูลังค์ ดังนี้

	เอกวจน์	พหูวจน์
ป.	อาจารย์	อาจารย์า
ทุ.	อาจารย์	อาจารย์เ
ต.	อาจารย์น	อาจารย์เหิ อาจารย์เภ </td
จ.	อาจารย์สุส อาจารย์าย อาจารย์ตุถ	อาจารย์าน
ปญ.	อาจารย์สุมา อาจารย์มฺหา อาจารย์ยา	อาจารย์เหิ อาจารย์เภ </td
ฉ.	อาจารย์สุส	อาจารย์าน
ส.	อาจารย์สุมี อาจารย์มฺหิ อาจารย์เย	อาจารย์เยสุ
อา.	อาจารย์	อาจารย์า

๔. คัพทกถาลักขณ คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม พุด คิด ชื่อว่า อาชยาต ๑ ในอาชยาตนั้น ท่านประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วณะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจัย ๑

กาลาติปตติ ฝ่ายปรัสนสท	
เอก.	พหู.
สุสา	สุสสุ
สุเส	สุสถ
สุส	สุสสมา.

๕. ภิกขุ คามะ ปิณฑาย ปวิฏโจ ภิกขุ เข้าไปแล้ว สู่บ้าน เพื่อก่อนข้าว เย เกจิ พุทฺธ สรรณ คตา เส (ชน ท.) เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ถึงแล้ว ซึ่งพระพุทฺธเจ้า ว่าเป็นที่ระลึก หรือ เอกํ ปุริสํ ฌตฺตํ คเหตุวา คจจนฺตํ ปสฺสามิ (ข้า) เห็นซึ่งบุรุษคนหนึ่ง ถือซึ่งร่มไปอยู่ ๑
๖. นามนามตั้งแต่ ๒ คัพทขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อทวันทวสมาส ในทวันทวสมาสนั้น มี ๒ อย่าง คือ สมาหาโร อสมาหาโร

สมาหาระ อย่างนี้ สมโถ จ วิปัสสนา จ สมถวิปัสสน

สมถะด้วย วิปัสสนาด้วย ชื่อสมถะและวิปัสสนา ๑ (ตอบตัวอย่างอื่นในแบบก็ได้)

อสมาหาระ อย่างนี้ จนฺทิมมา จ สุริโย จ จนฺทิมสุริยา

พระจันทร์ด้วย พระอาทิตย์ด้วย ชื่อพระจันทร์และพระอาทิตย์ ท. ๑ (ตอบตัวอย่างอื่นในแบบก็ได้)

๗. คือ ธา, ถํ ๑ มีวิธีใช้อย่างนี้

ธา ปัจจัย ลงในประการ หลังสัพพนาม อย่างนี้ ยธา ประการใด ตธา ประการนั้น สัพพธา ประการทั้งปวง เป็นต้น ๑

ถํ ปัจจัย ลงในประการ หลัง กิ และ อิม อย่างนี้ กถํ ประการไร, อย่างไร, อิตถํ ประการนี้, อย่างนี้ ๑

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

๑. คำว่า อักษร ๆ นั้น ว่าตามที่นักปราชญ์ ท่านประสงค์แบ่งเป็นกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ
๒. พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่าอะไร ฯ ที่มีเสียงไม่ก้อง เรียกว่าอะไร ฯ
๓. นามนามแบ่งเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง ฯ
๔. ในกิริยาอาชยาดนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้กี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ
๕. กิตกันั้น เป็นชื่อของศัพท์ประเภทไหน ฯ มีกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ
๖. กัมมชารยสมาส ได้แก่ศัพท์ประเภทไหน ฯ
๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักษรว่าตามทีนักปราชญ์ท่านประสงค์ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ เป็นเสียงอย่างหนึ่ง เป็นตัวหนังสืออย่างหนึ่ง ฯ
๒. พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่า โสสะ พยัญชนะที่มีเสียงไม่ก้อง เรียกว่า อโสมสะ ฯ
๓. นามนาม แบ่งเป็น ๒ คือ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ
๔. ในกิริยาอาชยาดนั้น แบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๓ คือ
 - กาลที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เรียกว่า ปัจจุบันกาล ๑
 - กาลล่วงแล้ว เรียกว่า อดีตกาล ๑
 - กาลยังมาไม่ถึง เรียกว่า อนาคตกาล ๑ ฯ
๕. กิตกันั้น เป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบด้วยปัจจัยหมู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมาย เนื้อความของนามศัพท์และกิริยาศัพท์ที่ต่าง ๆ กัน มี ๒ อย่าง คือ เป็นนามศัพท์อย่าง ๑ เป็นกิริยาศัพท์อย่าง ๑ ฯ
๖. กัมมธารยสมาส ได้แก่นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน คือ เป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ คือ เป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธาน ที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อกัมมธารยสมาส ฯ
๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว ตุต, ญย, ตุตน, ตา, ณ, กณ, ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕

๑. พยัญชนะวรรคและอวรรค มีอย่างละเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๒. สन्ธิกิริยาปรกณคืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๓. สัพพนาม คืออะไร ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เอต อญญ อมฺห จัดเป็น สัพพนามชนิดไหน ฯ
๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้ กิริยาศัพท์ใดกล่าว.....กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่า เหตุกตตฺวาจก, มีอุทาหรณ์ว่า.....ในเหตุกตตฺวาจกนั้น ลงปัจจัย.....ตัว คือ.....
๕. ปัจจัยสำหรับประกอบกับกิริยาภิตก จัดเป็นกี่พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยอะไรบ้าง ฯ บอกกาลอะไร ฯ
๖. อะไรชื่อว่าวันทวสมาส ฯ และวันทวสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จนฺทิมสุริยา, สมถวิปสฺสนํ จัดเป็นอย่างไรน ฯ
๗. ในสฏฐตฺทิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปณฺทิตฺตโร, เสยฺโย, เชฏฺโฏ ลงปัจจัยตัวไหน ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะวรรค มี ๒๕ ตัว พยัญชนะอวรรค มี ๘ ตัว ๑ พยัญชนะวรรคมี ๒๕ ตัว คือ

ก	ข	ค	ฌ	ง	เรียกว่า	ก	วรรค
จ	ฉ	ช	ฌ	ณ	เรียกว่า	จ	วรรค
ฎ	ฏ	ท	ฒ	ณ	เรียกว่า	ฎ	วรรค
ด	ถ	ท	ธ	น	เรียกว่า	ด	วรรค
ป	ผ	พ	ภ	ม	เรียกว่า	ป	วรรค

 พยัญชนะอวรรค ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห ฬ ๑
๒. สนธิกริยากรณ์ คือวิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ๘ อย่าง ได้แก่ โลโป ลบ ๑, อาเทโส แปลง ๑, อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑, วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑, ปกติ ปกติ ๑, ทิโม ทำให้ยาว ๑, รสส ทำให้สั้น ๑, สณฺโณโค ช้อนตัว ๑ ๑
๓. สัพพนาม คือ ศัพท์สำหรับใช้แทนชื่อคนและสิ่งของที่ออกชื่อมาแล้วข้างต้น เพื่อจะไม่ให้เป็นการซ้ำซาก แบ่งเป็น ๒ คือ บุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ๑ เอต, อญญ เป็น วิเสสนสัพพนาม อมฺห เป็น บุริสสัพพนาม ๑
๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างนั้น ดังนี้ กริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ คือ แสดงว่าเป็นกริยาของผู้ใช้ให้ผู้อื่นทำนั้น กริยาศัพท์นั้น ชื่อ เหตุกัตตุจาก มีอุทาหรณ์ว่า สามิโก สูเทน โอทน์ ปาเจติ นาย ยิง (หรือใช้) พ่อครัว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้างสุกๆ ในเหตุกัตตุจากนั้น ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ เณ, ฌย, ณาเป, ณาปย ๑
๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกริยาภิตก์จัดเป็น ๓ พวกเหมือนนามภิตก์ แต่ละพวกมีปัจจัย ดังนี้

ภิตปัจจัย	อย่างนี้	อนต, ตวนตฺ, ตาวิ
ภิจปัจจัย	อย่างนี้	อนีย, ตพฺพ
ภิตภิจปัจจัย	อย่างนี้	มาน, ต, ตุน, ตวา, ตวาน

อนต, มาน ๒ ตัวนี้ บอกปัจจุบันกาล
 ตวนตฺ, ตาวี, ต, ตุน, ตฺวา, ตฺวาน ๖ ตัวนี้ บอกอดีตกาล
 อนีเย, ตพฺพ ๒ ตัวนี้ บอกความจำเป็น ฯ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อ ทวันทสมาส ทวันทสมาสนั้น มี ๒ อย่าง คือ สมหาโร อสมหาโร จนุติมสุริยา เป็น อสมาทาระ สมถวิปัสสน์ เป็น สมหาทะ ฯ

๗. ในเสฏฐัตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร, ตม, อียิสฺสก, อีย, อิกฺข ฯ
 ปณฺหิตตโร ลง ตร ปัจจัย
 เสยฺโย ลง อีย ปัจจัย
 เขฏโฐ ลง อิกฺข ปัจจัย ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

- ❖❖❖—
๑. อักษรที่ใช้ในภาษาบาลีมีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ พวกไหนได้ชื่อว่าสระ ทีฆะและรัสสะ ๑
 ๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. อะไรเรียกว่าสนธิ ๑
 - ข. ในพจน์ฐานะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑
 ๓. คัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ๑ แบ่งเป็นเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ตั้งแต่ไหนเป็นเอกวจนะอดีตถึงค์
 อย่างเดียว ๑
 ๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. วิภัติหหมวดอัชชัตตนี้ บอกกาลอะไร ๑ แปลว่าอย่างไร ๑
 - ข. ปัจจัยในกัตตวาจกมีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑
 ๕. คัพท์เช่นไรชื่อกรณสาธนะ ๑ และสาธนะนี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ๑ รูปวิเคราะห์
 ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร
 - ก. ธมฺม จรติ สีเลนาติ ธมฺมจารี ๑
 - ข. สยุนฺติ เอตฺถาติ สยน์ ๑
 ๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
 - ก. ปณฺจ อินฺทริยานิ ปณฺจอินฺทริยํ ๑
 - ข. ทรณฺสุส ภาโว นิทฺทณฺ ๑
 - ค. สทุธา เอว ธนํ สทุธานํ ๑
 - ฌ. สณฺหาโต สํเวโค ยสฺส โส สณฺหาตสํเวโค (ชโน) ๑
 - ง. ปตฺโต จ จีวรณฺจ ปตฺตจิวรํ ๑
 ๗. ในชาตาหิตัทธิธ มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ สากุนิโก, ปุริโม, สุมะธโส ลงปัจจัยอะไร ๑
 ในตัทธิธไหน ๑
- ❖❖❖—

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักษรที่ใช้ในภาษาบาลี มี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ, ก ข ค ฌ ง, จ ฌ ช ฌ ฌ, ฎ ฏ ท ฌ ฌ, ต ถ ท ฐ น, ป ผ พ ภา ม, ย ร ล ว ส ห ฬ ๑
อักษร ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ชื่อสระ ๑ สระ ๕ ตัว คือ อ อิ อุ เอ
โอ ชื่อที่มะ ๑ สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อรัสสะ ๑
๒. ตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. วิธีต่อศัพท์และอักษรให้เนื่องกันด้วยอักษร เพื่อจะย่นอักษรให้น้อยลง เป็น
อุปการะในการแต่งฉันท และให้คำพูดสละสลวย เรียก สันธิ ๑
 - ข. ในพยัญชนะสันธิ ได้สันธิกิริยาปกรณ์ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑
ปกติ ๑ สญญโค ๑ ๑
๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนามชื่อ สังขยา ๑ สังขยานั้น แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติ-
สังขยา อย่าง ๑ ปุรณสังขยา อย่าง ๑ ๑ ตั้งแต่ เอกุณวีสติ จนถึง อฏฺจนวติ เป็นเอกวจะ
อิตถิลิงค์อย่างเดียว ๑
๔. ตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. วิภคติหมวดอัชชัตตนิ บอกอดีตกาล ตั้งแต่วันนี้ แปลว่าแล้ว ถ้ามี อ อยู่หน้า
แปลว่า ได้แล้ว ๑
 - ข. ปัจจัยในกัตตุวจาก มี ๑๐ ตัว คือ อ, เอ, ย, ญ, ณา, นา, ญหา, โอ, ฌ,
ณย ๑
๕. ผู้ทำ ๑ ด้วยสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้น ชื่อว่า กรณสาธนะ ๑ กรณสาธนะ ท่านบัญญัติ
ให้แปลว่า เป็นเครื่อง ก็ได้ แปลว่า เป็นเหตุ ก็ได้
 - ก. เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งดัสสีละ ๑
 - ข. เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ๑

๖. บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

- ก. เป็นสมาหาคาริกุสมาส ฯ
- ข. เป็นอภัยยถาวาสมาส อุปสัคคปพพะ ฯ
- ค. เป็นอวธารณบุพพท กัมมธารยสมาส ฯ
- ฅ. เป็นจตุตถัพพพหิสมาส ฯ
- ง. เป็นสมาหารวันทวสมาส ฯ

๗. ในชาดาหิตัตถิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม อีย กีย ฯ สาธุณโก ลง ฦก ปัจจัย
ในตรัตยาหิตัตถิต ฯ ปุริโมลง อิม ปัจจัย ในชาดาหิตัตถิต ฯ สุเมธโส ลง ส ปัจจัย
ในตทสสัตถิตัตถิต ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 - ก. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักษระมี.....คือ.....ฯ
 - ข. พยัญชนะที่มีเสียงก้องเรียกว่า ได้แก่พยัญชนะ.....ฯ
๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. ในสระสนธิ อาเทโส มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
 - ข. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 - ก. คัพพ์เช่นไรเรียกว่าอัพยัคคัพพ์ ฯ
 - ข. นิบาตต่อไปนี้บอกอะไร เสว, พหิทฺธา, อิว, น, สเจ ฯ
๔. บุรุษในอาชยาตมีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จะทราบบุรุษได้ต้องอาศัยอะไร ฯ จงเขียนวิภัติหหมวด อัชชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสพทมาดู ฯ
๕. คัพพ์เช่นไรชื่ออิทธิกรณสาธนะ ฯ และสาธนะนี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ฯ รูปวิเคราะหฺ ต่อไปนี้เป็นรูปและสาธนะอะไร
 - ก. ทุกฺเชน รกฺขียตฺติ ทฺรภฺช ฯ
 - ข. วิเนติ เตนาติ วินโย ฯ
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะหฺต่อไปนี้
 - ก. ฌาณํ จกฺขุ อิว ฌาณจกฺขุ ฯ
 - ข. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต (สตฺโต) ฯ
 - ค. ชีวสฺส ยตฺตโก ปริจฺเจโท ยาวชีว ฯ
 - ฌ. วิโต ราโค ยสฺมา โส วิตราโค (ภิกฺขุ) ฯ
 - ง. นตฺถิ ตสฺส ปฺตฺตาติ อปฺตฺตโก ฯ
๗. ในสมุหตฺตหิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ทฺวาทสฺส, ปณฺณวา, โกสลลฺล ลงปัจจัยอะไร ในตฺตหิตไทน ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

- ก. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระมี ๖ คือ กณฺโฐ คอ, ตาลุ เพตาน, มุทุธา คีระกะกัว่า
ปุมเหงือก กัว่า, ทนฺโต ฟัน, โฏฏโฐ ริมฝีปาก, นาลิกา จมูก ฯ
- ข. พยัญชนะที่มีเสียงก้องเรียกว่า โสสะ ได้แก่พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕
ในวรรคทั้ง ๕ คือ ค ฌ ง, ช ฌ ฌ, ท ฌ ฌ, ท ฐ น, พ ภา ม,
และ ย ร ล ว ห ฬ, ๒๑ ตัวนี้ เป็น โสสะ ฯ

๒. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

- ก. ในสระสนธิ อาเทโส มี ๒ คือ แปลงสระเบื้องหน้า ๑ แปลงสระเบื้องหลัง ๑ ฯ
- ข. ในนิคคหิตสนธิได้สนธิกริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑
ปกติ ๑ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

- ก. ศัพท์อีกจำพวกหนึ่ง จะแจกด้วยวิภัติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง
๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ศัพท์เหล่านี้ เรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ
- ข. เสว นิบาตบอกกาล
พหิทฺธา นิบาตบอกที่
อิว นิบาตบอกอุปมาอุปไมย
น นิบาตบอกปฏิเสธ
สเจ นิบาตบอกปริกัป ฯ

๔. บุรุษในอาชยาศมี ๓ คือ ประถมบุรุษ ๑ มัธยมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑ จะทราบบุรุษได้
ต้องอาศัยวิภัติ ฯ ได้เขียนวิภัติหมวดอัชชัตตนิ เฉพาะฝ่ายปรัสสบท คือ

อักษัตตนิ

ป. อี	อุ
ม. โอ	ตุถ
อุ. อี	มฺหา ฯ

๕. ผู้ทำ ๆ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น เป็นต้นว่า จาน ที่ตั้ง, ที่ยืน, อาสน ที่นั่ง, สยน ที่นอน ชื่อว่า อธิกรณสาธนะ อธิกรณสาธนะนี้เป็นกัตตรูป แปลว่า "เป็นที่" ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า "เป็นที่อันเขา" ฯ

ก. ทุกฺเชน รกฺขียตฺติ ทฺรุษํ ฯ เป็น กัมมรูป กัมมสาธนะ ฯ

ข. วินตฺติ เตนาติ วินโย ฯ เป็น กัตตรูป กรณสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ชื่อ วิเสสโนปมบท กัมมธารยสมาส

ข. ชื่อ ปัญฺจมีตฺตปฺริสสมาส

ค. ชื่อ นิปาตปฺพกะ อํพยฺยิภาวสมาส

ฌ. ชื่อ ปัญฺจมีพฺพพิหิสมาส

ง. ชื่อ น นฺพพบท พฺพพิหิสมาส ฯ

๗. ในสมุหัตถธิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ, ณ, ตา ฯ

ทฺวาทสํ ลง อี ปัจจัย ในปุรณัตถธิต

ปญฺญวํ ลง วณฺตุ ปัจจัย ในตทสสํตถิต

โกสฺสํ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตถิต ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๔๘

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ.....ฯ
 - ข. กรณที่ห้าอักษร มี ๔ คือ.....ฯ
๒. สนธิกริโยปกรณคืออะไร ฯ ในสระสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ไหน ฯ
๔. วิภัติอาขยาต จัดเป็นกี่หมวด ฯ หมวดนั้น ๆ บอกกาลอะไร ฯ
 จงเขียนวิภัติหมวดปัญจมีเฉพาะฝ่ายปรัสบทมาดู ฯ
๕. ปัจจัยสำหรับประกอบกับกริยาภิตก แบ่งเป็นกี่หมวด ฯ อะไรบ้าง ฯ ปัจจัยไหนบอกกาลอะไร ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร ฯ
 - ก. คจฺจนฺติ เอตฺถาติ คติ ฯ
 - ข. ภูณฺชิตพฺพนฺติ โภชนํ ฯ
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
 - ก. สีสฺยจฺ สมฺภูจฺยจฺ สีสฺยสมฺภูจฺ (จาน) ฯ
 - ข. สห มจฺจนฺเรน ยํ วตฺตตฺติติ สมฺจฺจนฺเร (จิตฺต) ฯ
 - ค. สํสาเร ทุกฺขํ สํสารทุกฺขํ ฯ
 - ฉ. สมฺโณ จ พฺราหฺมโณ จ สมณพฺราหฺมณา ฯ
 - ง. อาคตา สมณฺา ยํ โส อาคตสมฺโณ (อาราโม) ฯ
๗. ในโคตตตฺทริต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปุชนีย, สติมา, ทวิธา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตฺทริตไหน ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. อักษรวิธี ว่าด้วยอักษรจัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระ และพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑

ข. กรณที่ทำอักษรมี ๔ คือ ชิวหามชฌม์ ท้ามกลางลัน เป็นกรณของอักขระที่เป็นतालुश्च ๑ ชิวโหปคค์ ถัดปลายลันเข้ามา เป็นกรณของอักขระที่เป็นมูทश्च ๑ ชิวหคค์ ปลายลัน เป็นกรณของอักขระที่เป็นทันตश्च ๑ สกฏฐาน ฐานของตน เป็นกรณของอักขระที่เหลือนอกจากนี้ คือ กณฐश्च โองฐश्च นาสิกัฏฐานश्च ๑ ฯ

๒. สนธิกริยาโยปกรณ คือ วิธีที่เป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ในสระสนธิได้สนธิกริยาโยปกรณ ๗ ฯ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ วิกาโร ๑ ปกติ ๑ ทิม ๑ รสส์ ๑ ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้ ๒ ฯ คือ เอกวจนะ ๑ พหุวจนะ ๑ วจนะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ท้ายศัพท์เหมือนคำว่า ปุริโส ชายคนเดียว เป็นเอกวจนะ ปุริสา ชายหลายคน เป็นพหุวจนะ ฯ

๔. วิภัติอาชยาตจัดเป็น ๘ หมวด ฯ หมวดวตุดตมานา ปญจมี สตุตมี บอกปัจจุบันกาล, หมวดปโรภุชา หิยตุตตนิ อชชตุตตนิ บอกอดีตกาล, หมวดภวิสสนติ กาลาติปตติ บอกอนาคตกาล ฯ ได้เขียนวิภัติหมวด ปญจมี เฉพาะฝ่ายปรัสบท คือ

ปญจมี

	เอก.	พหุ.
ป.	ตุ	อนตุ
ม.	หิ	ถ
อุ.	มิ	ม

๕. ปัจจัยสำหรับประกอบกับกริยาภิกตฺถ์ แบ่งออกเป็น ๓ หมวด ๆ คือ
- กิตปัจจัย มีปัจจัย ๓ ตัว คือ อนุต ตวนตุ ตาวิ ๑
 กิจปัจจัย มีปัจจัย ๒ ตัว คือ อนีย ตพฺพ ๑
 กิตกิจปัจจัย มีปัจจัย ๕ ตัว คือ มาน ต ตุน ตฺวา ตฺวาน ๑
 อนุต มาน บอกปัจจุบันกาล
 อนีย ตพฺพ บอกความจำเป็น
 ตวนตุ ตาวิ ต ตุน ตฺวา ตฺวาน บอกอดีตกาล
- ก. เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ
 ข. เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ
๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ดังต่อไปนี้
- ก. ชื่อ วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส ฯ
 ข. ชื่อ สหบุพพบท พหุพพิทสมาส ฯ
 ค. ชื่อ สัตตमितุปริสสมาส ฯ
 ฉ. ชื่อ อสมาทาร หวันทวสมาส ฯ
 ง. ชื่อ พุติยาพหุพพิทสมาส ฯ
๗. ในโคตตตัทธิมียปัจจัย ๘ ตัว ๆ คือ ณ, ฌายน, ฌาน, ฌะย, ฌิ, ฌิก, ฌว, ฌเณ ฯ
- ปูชนียะ ลง อีย ปัจจัย ใน ฐานตัทธิต
 สติมา ลง มนตุ ปัจจัย ใน ตัทธิสัตตัตตัทธิต
 ทูริธา ลง ธา ปัจจัย ใน วิภาคตัทธิต

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๘

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
ก. พยัญชนะอวารค มี.....ตัว คือ.....ฯ
ข. ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักขระ มี ๖ คือ.....ฯ
๒. จงตอบคำถามต่อไปนี้
ก. สนธิ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
ข. พยัญชนะอาคม มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง
๓. วิภัตินามนั้นมีกี่ตัว ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง
๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้
ก. กิริยาศัพท์เช่นไร ชื่อกัมมวาจก ฯ
ข. ปัจจัยในเหตุกัตตวาจก มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๕. ต ปัจจัยในกิริยาภิตต เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี รุ หรือ ส เป็นที่สุดแปลง ต เป็นอะไร
ได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ฯ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร
ก. ธมมํ วตตุํ สีสลสฺสาติ ธมฺมวาที ฯ
ข. ลิกฺขณํ ลิกฺขา ฯ
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
ก. รณฺโณ ปฺตุโต ราชนฺปฺตุโต ฯ
ข. พุทฺโธ เอว รตนํ พุทฺธรตนํ ฯ
ค. ปฺตุโต จ จีวรณฺจ ปตฺตจิวํ ฯ
ฌ. กตํ ปุณฺณํ เยน โส กตปุณฺณโณ (บุริโส) ฯ
ง. นครสฺส พหิ พหินครํ ฯ
๗. ในตัทธสัตตติตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สฺขิ, อโยมยํ, นาวิโก ลงปัจจัยอะไร ฯ
ในตัทธิตไหน ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. มี ๘ ตัว คือ ย ร ล ว ส ห ฟ อ ๑

ข. คือ กณฺโฏ คอ ๑ ตาสุ เพดาน ๑ มุทุธา คีระชะ หรือปุมเหงือก ๑ ทนฺโต
พิน ๑ โอฏฺโฐ ริมฝีปาก ๑ นาสิกา จมูก ๑ ๑

๒. ได้ตอบคำถาม ดังต่อไปนี้

ก. มี ๓ ๑ คือ สระสนธิ ๑ พยัญชนะสนธิ ๑ นิคคหิตสนธิ ๑ ๑

ข. มี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร ฟ ๑

๓. วิภัตตินามนั้น มี ๑๔ ตัว ๑ แบ่งเป็นเอกวจนะ ๗ พหูวจนะ ๗ ๑

ปฐมา ที่ ๑	ลี	โย
ทุติยา ที่ ๒	อ	โย
ตติยา ที่ ๓	นา	หิ
จตุตถิ ที่ ๔	ส	น
ปณฺจมี ที่ ๕	สุมา	หิ
ฉกฺขี ที่ ๖	ส	น
สทฺตมี ที่ ๗	สมี	สุ

๔. ได้ตอบคำถาม ดังต่อไปนี้

ก. กิริยาศัพท์ใดกล่าวกรรมสิ่งที่บุคคลพึงทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั่นเอง
กิริยาศัพท์นั้น ชื่อกัมมวาทก ๑

ข. ปัจจัยในเหตุกรรมวาทก มี ๔ ตัว ๑ คือ เณ ญย ณาเป ณาปย ๑

๕. ธาตุซึ่งมี ร เป็นที่สุด แปลง ต เป็น ญณ ยกตัวอย่างเช่น ชินฺโน ๑ ธาตุซึ่งมี ส เป็นที่สุด
แปลง ต เป็น ฐจ ยกตัวอย่างเช่น ตฺฐจ ๑

ก. เป็นสมาสรูป ตสฺสีสถานะ ๑

ข. เป็นนารูป ภาวสถานะ ๑

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

- ก. ชื่อฉัญฐิตุปริสสมาส ฯ
- ข. ชื่ออวธารณบุพพท กัมมธารยสมาส ฯ
- ค. ชื่อสมาหารวันทวสมาส ฯ
- ฌ. ชื่อตติยาพหุพิหิสมาส ฯ
- ง. ชื่อนิปาตบุพพท อัပ္พยิภาวสมาส ฯ

๗. มี ปัจจัย ๔ ตัว คือ วี ส ลี อิก อี ร วนุต มนตุ ณ ฯ

- ลูธิ ลง อี ปัจจัย ในตัทธสัทธิตัทธิต ฯ
- อโยมยลง มย ปัจจัย ในปกติตัทธิต ฯ
- นาวิโกลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาหิตัทธิต ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. บาลีไวยากรณ์แบ่งเป็น.....ภาค คือ..... ๗
 - ข. สระมีมาตราเบา.....ตัว คือ.....ชื่อว่า รัสสะ ๗
๒. อาเทสในสระสนธิ มีกี่อย่าง ๗ อะไรบ้าง ๗ ธมฺมณฺจเร เป็นสนธิอะไร ๗
๓. อะไรจัดเป็นนามนาม ๗ แบ่งออกเป็นเท่าไร ๗ อะไรบ้าง ๗ และนามนามนั้น เป็นได้กี่ลึงค์
๔. คัพท์เช่นไร ชื่อว่าอาขยาต ๗ ในอาขยาตนั้นท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ๗ จงเขียนวิภัติกรรมวดวิสสันติ เฉพาะฝ่ายปรัสบทมาดู ๗
๕. คัพท์เช่นไร ชื่อว่ากัตตุสาธนะ ๗ และกัตตุสาธนะนั้นท่านบัญญัติให้ แปลว่าอย่างไร ๗ กิริยากิตก์ คือ ตินฺนเณ, ปมฺชช แปลว่าอย่างไร ๗ สำเร็จรูปมาจากอะไร ๗
๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าอัพยयीภาวสมาส ๗ และอัพยयीภาวสมาณั้น มีเท่าไร ๗ อะไรบ้าง ๗ อนุโตปาสาทํ, นิหฺทรณํ จัดเป็นอย่างไร ๗
๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ๗ อะไรบ้าง ๗ สามณฺณ นาวิกอ, ปุณฺณวา ลงปัจจัยอะไร ๗ ในตัทธิตไหน ๗

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้

ก. แบ่งเป็น ๔ ภาค คือ อักษรวิธี ๑ วจวิภาค ๑ วากยสัมพันธ์ ๑ ฉันทลักษณ์ ๑ ฯ

ข. มี ๓ ตัว คือ อะ อิ อุ ชื่อว่า รัสสะ ฯ

๒. มี ๒ อย่าง คือ แปลงสระหน้า ๑ แปลงสระหลัง ๑ ฯ รมมณฺวเร เป็นอาเทส นิคคหิตสนธิ ฯ

๓. นามที่เป็นชื่อของคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ, จัดเป็นนามนาม, แบ่งออกเป็น ๒ ฯ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ นามนามเป็นได้ ๓ ลิงค์ ฯ

๔. คัพทกถาลวักิริยา คือ ความทำเป็นต้นว่า ยิน เติณ นัง นอน กิน ติม ทำ พุด คิด ชื่อว่า อาชยาด ฯ ประกอบด้วย วิภตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย ฯ

ปรสฺสพทํ

เอก.

พหุ.

ป. สฺสติ

สฺสนฺติ

ม. สฺสสิ

สฺสส

อุ สฺสสามิ

สฺสสาม

๕. คัพทใดเป็นชื่อของผู้ทำ คือ ผู้ประกอบกิจยานั้น เป็นต้นว่า กุมภกาโร ผู้ทำซึ่งหม้อ คัพทนั้น ชื่อว่า กัตตุสาธนะ ฯ ให้แปลว่า ผู้ ถาลงในอรรถแห่งตัสสึละ แปลว่า ผู้ - โดยปกติ ฯ ตินฺนุโณ แปลว่า ข้ามแล้ว ปมฺชฺช แปลว่า ประมาทแล้ว ฯ

- ตินฺนุโณ สำเร็จรูปมาจาก ตฺร ธาตุ ในความข้าม ต ปัจจัย ธาตุมี ร เป็นที่สุด อยู่หน้า แปลง ต เป็น ณฺณ แล้วลบที่สุดธาตุเสีย ลง อิ อาคม ต้นธาตุ ฯ

- ปมฺชฺช สำเร็จรูปมาจาก ป บพหน้า มฺท ธาตุ ในความประมาท ตฺวา ปัจจัย อุปสัคอยู่หน้า แปลง ตฺวา เป็น ย ธาตุที่มี ท เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุ เป็น ชฺช ฯ

๖. สมาส ที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่อว่า อัပ္พยัภาวสมาส ๑ มี ๒ อย่าง คือ อุปสัคค-
 ุปพพะกะ ๑ นิปาตอุปพพะกะ ๑ ๑ อนโตปาสาทิ จัดเป็น นิปาตอุปพพะกะ, นิทุทรถ์ จัดเป็น
 อุปสัคคอุปพพะกะ ๑

๗. มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตต, ญย, ตตฺถ, ตา, ณ, กุณ ๑

- สามณฺณํ ลง ญย ปัจจัย ใน ภาวตัทธิต ๑
- นาวิโก ลง ณิก ปัจจัย ใน ตรตยาทิตัทธิต ๑
- ปุณฺณวา ลง วณฺตุ ปัจจัย ใน ตทสสํตติตัทธิต ๑

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๔๔

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. สระที่เป็น.....ชื่อ ครุ มีเสียงหนัก ๑
 - ข. ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า ทนุโตฏฐโซ ๑
๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง ๑ เอตทโวจ เป็นสนธิอะไร ๑
๓. อะไรจัดเป็นคุณนาม ๑ แบ่งเป็นเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑
๔. ธาตุคืออะไร ๑ ธาตุนั้นท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ๑ อะไรบ้าง ๕. ในกริยาภิัตก์ แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร ๑ และแบ่งให้ละเอียดออกอีกเป็นเท่าไร ๑ อะไรบ้าง
๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าพหุพพิทสมาส ๑ และพหุพพิทสมาสนั้น มีเท่าไร อะไรบ้าง ๑ รูปวิเคราะห์ต่อไปนี จัดเป็นพหุพพิทสมาสอะไร ๑
 - ก. วิโต ราโค ยสฺมา โส วิตราโค (ภิกขุ) ๑
 - ค. อาคตา สมณา ยํ โส อาคตสมณเ (อาราโม) ๑
๗. ในอภัยยัตถิต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ สหายตา ลงปัจจัยอะไร ๑ ในตัทธิตไหน ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒

เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
 - ก. สระที่เป็นรัสสะ มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลังชื่อ ครุ มีเสียงหนัก ๑
 - ข. ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ พันและริมฝีปากเรียกว่า ทนฺโตฏฺฐโช ๑
๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑ ปกติ ๑ ๑
เอตทโวจ เป็นอาทสนนิคคหิตสนธิ ๑
๓. นามที่แสดงลักษณะของนามสำหรับหมายถึงรู้ว่า นามนามนั้นดีหรือชั่ว เป็นต้น จัดเป็น
คุณนาม ๑ แบ่งเป็น ๓ ชั้นคือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ ๑
๔. ธาตุคือกิริยาศัพท์ที่เป็นมูลราก ๑ จัดไว้เป็น ๘ หมวด คือ หมวด ภู ธาตุ ๑ หมวด รฐ ธาตุ ๑
หมวด ทิว ธาตุ ๑ หมวด สุ ธาตุ ๑ หมวด กี ธาตุ ๑ หมวด คหุ ธาตุ ๑ หมวด ตนุ ธาตุ ๑
หมวด จรุ ธาตุ ๑ ๑
๕. ในกิริยาภิตกแบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๒ ๑ แบ่งให้ละเอียดอีก ปัจจุบันกาลแบ่งเป็น
๒ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันไกล้อนาคต ๑
อดีตกาลแบ่งเป็น ๒ คือ ส่วงแล้ว ๑ ส่วงแล้วเสร็จ ๑ ๑
๖. สมาสที่มีบทอื่นเป็นประธาน ชื่อ พหุพพิทิสมาส ๑ พหุพพิทิสมาส นั้นมี ๖ อย่างคือ
หุตียาพหุพพิทิสมาส ๑ ตติยาพหุพพิทิสมาส ๑ จตุตถิพหุพพิทิสมาส ๑ ปัญจมี-
พหุพพิทิสมาส ๑ ฉัฏฐีพหุพพิทิสมาส ๑ สัตตมีพหุพพิทิสมาส ๑ ๑
 - ก. จัดเป็นปัญจมีพหุพพิทิสมาส ๑
 - ข. จัดเป็นหุตียาพหุพพิทิสมาส ๑
๗. ในอัยยัตถิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ ธา ถ์ ๑ สหายตา ลง ตา ปัจจัย ในาวัตถิต ๑

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
"อักขระที่เหลือจากสระมี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อ.....
แปลว่า.....มี.....ตัว แบ่งเป็น.....พวก คือ....."ฯ
๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ โนหตุ เป็น
สนธิอะไร ฯ
๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่า อัพยศัพท์ ฯ ได้แก่ศัพท์จำพวกไหนบ้าง ฯ เฉพาะ
อุปสัคใช้อย่างไร ฯ
๔. อะไรจัดเป็นวาจก ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัตติหมวด
อักษัตตนิ เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาตุ ฯ
๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าอธิกรณสาธนะ ฯ และอธิกรณสาธนะนั้นท่านบัญญัติ
ให้แปลว่าอย่างไร ฯ กิริยาภิดก คือ หนูโจ, ปหาข แปลว่าอย่างไร ฯ
สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ
๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าทวันทวสมาส ฯ และทวันทวสมาณั้น มีเท่าไร ฯ
อะไรบ้าง ฯ สมณพราหมณา, ปตตจิวร จัดเป็นอย่างไร ฯ
๗. ในสมุหัตถธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ชนดา, สติมา, จตุตุโถ
ลงปัจจัยอะไร ฯ ในัตถธิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้
อักษรที่เหลือจากสระมี ก เป็นต้น มีนิคหิตเป็นที่สุด ชื่อพยัญชนะ
แปลว่า ทำเนื่อความให้ปรากฏ มี ๓๓ ตัว แบ่งเป็น ๒ พวก คือ วรรค ๑
อวรรค ๑ ฯ
๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์ ๗ อย่าง คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑
วิกาโร ๑ ปกติ ๑ ทีโฆ ๑ รสฺส ๑ ฯ โนหตุ เป็นโลปะสระสนธิ ฯ
๓. ศัพท์ที่จะแจกด้วยวิภคิตทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้
คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ศัพท์เหล่านี้เรียกว่า อพยยศัพท์ ฯ ได้แก่ศัพท์จำพวก
อุปสัคบ้าง นิบาตบ้าง ปังจยบ้าง ฯ เฉพาะอุปสัค ใช้นำนำนามและกริยา
ให้วิเศษขึ้น เมื่อนำนำนามมีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากริยา มีอาการ
คล้ายกริยาวิเศษณะ ฯ
๔. กริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภคิตี กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ ดังนี้
จัดเป็นวาจก ฯ มี ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑
เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ วิภคิตีหมวดอชฺชัตตนี เฉพาะฝ่ายปรัสสบท
ดังนี้

	เอก.	พหู.
ป.	อี	อุ
ม.	โอ	ตุ
อุ.	อี	มฺหา ฯ

๕. ผู้ทำๆ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น เป็นต้นว่า ฐาน ที่ตั้ง ที่ยืน ชื่อว่า
อธิกรณสาธนะ ฯ และอธิกรณสาธนะท่านบัญญัติให้แปลว่า เป็นที่....
ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า เป็นที่อันเขา ฯ ภูโธ แปลว่า ร่าเริงแล้ว ปหาย
แปลว่า ละแล้ว ฯ ภูโธ สำเร็จรูปมาจาก หสฺ ชาติ ในความหัวเราะ
ต ปังจยฺ ชาติมี สฺ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ต เป็น ฏฺ แล้วลบที่สุดชาติ ฯ
ปหาย สำเร็จรูปมาจาก ป บทหน้า หา ชาติ ในความละ ตฺวา ปังจยฺ
อุปสกลอยู่หน้าแปลง ตฺวา เป็น ย ฯ
๖. สมាสนที่มีนามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า
ทวันทวสมาส ฯ และทวันทวสมาสนั้น มี ๒ อย่าง คือ สมาหระ ๑
อสมาหระ ๑ ฯ สมณพราหมณา จัดเป็นอสมาหระ ปตฺตจิวฺร จัดเป็น
สมาหระ ฯ
๗. ในสมุหัตถธิต มีปังจยฺ ๓ ตัว คือ กณฺ ฌ ตา ฯ ชนตา ลง ตา ปังจยฺ
ในสมุหัตถธิต ฯ สติมา ลง มนฺตุ ปังจยฺ ในคทสฺสัดติตถธิต ฯ จตุตฺโถ
ลง ถ ปังจยฺ ในปุรณตถธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๕๐

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. สระที่เป็น.....ชื่อลหุ มีเสียงเบา ๑
 - ข. อักษร ๘ ตัวนี้ คือ.....เกิดในคอ เรียกว่า กณฺจชา ๑
๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรรมเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ อิธิอุปโมทติ เป็นสนธิอะไร ๑
๓. จงแจก ขตฺติย (กษัตริย์) ด้วย อ การันต์ในปูลิงค์ ซึ่งมีวิธีแจกอย่าง ปุริส (บุรุษ) มาดู ๑
๔. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้

"กิริยาศัพท์ใด กล่าว.....กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่าเหตุกัมมวาทก, มีอุทาหรณ์ว่า.....๑
๕. ต ปัจจย ในกิริยาคิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ฐ และ ฏ เป็นที่สุด แปลง ต เป็นอะไรได้บ้าง ๑ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๑ รูปวิเคราะห์ ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร
 - ก. อาวสนฺติ เอตุถาติ อาวาโส ๑
 - ข. สรณํ สติ ๑
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
 - ก. อนฺโร จ วโร จ อนฺรวโร ๑
 - ข. จตฺสโส ทิสา จตุทฺทิสํ ๑
 - ค. พนฺธนา มุตฺโต พนฺธนมุตฺโต ๑
 - ฌ. ภคฺตสฺส ปจฺฉา ปจฺฉาภคฺตํ ๑
 - ง. สนฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส สนฺตจิตฺโต (ภิกขุ) ๑
๗. ในปฺรณตฺทิตฺต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ สत्ตโม, ราชคหิโก, มุทุตา ลง ปัจจัยอะไร ๑ ในตฺทิตฺตไหน ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒

เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
- ก. สระที่เป็นรัสสะล้วนไม่มีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง
ชื่อลหุ มีเสียงเบา ๆ
- ข. อักษร ๘ ตัว คือ อ อา ก ข ค ฌ ง ห เกิดในคอ เรียกว่ากณฺฐชาฯ
๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อาคโม ๑
ปกติ ๑ สยฺโลโค ๑ อธิปฺปโมทติ เป็น สยฺโลโค พยัญชนะสนธิ ฯ
๓. ได้แจก ขตุติย (กษัตริย์) ด้วย อ การันต์ ในปุงลิงค์ ซึ่งมีวิธีแจกอย่างปริส
(บุรุษ) ดังนี้ ฯ

	เอก.	พหู.
ป.	ขตุติโย	ขตุติยา
ทุ.	ขตุติยํ	ขตุติเย
ค.	ขตุติเยน	ขตุติเยหิ ขตุติเยภิ
จ.	ขตุติยสฺส ขตุติยาย ขตุติยคฺคํ	ขตุติยานํ
ปญ.	ขตุติยสฺมา ขตุติยมฺหา ขตุติยา	ขตุติเยหิ ขตุติเยภิ
ณ.	ขตุติยสฺส	ขตุติยานํ
ส.	ขตุติยสฺมี ขตุติยมฺหิ ขตุติเย	ขตุติเยสุ
อา.	ขตุติย	ขตุติยา

๔. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
- กิริยาศัพท์ใด กล่าวสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลอื่นทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยา
ของสิ่งนั้น กิริยาศัพท์นั้น ชื่อว่าเหตุกัมมวาจา มีอุทาหรณ์ว่า
สามิเกน สุเทน โอทโน ปาจาปิยเต ฯ
๕. ค ปัจจย ในกิริยาคิตก์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ฐ และ ฏ เป็นที่สุด แปลง ค
เป็น ทฐ เช่น พุทฺโธ รู้แล้ว มาจาก พุทฺ ธาตุ ในความรู้ ค ปัจจย ธาตุมี ฐ

เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ค เป็น ทฐ แล้วลบที่สุทธาตุ สำเร็จรูปเป็น พุทฺโธ,
 ลทฺโธ อันเขาได้แล้ว มาจาก ลกฺ ธาตุ ในความได้ ค ปัจจย ธาตุมี ภา เป็นที่สุด
 อยู่หน้า แปลง ค เป็น ทฐ แล้วลบที่สุทธาตุ สำเร็จรูปเป็น ลทฺโธ ฯ
 รูปวิเคราะห์ ต่อไปนี้เป็นรูปและสาธนะดังนี้

ก. อวสนฺติ เอตฺตาติ อวาโส เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ฯ

ข. สรณฺ สติ เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

ก. อนุโร จ วโร จ อนุรวโร ชื่อวิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส ฯ

ข. จตฺสโส ทิสฺวา จตฺตทิสฺ ชื่อสมาหารทิกุสมาส ฯ

ค. พนฺธนา มุคฺโต พนฺธนมุคฺโต ชื่อปัญจมีตปฺปรีตสมาส ฯ

ฌ. ภคฺตสฺส ปจฺฉา ปจฺฉาภคฺตฺ ชื่อนิปาตปฺพกถฺยยิภาวสมาส ฯ

ง. สนฺตํ จิตฺตํ ยสฺส โส สนฺตจิตฺโต (ภิกฺขุ) ชื่อฉัญฐีพหุพพิทิสมาส ฯ

๗. ในปฺรณตฺตทิต มีปัจจย ๕ ตัว คือ คย ธ ช ม อี ฯ

สคฺตโม ลง ม ปัจจย ในปฺรณตฺตทิต ฯ

ราชคหิโก ลง ฌิก ปัจจย ในตรตยาทิตฺตทิต ฯ

มฺหุตฺตา ลง ตา ปัจจย ในภาวตฺตทิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๑

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
พัญชนะที่.....ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....และ ส ๑๑ ตัวนี้
เป็นอโมสะ, พัญชนะที่.....ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....และ
.....๒๑ ตัวนี้ เป็นโมสะ ฯ
๒. ในสระสนธิ วิกาโร มีเท่าไร ฯ อะไบบ้าง ฯ พุทธธานศาสน์ เป็นสนธิ
อะไร ฯ
๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไบบ้าง ฯ จงแจก
จตุ ศัพท์ (สังขยา) เฉพาะอิติถึงค์ ด้วยวิภัติทั้ง ๗ มาดู ฯ
๔. จงตอบคำถามต่อไปนี้
 ก. วิภัติหมวดกาลาติปัดติ บอกกาลอะไร ฯ แปลว่าอย่างไร ฯ
 ข. เหตุกัมมวาทก ลงปัจจัยอะไรบ้าง ฯ
๕. ในกิริยาภิดก แบ่งกาลที่เป็นประธานได้เท่าไร ฯ อะไบบ้าง ฯ
 รูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ เป็นรูปและสาธนะอะไร ฯ
 ก. ฌมฺ จรติ สีเลนาติ ฌมฺจาริ ฯ
 ข. กโรติ เตนาติ กรณฺ ฯ
๖. อะไรชื่อวากัมมชารยสมาส ฯ และกัมมชารยสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ
 อะไบบ้าง ฯ พุทธรัตน, ปณฺญาปาสาโท จัดเป็นอย่างไร ฯ
๗. อะไรเรียกว่าดัททิต ฯ โดยสังเขปแบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไบบ้าง ฯ
 สุเมธโส, ทูริยา ลงปัจจัยอะไร ฯ ในดัททิตไหน ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ข, จ ฉ, ฎ ฐ, ต ถ, ป ผ และ
ส ๑๑ ตัวนี้ เป็น อโมสะ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ
ค ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ธ น, พ ภ ม และ ย ร ล ว ห พ ๒๑
ตัวนี้ เป็น โมสะ ๑

๒. ในสระสนธิ วิกาโรมี ๒ คือ วิการในเบื้องต้น ๑ วิการในเบื้องปลาย ๑ ๑
พทุธานสาสน์ เป็น โลปนิคคหิตสนธิ ๑

๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า สังขยา ๑ แบ่งเป็น ๒ คือ
ปกตีสังขยา ๑ ปุริมสังขยา ๑ ๑

ได้แจก จตุ ศัพท์ (สังขยา) เฉพาะอติถิลิงค์ ดังนี้

พหูวนะ

ป.	จตสุโส
ท.	จตสุโส
ค.	จตุหิ
จ.	จตสุสนัน
ปญ.	จตุหิ
ณ.	จตสุสนัน
ส.	จตุสุ

๔. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. วิภัตติหมวดกาลาติปิตติ บอกอนาคตกาลแห่งอดีต ๑ แปลว่า
จัก - แล้ว ถ้ามีอยู่หน้าแปลว่า จักได้ - แล้ว ๑

ข. เหตุกัมมวาทก ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ฌ ณา นา ณาหา
โอ ฌ ฌย ในกัตตวาทกนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัยคือ ฌาเป ด้วย ลง ย
ปัจจัย กับทั้ง อีอาคมหน้าย ด้วย ฯ

๕. ในกิริยาทีกแบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๒ คือ ปัจจุบันกาล ๑ อดีตกาล ๑ ฯ

ก. ฌมฺ จรติ สีเลนาติ ฌมฺจารี เป็นกัตตรูป กัตตสาธนะ ลงในอรรถ
แห่งคัสสี่ละ ฯ

ข. กโรติ เตนาคิ กรณํ เป็นกัตตรูป กรณสาธนะ ฯ

๖. นามศัพท์สองบท มีวิภัตติและวณะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน
คือเป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเศษณะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนาม
ทั้งสองบท มีบทอื่นเป็นประธานที่ท่าย่อยเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า
กัมมธารยสมาส ฯ กัมมธารยสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ วิเศษนบุพพบท ๑
วิเศษนุตตรบท ๑ วิเศษโนภยบท ๑ วิเศษโนปมบท ๑ สัมภวานบุพพบท ๑
อวธารณบุพพบท ๑ ฯ

พหูพจน์ จัดเป็น อวธารณบุพพบท ฯ

ปณฺญาปาสาโท จัดเป็น วิเศษโนปมบท ชนิดอุปมานุตตรบท มีอุปมา
อยู่หลัง ฯ

๗. ปัจจัยหมู่หนึ่งเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เนื้อความย่อ สำหรับใช้แทนศัพท์
ย่อคำพูดลงให้สั้น เรียกว่า ย่อ สยามเม ชาโต เกิดในสยาม
ลงปัจจัยแทน ชาต เอาไว้แต่ สยาม เป็น สยามิโก เรียกว่า คัตตริต ฯ
โดยสังเขปแบ่งเป็น ๓ อย่าง คือ สามัญญคัตตริต ๑ ภาวคัตตริต ๑
อพยยคัตตริต ๑ ฯ

สุเมธโส ลง ส ปัจจัย ในคทสสัตถิตคัตตริต ฯ

ทวิธา ลง ธา ปัจจัย ในวิภาคคัตตริต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๑

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 "อักขระที่ใช้ในบาลีภาษานั้น มี.....ตัว คือ.....
 ๘ ตัวนี้ ชื่อ..... ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ.....
๒. สนธิกริโยปกรณ คืออะไร ๆ มีเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
๓. สัพพนาม คืออะไร ๆ แบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
๔. อะไรจัดเป็นวาทก ๆ แบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่ากัมมธารยสมาส ๆ และกัมมธารยสมาสนั้น ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ๆ
๖. อะไร ชื่อว่าสมาส ๆ และสมาสนั้น ว่าโดยชื่อ มีเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ
๗. ในวิภาคศัพท์ มีปัจจัยเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒

เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้นมี ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ
 ก ข ค ง, จ ฉ ช ฌ ฌ, ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ, ต ถ ท ธ น, ป ผ พ ภ ม,
 ย ร ล ว ส ห พ ° ๓๓ ตัวนี้ ชื่อพยัญชนะ ฯ
๒. สนธิกริโยปกรณ คือ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิ ฯ มี ๘ อย่าง คือ
 โลโปลป ๑ อาเทโสแปลง ๑ อาคโมลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจาก
 ของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสฺส ทำให้สั้น ๑ สญฺเญโค
 ช้อนตัว ๑ ฯ
๓. สัพพนาม คือ ชื่อสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้
 ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู ฯ แบ่งเป็น ๒ อย่าง คือ ปุริสสัพพนาม ๑
 วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ
๔. กริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภคติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ ดังนี้
 จัดเป็น วาจก ฯ แบ่งเป็น ๕ อย่าง คือ กัตตุวาจก ๑ กัมมวาจก ๑ ภาววาจก ๑
 เหตุกัตตุวาจก ๑ เหตุกัมมวาจก ๑ ฯ
๕. นามศัพท์ ๒ บท มีวิภคติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน
 คือเป็นนามนามบทหนึ่ง เป็นวิเสสนะคือเป็นคุณนาม หรือเป็นคุณนามทั้ง
 ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธานที่ท่าย่อยเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อ กัมมธรรยสมาส ฯ
 กัมมธรรยสมาสนั้น ท่ายบัญญัติให้แปล ดังนี้
 วิเสสนบุพพบท และวิเสสนุตตรบท แปลออกสำเนียงวิเสสนะว่า
 ผู้, อัน, ตัว เป็นต้น ตามลักษณะของนามนาม

วิเสสโนภยบท แปลว่า ทั้ง - ทั้ง -
 วิเสสโนปมบท แปลว่า เพียงดัง
 สัมภาวนบุพพบท แปลว่า ว่า
 อวธารณบุพพบท แปลว่า คือ

๖. นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ บทขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า สมาส ฯ
 และสมาสนั้นว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมชารโย ๑ ทิฏฺฐ ๑ ตปฺปฺริโส ๑
 ทวนฺตโว ๑ อพฺยयीภาโว ๑ พหุพฺพิหิ ๑ ฯ
๗. ในวิภาคัตถกมมีปัจจัย ๒ ตัว คือ ธา, โส ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 - ก. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ.....เรียกว่า อวรรค เพราะ.....๑
 - ข. อักษร ๘ ตัวนี้ คือ.....เกิดที่ฟัน เรียกว่า.....๑
๒. ในพยัญชนะสนธิ สลยโลโค มีเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ จาตุทฺทสี จัดเป็นอย่างไร ๑
๓. ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งลิงค์เป็นเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ นามนามเป็นได้กี่ลิงค์ ๑
๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งบทเป็นเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ แต่ละบทเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไร ๑
๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่าสาธนะ ๑ มีเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ นายโก, โกชน จัดเป็นสาธนะอะไร ๑
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
 - ก. สทฺธา เอว ฐนํ สทฺธาฐนํ ๑
 - ข. สมโถ จ วิปฺสฺสนา จ สมถวิปฺสฺสนํ ๑
 - ค. น อริโย อนริโย ๑
 - ฌ. ปาสาทสฺส อนฺโต อนฺโตปาสาทํ ๑
 - ง. วิโต ราโค ขสฺมา โส วิตรราโค (ภิกฺขุ) ๑
๗. ในเสฏฐคัตติค มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ พนฺธนียํ, อโยมยํ, ฉญฺโฆ ลงปัจจัยอะไร ๑ ในคัตติคไหน ๑

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 - ก. พยัญชนะ ๘ ตัวนี้ คือ ย ร ล ว ส ห พ ° เรียกว่า อวรรค เพราะไม่เป็นพวกเป็นหมู่กันตามฐานกรณ์ที่เกิด ฯ
 - ข. อักษร ๘ ตัวนี้ คือ ค ฌ ท ธ น, ล ฎ, เกิดที่พื้น เรียกว่า ทนุตตา ฯ
๒. ในพยัญชนะสนธิ สลฺโยโค มี ๒ อย่าง คือ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ จากอุทฺทสี จัดเป็นซ้อนหน้าพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ฯ
๓. ในบาลีภาษานั้น ท่านแบ่งลิงค์เป็น ๓ คือ ปุ่ลิงค์ เพศชาย ๑ อิตฺถิลิงค์ เพศหญิง ๑ นปุ่สกลิงค์ มิใช่เพศชาย มิใช่เพศหญิง ๑ ฯ นามนามเป็นลิงค์เดียว คือ จะเป็นปุ่ลิงค์ อิตฺถิลิงค์ หรือนปุ่สกลิงค์ ก็อย่างเดียบบ้าง, เป็น ๒ ลิงค์ คือ ศัพท์อันเดียว มีรูปอย่างเดียวกันได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์เป็นอันเดียว เปลี่ยนแต่สระที่สุดให้แปลกกัน พอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง ฯ
๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งบทเป็น ๒ บท คือ ปรัสสบท บทเพื่อผู้อื่น ๑ อัตตโนบท บทเพื่อตน ๑ ฯ ปรัสสบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัตตฺวาจากอัตตโนบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็นกัมมฺวาจกและภาวฺวาจก ฯ
๕. ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ ชื่อ สาธนะ ฯ มี ๘ คือ กัตตุสาธนะ, กัมมสาธนะ, ภาวสาธนะ, กรณสาธนะ, สัมปทานสาธนะ, อปาทานสาธนะ, อธิกรณสาธนะ ฯ
 - นายโก จัดเป็นกัตตุสาธนะ ฯ
 - โกชนํ จัดเป็นกัมมสาธนะ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

- ก. สหฺธา เอว ธุํ สหฺทธาธุํ เป็นอวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส ฯ
- ข. สมโณจ วิปสฺสณาจ สมถวิปสฺสนํ เป็นสมาหารทวันทวสมาส ฯ
- ค. น อริโย อนริโย เป็นอุภยตปฺปริสสมาสบ้าง กัมมธารยสมาส
มี น เป็นบทหน้าบ้าง ฯ
- ฅ. ปาสาทสฺส อนฺโต อนฺโตปาสาทํ เป็นนิปาตบุพพกะ อัပ္พยิภาวสมาส ฯ
- ง. วิโต ราโค ยสฺมา โส วีตฺราโค (ภิกฺขุ) เป็นปัญญาหิพบุพพิหิสมาส ฯ

๗. ในเสฏฐัตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร, ตม, อียิสฺสก, อีย, อิกฺข ฯ

- พหูชนียํ ลง อีย ปัจจัย ในฐานคัตถิต ฯ
- อโยมยํ ลง มย ปัจจัย ในปกตคัตถิต ฯ
- ฉญฺโจ ลง ฐ ปัจจัย ในปรณคัตถิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๒

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 สระมีมาตราเบา.....ตัว คือ.....ชื่อ.....๑
๒. อะไรเรียกว่าสนธิ ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่า มโนคณะ ฯ จงแจก ปิตุ ศัพท์ ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ มาดู ฯ
๔. กิริยาศัพท์เช่นไร ชื่อเหตุกัตตุวาก ฯ จงเขียนวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะฝ่าย
 ปรัสสบทมาดู ฯ
๕. ต ปัจจยในกิริยาภิดก เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี มุ หรือ หุ เป็นที่สุด แปลง ต
 เป็นอะไรได้บ้าง ฯ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบ ฯ
๖. อะไร ชื่อคัมปปริสสมาส ฯ คัมปปริสสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
 คามคโต (ปุริโส), รุกขสาขา จัดเป็นอย่างไรน ฯ
๗. ในคัทสสัตถิตถิต มีปัจจยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ สามณโร, มากโร, ปุณณวา
 ลงปัจจยอะไร ฯ ในคัทถิตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒

เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้ สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ รัสสะ ฯ
๒. ในบาลีภาษามีวิธีต่อศัพท์และอักขระให้เนื่องกันด้วยอักขระเพื่อจะย่นอักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันทและให้คำพูดสละสลวย เรียกว่าสนธิ ฯ มี ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑ พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ
๓. ศัพท์ ๑๒ ศัพท์ มี มน ศัพท์เป็นต้น เรียกว่ามโนคณะ ฯ ได้แจก ปิตุ ศัพท์ด้วยวิภัตติทั้ง ๘ ดังนี้

เอกวจนะ	พหูวจนะ
ป. ปิตา	ปิตโร
ท. ปิตร์	ปิตโร
ค. ปิตรา ปิตุนา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
จ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตูนํ
ปฉ. ปิตรา	ปิตเรหิ ปิตเรภิ ปิตูหิ ปิตูภิ
ฉ. ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานํ ปิตูนํ
ส. ปิตริ	ปิตเรสุ ปิตุสุ
อา. ปิตา	ปิตโร

๔. กริยาศัพท์ใดกล่าวผู้ใช้ให้คนอื่นทำ คือแสดงว่าเป็นกริยาของผู้ใช้ให้ผู้อื่นทำนั้น กริยาศัพท์นั้น ชื่อ เหตุกัตตฺวาจก ฯ ได้เขียนวิภัตติหมวดปัญจมีเฉพาะฝ่ายปรัสสบท ดังนี้

เอกวจนะ	พหุวจนะ
ป. ตู	อนตุ
ม. หิ	ถ
อุ. มิ	ม

๕. ต ปัจจัยในกิริยาภิกถ์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี ม เป็นที่สุด แปลง ต เป็น นต แล้วลบที่สุดธาตุ เช่น ปกุกนุโต หลีกไปแล้ว มาจาก ป บทหน้า กม ธาตุในความก้าวไป, เมื่อประกอบกับธาตุที่มี หุ เป็นที่สุด แปลง ต เป็น พหุ แล้วลบที่สุดธาตุ เช่น รุพฺโหงอกแล้ว มาจาก รุพฺ ธาตุ ในความงอก ฯ
๖. นามศัพท์มี อ วิภคติเป็นต้นในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื่องปลาย ชื่อ ตปฺปริสสมาส ฯ ตปฺปริสสมาสนั้นมี ๖ คือ ทุติยาตปฺปริโส, ตติยาตปฺปริโส, จตุตถิตปฺปริโส, ปณฺจมีตปฺปริโส, ฉกฺขิตปฺปริโส, สคฺคมีตปฺปริโส ฯ
- คามคโต (ปริโส) จัดเป็นตุติยาตปฺปริโส, รุกฺขสาขา จัดเป็น ฉกฺขิตปฺปริโส ฯ
๗. ในดทสสัตถิตถิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ วิ, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ
- สามเณโร ลง เณร ปัจจัย ในโคตตตถิต
- มาคโร ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตถิต
- ปฺญณฺวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในดทสสัตถิตถิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว คือ..... ๘ ตัวนี้ ชื่อสระ,
..... ๓๓ ตัวนี้ ชื่อ พยัญชนะ ฯ
๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริยาไปกรรมเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงแจก จตุศัพท์
(เฉพาะอดีตติลิต์) ด้วยวิภัติทั้ง ๗ มาดู ฯ
๔. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ
๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า กัมมสาธนะ ฯ และกัมมสาธนะนั้น ท่านบัญญัติให้
แปลว่าอย่างไร ฯ
๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่า พหุพพิหิสมาส ฯ และพหุพพิหิสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ
อะไรบ้าง ฯ
๗. ในชาตาติตฺถติต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ราชคหิโก, มหฺมุโม,
เมธาวิ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตฺถติตไหน ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
อักษรที่ใช้ในบาลีภาษานั้น ๔๑ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ฌ เอ โอ
๘ ตัวนี้ ชื่อสระ, ก ข ค ง, จ ฉ ช ฌ ฎ, ฏ ฐ ฑ ฒ, ต ถ ท ธ น,
ป ผ พ ภ ม, ย ร ล ว ส ห พ ๓๓ ตัวนี้ ชื่อพยัญชนะฯ
๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ ๗ คือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แปลง ๑
อาคโม ลงตัวอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปรกติ ๑
ทีโม ทำให้ยาว ๑ รสุส ทำให้สั้น ๑ฯ
๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่าสังขยา ๑ แบ่งเป็น ๒
คือ ปกติสังขยา ๑ ปุณฺณสังขยา ๑
ได้แจก จตุ ศัพท์ (เฉพาะอิติติลิต์) ด้วยวิภคิตทั้ง ๗ ดังนี้

พหูวนะ

- ป. จตฺสฺโส
- ท. จตฺสฺโส
- ค. จตุหิ
- จ. จตฺสฺสนฺ
- ปณ. จตุหิ
- ณ. จตฺสฺสนฺ
- ส. จตุสฺ

๔. ศัพท์กล่าวกริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยิน เติบ นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ
พูด คิด ชื่อว่าอาขยาต ๑ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยวิภคิตี กาล
บท วนะ บุรุษ ธาตุ วาจก ปัจจัย เพื่อเป็นเครื่องหมายเนื้อความให้ชัดเจนฯ

๕. ผู้ทำ ๆ ซึ่งสิ่งใด ศัพท์เป็นชื่อของสิ่งนั้นเป็นต้นว่า ปิโย เป็นที่รัก รโส
วิสัยเป็นที่ยินดีก็ดี ศัพท์เป็นชื่อของสิ่งของที่เขาทำ เป็นต้นว่า กิจจ
กรรมอันเขาพึงทำ ทานํ สิ่งของอันของพึงให้ ก็ดี ชื่อว่า กัมมสาธนะ ฯ
กัมมสาธนะนั้นท่านบัญญัติให้แปลว่า ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า เป็นที่
ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า เป็นที่อันเขา ฯ
๖. สมาสอย่างหนึ่งมีบทอื่นเป็นประธาน ชื่อว่าพหุพพิหิสมาส ฯ พหุพพิหิสมาส
นั้นมี ๖ อย่าง คือ ทุตติยาพหุพพิหิ ๑ ตติยาพหุพพิหิ ๑ จตุตถิยาพหุพพิหิ ๑
ปัญจมีพหุพพิหิ ๑ ฉกฺขีพหุพพิหิ ๑ สัตตมีพหุพพิหิ ๑ ฯ
๗. ในชาดาทิฉัตถิมีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม อีย กิย ฯ
ราชคหิโก	ลง	ณิก	ปัจจัยในตรัตยาติฉัตถิ ฯ
มธุณิโม	ลง	อิม	ปัจจัยในชาดาทิฉัตถิ ฯ
เมธาวี	ลง	วี	ปัจจัยในตทสสัตถิฉัตถิ ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๕๓

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 อักษรที่เหลือจากสระนั้น.....ตัว มี.....
 ชื่อว่า.....แปลว่า.....๑
๒. การต่ออักษรด้วยอักษรนั้น จัดเป็นก้อย่าง ๑ อะไรบ้าง ๑
๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวจนะไว้เท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ วจนะนั้น
 มีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ไหน ๑ จงแจก ภควन्दุ ศัพท์ ด้วยวิภัติ
 ทั้ง ๘ มาดู ๑
๔. วิภัติอาขยาตเป็นเครื่องหมายให้รู้อะไรบ้าง ๑ วิภัติไหน เมื่อลงแล้วต้อง
 ทิฆะ อ ที่สุดปัจจัยเป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง ๑
๕. กิริยาภิดกต์ต่อไปนี้ คือ ภตุโต, นิภุมม แปลว่าอย่างไร ๑ สำเร็จรูป
 มาจากอะไร ๑
๖. อะไรชื่อว่าสมาส ๑ สมานั้น ว่าโดยกิจและโดยชื่อ มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑
๗. ในคหสัถตติตทริต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ทสฺสนิโย, ฉญฺโจ, อายสฺมา
 ลงปัจจัยอะไร ๑ ในคหตทริตไหน ๑

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒

เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้

อักษรที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด
ชื่อว่า พยัญชนะ แปลว่า ทำเนื่อความในปรากฏ ฯ

๒. การต่ออักษรด้วยอักษรนั้น จัดเป็น ๓ อย่าง คือ สระสนธิ ต่อสระ ๑
พยัญชนะสนธิ ต่อพยัญชนะ ๑ นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต ๑ ฯ

๓. คำพูดในบาลีภาษาจัดเป็นวณะไว้ ๒ อย่าง คือ เอกวจน์ คำพูดสำหรับ
ออกชื่อสิ่งเดียว ๑ พหูวจน์ คำพูดสำหรับออกชื่อของมากกว่าสิ่งเดียวคือ
ตั้งแต่ ๒ สิ่งขึ้นไป ๑ ฯ วณะนั้นมีเครื่องหมายให้แปลกกันที่ท้ายศัพท์
เหมือนคำว่า ปุริโส ชายคนเดียวเป็นเอกวณะ ปุริสา ชายหลายคน
เป็นพหูวณะ ฯ

ได้แจก ภควนุตฺ ตัพฺถ์ ด้วยวิภัติทั้ง ๓ ดังนี้

เอกวณะ	พหูวณะ
ป. ภควา	ภควนฺตา ภควนฺโต
ท. ภควนฺตํ	ภควนฺเต ภควนฺโต
ค. ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ
จ. ภควโต	ภควํ ภควนฺตานํ
ปญ. ภควตา	ภควนฺเตหิ ภควนฺเตภิ
ณ. ภควโต	ภควํ ภควนฺตานํ
ส. ภควติ ภควนฺเต	ภควนฺเตสุ
อา. ภคว ภควา	ภควนฺตา ภควนฺโต

๔. วิภคติอาขยาดเป็นเครื่องหมายให้รู้ กาล บท วจนะ บุรุษ ฯ
 มิ, ม วตฺตมานา กิตฺติ หิ, มิ, ม ปณฺณมิตฺติ อยู่ข้างหลัง เมื่อลงแล้วต้องที่มะ
 อ ที่สุดปัจจัยเป็น อา ในหมวดธาตุทั้งปวง ฯ
๕. กิริยาภคตต่อไปนี่คือ ภูตฺโต แปลว่า อันเขากินแล้ว นิภุมม แปลว่า ออกแล้ว ฯ
 ภูตฺโต สำเร็จรูปมาจาก ภู ชฺ ธาตุ ในความกิน ต ปัจจัย ธาตุมี ช
 เป็นที่สุด เอาที่สุดธาตุเป็น ต
 นิภุมม สำเร็จรูปมาจาก นิ บทหน้า ขมฺ ธาตุ ในความออก อุปสัค
 อยู่หน้า แปลงปัจจัยทั้ง ๓ ตัว (ตฺนาหิปัจจัย คือ ตฺน, ตฺวา, ตฺวาน) เป็น ข
 ธาตุมี ม เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ข กับที่สุดธาตุเป็น มุม ฯ
๖. นามศัพท์ตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่าสมาส ฯ
 สมาสนั้นว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สมาสที่ท่านลบวิภคติเสียแล้วเรียกว่า
 ลุตฺตสมาโส ๑ สมาสที่ท่านยังมีได้ลบวิภคติ เรียกว่าอลุตฺตสมาโส ฯ
 ว่าโดยชื่อมี ๖ อย่าง คือ กมฺมธโร, ทิฏฺ, ตปฺปฺริโส, ทวนฺทโว, อพฺยयीภาโว,
 พหฺพฺพิหิ ฯ
๗. ในคทสสัดถิตฺตทิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ วิ, ส, สี, อิก, อี, ร, วนฺตุ, มนฺตุ, ณ ฯ
 ทสฺสนีโย ลง อีย ปัจจัยในฐานคทิต ฯ
 ฉญฺโจ ลง ช ปัจจัยในปฺรณคทิต ฯ
 อายสฺมา ลง มนฺตุ ปัจจัยในคทสสัดถิตฺตทิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๔

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักษร มี ๖ คือ.....
ว เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า.....๑
๒. ในสระสนธิ โลโป มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ จดตาโรเม, โนเหตฺ
จัดเป็นอย่างไร ๑
๓. เสฏฺฐิ (เสรษฐี) ซึ่งเป็น อี การันต์ในปุงลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภคิตทั้ง ๗
อย่างไรบ้าง ๑
๔. กิริยาศัพท์ใด ชื่อกัมมวาจก ๑ มีอุทาหรณ์ว่าอย่างไร ๑ และในกัมมวาจกนี้
ลงปัจจัยอะไรบ้าง ๑
๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยาภคิต์ จัดเป็นกี่พวก ๑ แต่ละพวกมีปัจจัย
อะไรบ้าง ๑ บอกกาลอะไร ๑
๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าอภัยยิภาวสมาส ๑ และอภัยยิภาวสมานั้นมีเท่าไร ๑
อะไรบ้าง ๑ ปจฺจกคฺคํ, อชฺชคฺคํ จัดเป็นอย่างไร ๑
๗. ในภาวคัทธิด มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ปุชฺณีโย, อโยมยํ, ปุณฺณวา
ลงปัจจัยอะไร ๑ ในคัทธิดไหน ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 ฐานที่ตั้งที่เกิดของอักษรจะมี ๖ คือ กณฺโฐ คอ, ตาธุ เพดาน, มุทธา ศีรษะก็ว่า
 ปุ่มเหงือกก็ว่า, ทนฺโต ฟัน, โธฏฺฐ ริมฝีปาก, นาสิกา จมูก
 ๖ เกิดใน ๒ ฐาน คือ ฟันและริมฝีปาก เรียกว่า ทนฺโตฏฺฐโซ ฯ
๒. ในสระสนธิ โลโป มี ๒ คือ ลบสระหน้า ๑ ลบสระหลัง ๑ ฯ
 จตุตาโรเม จัดเป็นลบสระหลัง
 โนเหตฺ จัดเป็นลบสระหน้า ฯ
๓. เสฏฺฐิ (เศรษฐี) ซึ่งเป็น อี การันต์ ในปุงลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภคิตทั้ง ๗
 อย่างนี้

เอกวจน์	พหูวจน์
ป. เสฏฺฐิ	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐิ
ท. เสฏฺฐิ เสฏฺฐินิ	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐิ
ค. เสฏฺฐินา	เสฏฺฐิหิ เสฏฺฐิกิ
จ. เสฏฺฐิสฺส เสฏฺฐิโน	เสฏฺฐินิ
ปญ. เสฏฺฐิสฺมา เสฏฺฐิมฺหา	เสฏฺฐิหิ เสฏฺฐิกิ
ฉ. เสฏฺฐิสฺส เสฏฺฐิโน	เสฏฺฐินิ
ส. เสฏฺฐิสฺมี เสฏฺฐิมฺหิ	เสฏฺฐิสฺสุ
อา. เสฏฺฐิ	เสฏฺฐิโน เสฏฺฐิ

๔. กิริยาศัพท์ใดกล่าววกรรม สิ่งที่ไม่บุคคลพึงทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรม
 นั้นเอง กิริยาศัพท์นั้น ชื่อ กัมมวาจก ฯ อุทาหรณ์ว่า สูเทน โอทโน ปจียเต
 ข้าวสุก อันพ่อครัว หุงอยู่ ฯ และในกัมมวาจกนี้ ลง ย ปัจจัยกับทั้ง อี อาคม
 หน้า ย ฯ

๕. ปัจจัยสำหรับประกอบกับกิริยาติศ์ จัดเป็น ๓ พวก ๆ แต่ละพวกมีปัจจัย
ดังนี้

กิตปัจจัย อนุต, ตวนตุ, ตาวิ,
กิจจปัจจัย อนีย, ตพพ
กิตกิจจปัจจัย มาน, ต, ตุน, ตฺวา, ตฺวาน ๆ
อนุต, มาน บอกปัจจุบันกาล
ตวนตุ, ตาวิ, ต, ตุน, ตฺวา, ตฺวาน บอกอดีตกาล
อนีย, ตพพ บอกความจำเป็น ๆ

๖. สมาสที่มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่อว่า อัพยยิภาวสมาส ๆ และ
อัพยยิภาวสมาสนั้น มี ๒ คือ อุปสัคคปฺพพะ ๑ นิปาตปฺพพะ ๑ ๆ
ปจฺจมาตฺตํ จัดเป็นนิปาตปฺพพะ ๆ อชฺฌตฺตํ จัดเป็นอุปสัคคปฺพพะ ๆ

๗. ในภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตต, ฌย, ตฺตน, ตา, ฌ, กณ ๆ
ปฺุชฌนีโย ลง อีย ปัจจัย ในฐานตัทธิต
อโยมยํ ลง มย ปัจจัย ในปกตติตัทธิต
ปฺุณฺณวา ลง วนฺตุ ปัจจัย ในคทสสัดติตัทธิต ๆ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๔

๑. พยัญชนะวรรคในบาลีภาษา มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๒. สนธิกริโยปกรณ์ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๓. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๔. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า อาขยาต ฯ ในอาขยาตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ฯ
๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า สาธนะ ฯ แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๖. อะไร ชื่อว่า คัมปริสสมาส ฯ และคัมปริสสมาสนั้น มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ
๗. ในโคตตคัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒

เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. พยัญชนะวรรคในบาลีภาษามี ๒๕ ตัว คือ ก ข ค ง จ ฉ ช ฌ ฉ ฎ ฏ ท ฒ ณ ต ถ ท ธ น ป ผ พ ภ ม ฯ
๒. สนธิกริโยปกรณมี ๘ อย่างคือ โลโป ลบ ๑ อาเทโส แผลง ๑ อากโม ลงตั้งอักษรใหม่ ๑ วิกาโร ทำให้ผิดจากของเดิม ๑ ปกติ ปกติ ๑ ทีโฆ ทำให้ยาว ๑ รสสุ ทำให้สั้น ๑ สยโฆโค ช้อนตัว ๑ ฯ
๓. ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ชื่อว่า สังขยา ฯ แบ่งเป็น ๒ คือ ปกติสังขยาอย่าง ๑ ปุณฺณสังขยาอย่าง ๑ ฯ
๔. ศัพท์กล่าวกริยาคือความทำเป็นต้นว่า ยินฺ เณน นัง นอน กิน คัม ทำ พุค คิต ชื่อว่า อาชยาด ฯ ในอาชยาดนั้นท่านประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจก ปัจจย เพื่อเป็นเครื่องหมายเพื่อความให้ชัดเจน ฯ
๕. ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ ชื่อว่า สาธนะ ฯ แบ่งเป็น ๗ คือ กัตตุสาธนะ กัมมสาธนะ ภาวสาธนะ กรณสาธนะ สัมปทานสาธนะ อกาธานสาธนะ อธิกรณสาธนะ ฯ
๖. นามศัพท์มี อ วิภัตติเป็นต้นในที่สุดท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย ชื่อว่า ตัปฺปฺริสสมาส ฯ และตัปฺปฺริสสมาสนั้นมี ๖ อย่าง คือ ทุตฺติยาตปฺปฺริโส ตุตฺติยาตปฺปฺริโส จตุตฺติตปฺปฺริโส ปณฺณมิตปฺปฺริโส ฉนฺนิจิตปฺปฺริโส สุตตมิตปฺปฺริโส ฯ
๗. ในโคตตตฺทริตมีปัจจย ๘ ตัวคือ ณ, ฉาชน, ฉาน, ฉะช, ฉิ, ฉิก, ฉว, ฉเณร ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
พจน์ขณะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ.....
....., และ บ....., ๒๑ ตัวนี้เป็นโมสะ ฯ
๒. ในพจน์ขณะสนธิ สัญญโค มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อิธปโมทติ จัดเป็น
อย่างไรหน ฯ
๓. วิเศษนศัพท์นาม แบ่งเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ที่แบ่งแล้วนั้น ชนิดไหน
มีศัพท์อะไรบ้าง ฯ
๔. ในอาขยาตนั้น ท่านแบ่งกาลที่เป็นประธาน และแบ่งกาลให้ละเอียดไว้
อย่างไรบ้าง ฯ
๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า กรรมสาธนะ ฯ และกรรมสาธนะนี้ ท่านบัญญัติให้แปลว่า
อย่างไร ฯ
๖. อะไร ชื่อว่า ทวันทวสมาส ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปดุตจีวร,
สมณพราหมณา จัดเป็นอย่างไรหน ฯ
๗. ในชาดาหัตถิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ กาสาว, ปจฺฉิม, เมธาวิ
ลงปัจจัยอะไร ฯ ในหัตถิตไหน ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้ พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรรคทั้ง ๕ คือ ก ฆ ง, ช ฌ ญ, ฑ ฒ ณ, ท ฐ น, พ ภ ม, และ ย ร ล ว ห ฬ, ๒๑ ตัวนี้ เป็นโผสะ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญญโค มี ๒ คือซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน อย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ อิธปโปมทติ จัดเป็น อย่างซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ฯ

๓. วิเศษนสัพพนามแบ่งเป็น ๒ คือ อนิยม นิยม ฯ อนิยมมีศัพท์คือ ย, อย, อยต, อยตม, ปร, ปร, กต, กตม, เอก, เอกจ, สพุพ, กี, นิยมมีศัพท์คือ ต, เตต, อิม, อม ฯ

๔. ในอาขยาตนั้นท่านแบ่งกาลที่เป็นประธานได้ ๓ คือ กาลที่เกิดขึ้น จำเพาะหน้า เรียกว่าปัจจุบันกาล ๑ กาลล่วงแล้ว เรียกว่าอดีตกาล ๑ กาล ยังไม่มาถึง เรียกว่าอนาคตกาล ๑ และแบ่งกาลให้ละเอียดไว้อย่างนี้คือ ปัจจุบัน กาลจัดเป็น ๓ คือ ปัจจุบันแท้ ๑ ปัจจุบันใกล้เคียงอดีต ๑ ปัจจุบันใกล้เคียงอนาคต ๑ อดีตกาลจัดเป็น ๓ เหมือนกันคือ ล่วงแล้วไม่มีกำหนด ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ ล่วงแล้ววันนี้ ๑ อนาคตกาลจัดเป็น ๒ คือ อนาคตของปัจจุบัน ๑ อนาคต ของอดีต ๑ ฯ

๕. ผู้ทำ ฯ ด้วยสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของสิ่งนั้นเป็นต้นว่า พนฺธํ วัตถุเป็น เครื่องผูก ปหณฺ วัตถุเป็นเครื่องประหาร วิฆณฺ วัตถุเป็นเครื่องไข ชื่อว่า กรณสาธนะ ฯ และกรณสาธนะนี้ท่านบัญญัติให้แปลว่าที่เป็นกัฏฐรูปแปลว่า เป็นเครื่องก็ได้ แปลว่า เป็นเหตุก็ได้ ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า เป็นเครื่องอันเขา ก็ได้ เป็นเหตุอันเขาก็ได้ ฯ

๖. นามนาม ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า
ทวันทวสมาส ฯ มี ๒ คือ สมาหาโร อสมาหาโร ฯ ปดุงจิวรํ จัดเป็น
สมาหาโร สมณพราหฺมณา จัดเป็น อสมาหาโร ฯ

๗. ในชาตาติตฺถติตฺถมีปัจจัย ๓ ตัว คือ อิม, อีย, กีย ฯ กาสาวํ ลง ณ ปัจจัย
ในราคาติตฺถติตฺถ ปจฺฉิมํ ลง อิม ปัจจัย ในชาตาติตฺถติตฺถ เมธาวิ ลง
วิ ปัจจัย ในคตฺสสฺสติตฺถติตฺถ ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๕๕

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ต่อไปนี้
 ในสระ ๘ ตัวนั้น สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ.....ชื่อ.....
 สระอีก ๕ ตัว อื่นจากนั้น คือ.....ชื่อ.....๑
๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ พุทธานสาสน์
 จัดเป็นชนิดไหน ๑
๓. กุล (ตระกูล) ซึ่งเป็น อ การันต์ในนปฺงสกลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗
 อย่างไรบ้าง ๑
๔. กริยาศัพท์เช่นไร จัดเป็นวาจก ๑ มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑
๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูปและสาธนะมาด้วย
 (ก) ปาริ คจฺจติ สีเลนาคิ ปารุญ ๑
 (ข) อาวสนฺติ เอตฺถาคิ อาวาโส ๑
๖. อะไรชื่อว่ากัมมชารยสมาส ๑ มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑
๗. ในเสฏฐัตถธิต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ ราชคหิโก แปลว่าอะไร ๑
 ลงปัจจัยอะไร ๑ ในตฺถธิตไหน ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

ประโยค ๑-๒

เฉลย บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างต่อไปนี้
 ในสระ ๘ ตัวนั้น สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อิ อุ ชื่อ รัสสะ มีเสียงสั้น
 สระอีก ๕ ตัว อื่นจากนั้น คือ อา อี อุเอ โอ ชื่อ ทีฆะ มีเสียงยาว ฯ
๒. ในนิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรรม ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑
 อาคโม ๑ ปกติ ๑ ฯ พุทธศาสนานัน จัดเป็นชนิดโลโป ฯ
๓. กุล (ตระกูล) ซึ่งเป็น อ การันต์ ในนปฺงสกลิงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗
 อย่างนี้

เอก.	พหู.
ป. กุลํ	กุลานิ
ท. กุลํ	กุลานิ
ต. กุเลน	กุลเอหิ กุเลภิ
จ. กุลสฺส กุลาช กุลตฺถํ	กุลานํ
ปญ. กุลสฺมา กุลมฺหา กุลา	กุลเอหิ กุเลภิ
ฉ. กุลสฺส	กุลานํ
ส. กุลสฺมี กุลมฺหิ กุเล	กุลเอสุ
อา. กุล	กุลานิ

๔. กริยาศัพท์ที่ประกอบด้วยวิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ ดังนี้
 จัดเป็นวาก ๑ มี ๕ อย่าง คือ กัตตวาก ๑ กัมมวาก ๑ ภาววาก ๑
 เหตุกัตตวาก ๑ เหตุกัมมวาก ๑

๕. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูปและสาธนะมา ดังนี้

(ก) ปาริ คจฺจนติ สีเลนาติ ปารุญ ฯ ผู้ใดยอมถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ เหตุ นั้น
ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ถึงซึ่งฝั่งโดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถ
แห่งตัสสีละ ฯ

(ข) อาวสนฺติ เอตฺถาติ อาวาโส ฯ ภิกษุทั้งหลาย ย่อมอาศัยอยู่ใน
ประเทศนั้น เหตุ นั้น ประเทศนั้น ชื่อว่าเป็นที่อาศัยอยู่(แห่งภิกษุทั้งหลาย)
เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ฯ

๖. นามศัพท์ ๒ บท มีวิภัตติและวจนะเป็นอย่างเดียวกัน บทหนึ่งเป็นประธาน
คือเป็นนามนาม บทหนึ่งเป็นวิเศษณะ คือเป็นคุณนามหรือเป็นคุณนาม
ทั้ง ๒ บท มีบทอื่นเป็นประธานที่ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า
กัมมธารยสมาส ฯ มี ๖ อย่าง คือ วิเศษนปฺพุพฺพโท, วิเศษนุตฺตรปฺโท,
วิเศษโนภยปฺโท, วิเศษโนปมปฺโท, สมภูวณปฺพุพฺพโท, อวธารณปฺพุพฺพโท ฯ

๗. ในเสฏฐัตถธิต มีปัจจัย ๕ ตัว คือ ตร, คม, อียิสฺสก, อีย, อิฏฺฐ ฯ
ราชคหิโก แปลว่า ชนผู้เกิดในเมืองราชคฤห์ หรือผู้อยู่ในเมืองราชคฤห์ ฯ
ลง ฦก ปัจจัย ในไตรตยารัตถธิต ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๕๖

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
 - ก. วจิวภาค แบ่งคำพูดออกเป็น.....ส่วน คือ.....๑
 - ข. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ.....เรียกว่า.....๑
๒. ในพยัญชนะสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ นพายตน จัดเป็นชนิดไหน ๑
๓. ปัจจัยในอักษยศัพท์ เฉพาะที่ลงท้ายนาม มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑
เป็นเครื่องหมายวิภัตติอะไร ๑
๔. อชฺชตฺตนิ บอกกาลอะไร ๑ แปลว่าอย่างไร ๑ ถ้ามี อ อยู่หน้า แปลว่า
อย่างไร ๑ จงยกอุทาหรณ์พร้อมทั้งแปลมาให้ด้วย ๑
๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป และสาธนะมาด้วย
 - ก. ทุกฺเคน รกฺขยตีติ ทฺรกกํ ๑
 - ข. กโรติ เตนาคี กรณํ ๑
๖. กัมมธารยสฺมาส กับ ตปฺปฺริสฺสฺมาส ต่างกันอย่างไร ๑
๗. ในสมุหัตถิต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ สงฺฆิกํ, สฺสฺจึ, โกสฺสลํ
ลงปัจจัยอะไร ๑ ในตถิตไหน ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้
- ก. วจีวิภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม ๑ อพยยศัพท์ ๑
สมาส ๑ ตัทธิศ ๑ อาขยาต ๑ กิตก์ ๑ ฯ
- ข. โอ เกิดใน ๒ ฐาน คือ คอและริมฝีปาก เรียกว่า **กณฺโฏฏฐโ** ฯ
๒. ในพยัญชนะสนธิได้สนธิกริโยปกรณ ๕ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อากโม ๑
ปกติ ๑ สยโลโก ๑ ฯ **ฉพายตน์** จัดเป็น อากโม ฯ
๓. ปัจจัยในอัพยศัพท์เฉพาะที่ลงท้ายนามมี ๑๗ คือ โต ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หี
หํ หิณฺจนํ ว ทา ทานิ รหิ ฐนา ทาจนํ ชฺช ชฺช ฯ โต ปัจจัยเป็น
เครื่องหมายตติยวิภัตติและปัญจมีวิภัตติ ตฺร ตฺถ ห ธ ธิ หี หํ หิณฺจนํ ว
เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติ ทา ทานิ รหิ ฐนา ทาจนํ ชฺช ชฺช
เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติลงในกาล ฯ
๔. อชฺชตฺตนิ บอกอดีตกาลตั้งแต่วันนี้ ฯ แปลว่า แล้ว ฯ ถ้ามี อ อยู่หน้า
แปลว่า ได้แล้ว ฯ
- อุ. **เถโร คามํ ปิณฺฑทาย ปาวีสี** พระเถระเข้าไปแล้ว สู่บ้าน เพื่อบิณฑะ ฯ
เอวรูปํ กมฺมํ อกาสี (เข้า) ได้ทำแล้ว ซึ่งกรรม มีอย่างนี้เป็นรูป* ฯ
๕. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูปและสาธนะมาดังนี้
- ก. **ทฺถุเขน รกฺขยิตฺติ ทฺถุภํ** (จิตใด) อันเขารักษาได้โดยยาก เหตุนั้น
(จิตนั้น) ชื่อว่าอันเขารักษาได้โดยยาก เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ฯ

*ปาวีสี เข้าไปแล้ว, อกาสี ได้ทำแล้ว

ข. กโรติ เตนาคิ กรณ (เขา) ย่อมทำ ด้วยสิ่งนั้น เหตุนั้น (สิ่งนั้น)
 ชื่อว่าเป็นเครื่องทำ (แห่งเขา) เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ ฯ

๖. กัมมธารยะสมาส กับ ตัปฺปฺริสสมาสต่างกันอย่างไร

กัมมธารยะสมาส มีวิกัตติและวจนะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน
 บทหนึ่งเป็นวิเสสนะหรือเป็นวิเสสนะทั้ง ๒ บท ส่วนตัปฺปฺริสสมาส มีวิกัตติ
 และวจนะไม่เสมอกัน ฯ

๗ ในสมุหัตถัทธิตมีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ ฌ ตา ฯ

สุมฺภิกํ ลง ฌิก ปัจจัย ใน ตรัตยาหัตถัทธิต

สุชี ลง อี ปัจจัย ใน ตทัสสัถถิตถัทธิต

โกสลุํ ลง ฌยุ ปัจจัย ใน ภาวตถัทธิต ฯ

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
 - ก. นิคคหิต แปลว่า.....๑
 - ข. กรณที่ทำอักษระ มี ๔ คือ.....๑
๒. พยัญชนะอาคม มีเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ ในที่เช่นไรจึงลงอาคมได้ ๑
อิโตนายติ, สพุภิเรว ลงอาคมตัวไหน ๑
๓. คุณนามคืออะไร ๑ แบ่งเป็นเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑ แต่ละอย่าง
มีลักษณะอย่างไร ๑
๔. อะไรจัดเป็นวาก ๑ วากไหน ลงปัจจัยอะไบบ้าง ๑
๕. ศัพท์เช่นไร ชื่อว่า อธิกรณสาธนะ ๑ โภชนีย, รุณฺโน แปลว่าอย่างไร ๑
สำเร็จรูปมาจากอะไร ๑
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
 - ก. ทิพฺพํ อิว จกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ ๑
 - ข. สํสาเร ทุกฺขํ สํสารทุกฺขํ ๑
 - ค. นตฺถิ ตสฺส ปุตุตฺตาติ อปุตุตฺโก ๑
 - ฌ. ภตฺตตสฺส ปจฺจนา ปจฺจนาภตฺตํ ๑
 - ง. ฉินฺนนา หตฺถา ยสฺส โส ฉินฺนหตฺถโ (ปุริโส) ๑
๗. สามัญญุตํททิต แบ่งเป็นเท่าไร ๑ อะไบบ้าง ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้

ก. นิคคหิต แปลว่า กดสระหรือกรณ์คืออวัยวะที่ทำเสียง ฯ

ข. กรณที่ทำอักษรจะมี ๔ คือ **ชีวหามขุณฺ** ท่ามกลางลิ้น ๑ **ชีวโหปคุคฺ** ถัดปลายลิ้นเข้ามา ๑ **ชีวหคุคฺ** ปลายลิ้น ๑ **สทกฺขณํ** ฐานของคน ๑ ฯ

๒. พยัญชนะอาคมมี ๘ ตัว คือ ย ว ม ท น ต ร พ ฯ ในที่มีสระอยู่เบื้องหลังจึงลงอาคมได้ ฯ **อิโตนายติ** ลง น อาคม, **สพฺุภิเรว** ลง ร อาคม ฯ

๓. คุณนาม คือ นามที่แสดงลักษณะของนามนามสำหรับหมายให้รู้ว่า นามนาม นั้นดีหรือชั่วเป็นต้น ฯ แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ปกติ ๑ วิเสส ๑ อติวิเสส ๑ ฯ แต่ละอย่างมีลักษณะอย่างนี้ คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่ว เป็นปกติ ชื่อปกติ คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่ว มากหรือน้อยกว่าปกติ ชื่อวิเสส คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วมากที่สุดหรือน้อยที่สุด ชื่ออติวิเสส ฯ

๔. กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วย วิภัตติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ ดังนี้ จัดเป็นวาจก ฯ กัตตุวาจกลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ญ ณา นา ญหา โอ ฌ ญย กัมมวาจก ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคมหน้า ย ภาววาจก ลง ย ปัจจัย เหตุกัตตุวาจก ลงปัจจัย ๔ ตัว คือ ฌ ฌย ฌาเป ฌาปย ตัวใดตัวหนึ่ง เหตุกัมมวาจก ลงปัจจัย ๑๐ ตัวนั้นด้วย ลงเหตุปัจจัยคือ ฌาเป ด้วย ลง ย ปัจจัย กับทั้ง อิ อาคม หน้า ย ด้วย ฯ

๕. ผู้ทำ ฯ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น เป็นต้นว่า **ฐานํ** ที่ตั้ง, ที่ยืน **อาสนํ** ที่นั่ง **สยณํ** ที่นอน ชื่อว่า อธิกรณสาธนะ ฯ **โภชนียํ** แปลว่า อันเขาพึงกิน สำเร็จรูปมาจาก **ภู** ชาติ ในความกิน **อนีย** ปัจจัย พทฺธิ์ ฤ เป็น **โอ**

รฺนุโน แปลว่า ร้องไห้แล้ว สำเร็จรูปมาจาก รฺทฺ ธาตุ ในความร้องไห้
 ต ปัจจย ธาตุมี ทฺ เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ต เป็น นฺน แล้วลบที่สุดธาตุฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. ทิพฺพํ อิว จกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ เป็น อุปมานุปพบท วิเสสโนปมบท
 กัมมธารยสมาส ฯ

ข. สํสारे ทุกฺขํ สํสาร์ทุกฺขํ เป็นสัตตมิต्तปุปฺปิสสมาส ฯ

ค. นตฺถิ ตสฺส ปตฺตาติ อปตฺตาโก เป็น น นุปพบทพหุพพิหิสสมาส ฯ

ฌ. ภตฺตสฺส ปจฺญา ปจฺญาภตฺตํ เป็น นิปาตปุปฺพกะอัพยยิภาวสมาส ฯ

ง. ฉินฺนา หตฺถา ยสฺส โส ฉินฺนหตฺโถ (ปฺริโส) เป็น ฉฺฉฐีพหุพพิหิ-
 สมาส ฯ

๗. สามัญญัตถธิต แบ่งเป็น ๑๓ อย่างคือ โคตตัตถธิต ๑ ตรํธยาติตถธิต ๑
 ราคาทิตถธิต ๑ ชาตาทิตถธิต ๑ สมุหัตถธิต ๑ ฐานัตถธิต ๑ พหุลัตถธิต ๑
 เสฏฺฐัตถธิต ๑ ตทสฺสัตถิตถธิต ๑ ปกตัตถธิต ๑ สังขยาตถธิต ๑
 ปุรณัตถธิต ๑ วิภาคัตถธิต ๑ ฯ

ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
 - ก. สระที่เป็น.....ชื่อ ครู มีเสียงหนัก ๆ
 - ข. อักษร ๘ ตัวนี้ คือ.....เกิดที่เพดาน เรียกว่า ตาลูชา ๆ
๒. ทิฆะสนธิกริโยปกรณ ในสระสนธิ แบ่งเป็นเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ

กีสุธ, สทุธิธ, จุกย จัดเป็นอย่างไร ๆ
๓. ศัพท์ที่มีวิธีแจกอย่างหนึ่งต่างหาก ซึ่งเรียกว่า กติปยศัพท์ นั้น ได้แก่ศัพท์
อะไรบ้าง ๆ ศัพท์ไหนเป็นทวิลิงค์ ๆ
๔. กิริยาศัพท์ใด ชื่อเหตุกัมมวากจ ๑ มีอุทาหรณ์ว่าอย่างไร ๆ และ
ในเหตุกัมมวากจนี้ ลงปัจจัยอะไรบ้าง ๆ
๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับนามกิตก์ แบ่งเป็นกี่พวก ๆ แต่ละพวกมีปัจจัย
อะไรบ้าง ๆ
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
 - ก. สมโน จ พุราหุณา จ สมณพุราหุณา ๆ
 - ข. สดโต อิติ สณฺหา สดตสณฺหา ๆ
 - ค. อสิ หตฺเถ ยสฺส โส อสิหตฺโธ (โยโธ) ๆ
 - ฅ. นครสฺส สมปี อุปนกริ ๆ
 - ง. สํสาเร ทุกขํ สํสารทุกขํ ๆ
๗. ในราชาติดัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ ปุริโม, เตชสี, ติกิ
ลงปัจจัยอะไร ๆ ในดัทธิตไหน ๆ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้
 - ก. สระที่เป็นทิมะล้วน และสระที่เป็นรัสสะมีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลัง ชื่อ กรฺ มีเสียงหนัก ๆ
 - ข. อักษร ๘ ตัวนี้ คือ อี อี จ ฦ ช ฦ ฦ ฦ เกิดที่เพดานเรียกว่า ตาลุชา ฯ
๒. ทิมะสนธิกริโยปกรณในสระสนธิ แบ่งเป็น ๒ คือ ทิมะสระหน้าอย่าง ๑ ทิมะสระหลังอย่าง ๑ ๆ กิสุธ จัดเป็นทิมะสระหน้า สทฺธิธ จัดเป็นทิมะสระหลัง จุกฺย จัดเป็นทิมะสระหลัง ฯ
๓. ศัพท์ที่มีวิธีแจกอย่างหนึ่งต่างหากซึ่งเรียกว่า กติปยศัพท์นั้นได้แก่ อตฺต พฺรหฺม ราช ภควนฺตุ อรหนฺต ภวนฺต สตฺถุ ปิตุ มาตุ มน กมฺม โค ฯ ราช อรหนฺต ภวนฺต มน เป็นทวิลิงค์ ฯ
๔. กริยาศัพท์ใด กล่าวสิ่งที่เขาใช้ให้บุคคลทำคือแสดงว่าเป็นกริยาของสิ่งนั้น กริยาศัพท์นั้น ชื่อเหตุกัมมวาทก ฯ มีอุทาหรณ์ว่า สามิเกน สุเทน โอทโน ปาจาปิยเต ข้าวกุ อन्नาย ไซฺพอครว ใหฺหฺงอยู่ ฯ และในเหตุกัมมวาทกนี้ลงปัจจัย ๑๐ ตัว คือ อ เอ ย ฦ ฦ นา ฦหา โอ ฦ ฦย นั้นด้วย ลงเหตุปัจจัย คือ ฦาเป ด้วย ลง ย ปัจจัยกับทั้ง อี อาคมหน้า ย ด้วย ฯ
๕. ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับนามกิตก์แบ่งเป็น ๓ พวก ฯ แต่ละพวกมีปัจจัยดังนี้
 - กิตปัจจัยอย่างนี้ กฺวิ ฦ ฦวุ ตฺ รุ
 - กิจปัจจัยอย่างนี้ ข ฦย
 - กิตกิจปัจจัยอย่างนี้ อ อี ฦ ตเว ตี ตฺ ฦ ฯ

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

ก. สมโน จ พราหมโน จ สมณพราหมณา ชื่อ อสมาหาระ
วันทวสมาส ฯ

ข. สตฺโต อิติ สยฺยา สตฺตสยฺยา ชื่อ สัมภวานบุพพท กัมมธารย-
สมาส ฯ

ค. อสิ หตฺเถ ยสฺส โส อสิหตฺโธ (โยโซ) ชื่อ ภินนาธิกรณพหุพพิหิ-
สมาส ฯ

ฅ. นครสฺส สมิปฺ อุนฺครํ ชื่อ อุปสัคคปฺพพะอะอัพยยีภาวสมาส ฯ

ง. สํสาเร ทุกฺขํ สํสํสํเร ทุกฺขํ ชื่อ สัตตมิตตปฺปรีสสมาส ฯ

๗. ในราชาทิตฺถธิต มีปัจจัย ๑ ตัว คือ ฅ ฯ

ปฺริโม ลง อิม ปัจจย ในชาดาทิตฺถธิต

เตชสี ลง สี ปัจจย ในตทสสัตถิตฺถธิต

ติกํ ลง ก ปัจจย ในสังขยาดฺถิตฺถ ฯ

พระศรีสุธรรมโฆลี สมจิตฺโต วัดโฆลีโลกยาราม
สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย
ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๗

๑. ในภาษาบาลีนั้น พยัญชนะวรรค มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่อนั้น ๆ
๒. โลโป ในนิคคหิตสนธิ นั้น จะลบนิคคหิตได้ในที่เช่นไร ฯ จงยกอุทาหรณ์ มาประกอบด้วย ฯ
๓. กณฺฐา (นางสาวน้อย) ซึ่งเป็น อา การ์นต์ในอิตถิลิงค์ มีวิธีแจก ด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างไรบ้าง ฯ
๔. วิภัตติในอาขยานั้น จัดบุรุษเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ จงเขียนวิภัตติ หมวดกาลาติปัดติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดู ฯ
๕. กิริยาภิกถ์ต่อไปนี้ คือ ภุตฺตวา, ปกฺกนฺโต, อารพฺภ แปลว่าอย่างไร ฯ สำเร็จรูปมาจากอะไร ฯ
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
 - ก. ภตฺตสฺส ปจฺจนา = ปจฺจนาภตฺตํ ฯ
 - ข. จตฺสฺส ทิสฺสา = จตฺตทิสฺสํ ฯ
 - ค. พุทฺโธ เอว รตนํ = พุทฺธรตนํ ฯ
 - ฌ. นตฺถิ ตสฺส ปฺตฺตาติ อปฺตฺตโก ฯ
 - ง. วิโต ราโค ยสฺมา โส วิตรราโค (ภิกฺขุ) ฯ
๗. ในพหุลัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ปุชนฺนิโย, จกฺขุมา, โกสลฺลํ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในคัทธิตไหน ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ในภาษาบาลีนั้นพยัญชนะวรรค มี ๒๕ ตัวคือ ก ข ค ง จ ฉ ช ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฒ ต ถ ท ธ น ป ผ ฝ ภ ม ฯ เพราะเป็นพวกเป็นหมู่กันตามฐานกรณ์ที่เกิด จึงเรียกชื่ออย่างนั้น ฯ
๒. โลโป ในนิคคหิตสนธิ นั้น จะลบนิคคหิตได้ในที่เช่นนี้ คือ เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้าง ฯ มีอุทาหรณ์ว่า ตาส-อหิ เป็น ตาสาหิ อริยสจฺจาน-ทสฺสนํ เป็น อริยสจฺจานทสฺสนํ ฯ
๓. กณฺเฏ (นางสาวน้อย) ซึ่งเป็น อา การันต์ในอิติลึงค์มีวิธีแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ อย่างนี้คือ

เอก	พหู
ป. กณฺเฏ	กณฺเฏโย กณฺเฏ
ทุ. กณฺเฏ	กณฺเฏโย กณฺเฏ
ต. กณฺเฏย	กณฺเฏหิ กณฺเฏภิ
จ. กณฺเฏย	กณฺเฏนํ
ปญ. กณฺเฏย	กณฺเฏหิ กณฺเฏภิ
ฉ. กณฺเฏย	กณฺเฏนํ
ส. กณฺเฏย กณฺเฏยํ	กณฺเฏสุ
อา. กณฺเฏ	กณฺเฏโย กณฺเฏ

๔. วิภัตติในอาขยาตนั้น จัดบุรุษเป็น ๓ คือ ประถมบุรุษ ๑ มัชฌิมบุรุษ ๑ อุตตมบุรุษ ๑ ฯ ได้เขียนวิภัตติหมวดกาลาติปุตติ เฉพาะฝ่ายปรัสสบทมาดังนี้

ปรสฺสปทํ

เอก	พหุ
ป. สฺสา	สฺสํ
ม. สฺเส	สฺสถ
อุ. สฺสํ	สฺสามหา

๕. กิริยาภิกถ์ต่อไปนี้คือ ภูตฺวา แปลว่า กินแล้ว สำเร็จรูปมาจาก ภูฯ ธาตุ ในความกิน ตวนฺตุ ปัจจยฺ เอาที่สุดธาตุเป็น ต ๑ ปกฺกนฺโต แปลว่า หลีกไปแล้ว สำเร็จรูปมาจาก ป บพหน้า กมฺ ธาตุ ในความก้าวไป ต ปัจจยฺ ธาตุมี ม เป็นที่สุดอยู่หน้าแปลง ต เป็น นฺต แล้วลบที่สุด ธาตุ ๑ อารพฺก แปลว่า ปรารภแล้ว สำเร็จรูปมาจาก อา บพหน้า รกฺ ธาตุ ในความเริ่ม ตฺนาทิจฺจยฺ อุปสฺสฺอยู่หน้า แปลงปัจจยฺทั้ง ๓ คือ ตฺน ตฺวา ตฺวาน เป็น ย ธาตุมี ภู เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น พภ ๑

๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้

- ก. ภตฺตสฺส ปจฺณา = ปจฺณาภตฺต ชื่อ นิปาตบุพพกะ อัပ္ยยิภาวสมาส ๑
- ข. จตฺสฺโส ทิสฺสา = จตฺททิสฺ ชื่อ สมาหารทิกุสสมาส ๑
- ค. พุทฺโธ เอว รตฺนํ = พุทฺธรตฺนํ ชื่อ อวธารณบุพพบทกัมมธารยสมาส ๑
- ฅ. นตฺถิ ตสฺส ปฺตฺตาติ อปฺตฺตาโก ชื่อ น บุพพบท พหุพพิหิสมาส ๑
- ง. วิโต ราโค ยสฺมา โส วิตราโค (ภิกฺขุ) ชื่อ ปัญจมิพหุพพิหิสมาส ๑

๗. ในพหุลัตถิตีมีปัจจย ๑ ตัว คือ อาลฺ ๑

- ปฺชณฺนิโย ลง อีย ปัจจย ในฐานดัตถิต
- จกฺขุมฺมา ลง มนฺตุ ปัจจย ในตทสฺสตติตถิต
- โกสฺลํ ลง ฅย ปัจจย ในภาวตถิต ๑

พระศรีสุธรรมโมลี สมจิตโต วัดโมลีโลกยาราม

ฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้.

ประโยค ๑ - ๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

๑. จงเติมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่าง ดังต่อไปนี้
 - ก. อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น..... คือ..... ๑
 - ข. เสี่ยงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่า..... แปลว่า..... ๑
๒. สกฺขโณโค ในพยัญชนะสนธิ แบ่งเป็นเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ เอตทโวจ, อิตฺปโมทติ ตัดและต่ออย่างไร ๑
๓. อะไรจัดเป็นนามนาม ๑ แบ่งออกเป็นเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ และนามนามนั้น เป็นได้กี่ลึงค์ ๑
๔. ธาตุนั้นท่านรวบรวมจัดไว้เป็นกี่หมวด ๑ อะไรบ้าง ๑ ธาตุเหล่าใดเรียกว่า สกัมมธาตุ และ อกัมมธาตุ ๑
๕. จงเขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้ พร้อมทั้งบอกรูป และสาธนะมาด้วย
 - ก. สิกฺขิยตีติ สิกฺขา ๑
 - ข. ปาริ คจฺจุติ สีเลนาติ ปารคฺค ๑
๖. จงบอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
 - ก. ฌาณํ จกฺขุ อิว ฌาณจกฺขุ ๑
 - ข. จตฺสฺโส ทิสฺวา จตฺตทิสฺวา ๑
 - ค. อสุเสน (ยฺตุโตะ) รโธ อสุสรโธ ๑
 - ฆ. ขีวสุส ยตฺตโก ปริจฺเจโท ยาวขีว ๑
 - ง. สท มจฺเจเรน ยํ วตฺตตีติ สมจฺเจรํ (จิตฺตํ) ๑
๗. ในโคตตัตถิต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ บุติมา, มาลโธ, โปริสุส ลงปัจจัยอะไร ๑ ในตัตถิตไหน ๑

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ๑-๒
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้เดิมคำที่ถูกต้องลงในช่องว่างดังต่อไปนี้
- ก. อักษรวิธีว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญานุภินา แสดงชื่ออักษร ที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอันเดียวกัน ๑ ฯ
- ข. เสียงก็ดี ตัวหนังสือก็ดี ชื่อว่าอักขระ แปลว่าไม่รู้จักสั้นอย่าง ๑ ไม่เป็นของแข็งอย่าง ๑ ฯ
๒. สมุไทยโก ในพยัญชนะสนธิแบ่งเป็น ๒ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ
- เอกทโวจ คัดเป็น เอต-อโวจ ถ้ามีนิคหิตอยู่หน้า สระอยู่เบื้องปลายแปลงนิคหิตเป็น ท ต่อเป็น เอกทโวจ, อิธุปโมทติ คัดเป็น อิธ-ปโมทติ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน ต่อเป็น อิธอุปโมทติ ฯ
๓. นามที่เป็นชื่อของคน สัตว์ ที่ สิ่งของ จัดเป็นนามนาม ฯ แบ่งออกเป็น ๒ คือ สาธารณนาม ๑ อสาธารณนาม ๑ ฯ และนามนามนั้นเป็นได้ถึงทีเดียว ก็จะเป็นบุลึงค์ อุตถิลิงค์ หรืออนบุสกลิงค์ ก็อย่างเดียวกัน เป็น ๒ ลิงค์ คือศัพท์อันเดียวมีรูปร่างเดียวเป็นได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์ เป็นอันเดียว เปลี่ยนแต่สระที่สุดให้แปลกกันพอเป็นเครื่องหมายให้ต่างลิงค์กันบ้าง ฯ
๔. รากันที่รวบรวมจัดไว้เป็น ๘ หมวด คือ หมวด ก ข ง ฉ ช จ ฉ ห ต ธ ด พ และหมวด จรฺ ชาตุ ฯ ชาตุเหล่านี้เรียกหากรรม ชาตุเหล่านั้น เรียกว่า อกรรมชาตุ ชาตุมิกรรม, ชาตุเหล่านี้ไม่ต้องเรียกกหากรรมคือสิ่งอันบุคคลใดทำ ชาตุเหล่านั้น เรียกว่า อกรรมชาตุ ชาตุไม่มีกรรม ฯ

๕. ได้เขียนคำแปลรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้พร้อมทั้งบอกรูปและสาธนะมาดังนี้
- ก. แปลว่า (ธรรมชาติโค) อันเขาศึกษา เหตุนั้น (ธรรมชาตินั้น) ที่ว่า
อันเขาศึกษา เป็นกัมมรูป กัมมสาธนะ ฯ
- ข. แปลว่า (ผู้ใด) ย่อมถึงซึ่งสิ่งใดโดยปกติ เหตุนั้น (ผู้นั้น) ชื่อว่าผู้ถึงซึ่ง
โดยปกติ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงในอรรถแห่งคัสสละ ฯ
๖. ได้บอกชื่อสมาสในรูปวิเคราะห์ต่อไปนี้
- ก. ชื่อวิเศษในปมบท กัมมธารยสมาส ชนิดอุปमानุตตรบท ฯ
- ข. ชื่ออสมามหารทิกุสมาส ฯ
- ค. ชื่อคคิยาคัพริสสมาส ฯ
- ฅ. ชื่อนิปาตูปเพกะอัพยยิกาวสมาส ฯ
- ง. ชื่อสหบุพเพทพหุพพิหิสมาส ฯ
๗. ในโคตคคัทธิด มีปัจจัย ๘ ตัว คือ ณ, ฌายน, ฌาน, ฌยฺย, ฌิ, ฌิต, ฌ
เณร ฯ
- ชฺติมา ลง มนตุ ปัจจัย ในคัทธัตถิตัทธิด
มากโร ลง ณ ปัจจัย ในราคาทิตัทธิด
ปิริสุตฺถ์ ลง ฌยฺย ปัจจัย ในภาวคัทธิด ฯ

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๕๔

๑. พยัญชนะที่สุวรรรศ ๕ ตัว คืออะไรบ้าง ๑ เกิดในฐานไหน ๑ และมีชื่อเรียกว่าอย่างไร ๑
 ๒. ในสระสนธิ ได้สนธิกิริโยปกรณ์เท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ อคฺยาคาริ ตักและต่ออย่างไร ๑
 ๓. กรฺ (กรฺ) ซึ่งเป็น อฺ การันต์ในปฺลึงค์ มีวิธีแจกด้วยวิภัติทั้ง ๗ อย่างไร บ้าง ๑
 ๔. กิริยาศัพท์ใด ชื่อเหตุกัมมวาท ๑ มีอุทาหรณ์ว่าอย่างไร ๑ และในเหตุกัมมวาทนี้ ลงปัจจัยอะไรบ้าง ๑
 ๕. ต ปัจจัย ในกิริยาภิกถ์ เมื่อประกอบกับธาตุซึ่งมี รฺ หรือ สฺ เป็นที่สุลลอยู่หน้า แปลง ต เป็นอะไรได้บ้าง ๑ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างมาประกอบ ๑
 ๖. อะไร ชื่อว่าทิลุสมาส ๑ และทิลุสมาสนั้น มีเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ จตุทฺทิสฺสา, ปญฺจินฺทฺริยํ จัดเป็นอย่างไร ๑
 ๗. ในอหฺยตฺทิตฺต มีปัจจัยเท่าไร ๑ อะไรบ้าง ๑ เมธาวิ ลงปัจจัยอะไร ๑ ในตฺทิตฺตไหน ๑ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๑
-

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง.